

jún 2021

novinky z radnice

život a kultura trnavy

foto: Martin Hesko

mesto trnava ■ ročník XXXII ■ číslo 5 ■ nepredajné!

Obnova dôvery

V dobách kríz a neistoty bývali opornými bodmi v našej kultúre tradícia a prirodzené authority: učiteľ, starosta, lekár, notár či kňaz. Od dôb osvietenstva, odkedy sa čoraz viac spoliehame na vlastný rozum, sme tieto authority postupne, niekedy právom a občas aj účelovo, vystavovali konfrontácii a spochybňovaniu. Vstupom do mediálnej doby, spolu so stupňujúcim sa prísunom informácií, zoslabla naša schopnosť racionálne vyhodnocovať podnety. Nedokážeme obsiahnuť a overovať množstvo správ a informácií, ani kontext, v ktorom vznikli. Z obrazov si vytvárame vlastné závery. Z hľadiska posúdenia a relevancie sa často nemáme o čo oprieť. Väčšina informácií vzniká totiž mimo dosah nášho skúmania. Authority i tradíciu sme vystavili rokmi takej kritike, často i povrchnej, že nedôvera sa stala súčasťou nášho myslenia. Prirodzene, nevyhla sa ani zdrojom a šíriteľom informácií. Odborníci tvrdia, že siahame najmä po tých, ktoré zodpovedajú našim predstavám. Dôsledkom sú čoraz individuálnejšie videnia sveta, ktoré sa bez potrebnej komunikácie a konfrontácie s inými vzdávajú realite. Tým sa prehĺbuje pocit, že svetu okolo nás už nerozumieme, a tak túžime po rýchlych riešeniach. Ako zostať sám sebou a zároveň žiť v realite, teda nezotrvať v bubline nádejí a túžob, ktoré nezodpovedajú skutočnosti? Najčastejšie nás život sám prinúti rešpektovať základné princípy jeho uchovania. No ak sa chceme vyhnúť zbytočným ranám, bolestiam a sklamaniam, oplatí sa risknúť a vstúpiť na pôdu dôvery. Nie tej bezhlavej. Dôvera nie je o slepej zaľúbenosti. Je o každodennom budovaní vzťahov prostredníctvom otvoreného rozprávania, vzájomného počúvania a úprimnej starosti o druhých. Dôvera a jej základy sa budovali najskôr na pôde rodín, priateľstiev, užších komunít a spoločenstiev. Z tohto pravidelne kultivovaného prostredia potom vyrastali nielen zrelé osobnosti, ale aj prirodzené authority. Tie, ktoré v časoch neistoty a kríz dokázali podržať, počúvať aj poradiť. Predchádzajúce mesiace hľadania východísk z osídľovania pandémie naznačili, že problém s autoritami pretrváva. Niežeby v spoločnosti neboli, no v prostredí, ktoré sa dlhodobo upriamuje na kritiku, kde prevláda zisk a virtuálny obraz pred skutočnou realitou, sa prirodzené authority vytláčajú. Nie sú totiž atraktívne, ich rady nie sú vždy populárne a z pohľadu ekonomiky sú často nezaujímavé. Potvrďuje sa, že pôdu dôvery neobnoví nikto zhora, ale vyžaduje každého jedného z nás. Kultivuje ju rešpekt k druhému a akceptovanie iných názorov, ktoré umožňujú rozširovať vlastné videnie sveta. Letné mesiace sú ideálnym časom na upevňovanie vzájomnej dôvery počas stretnutí s priateľmi v prírode, pri posedeniach na terasách či pri grilovaní. Prichádzajúce leto nás tak môže obohatiť v podobe prehľbovania vzájomnej dôvery. A vďaka nej aj nádej upierajúca sa na budúcnosť získa pevnejšiu pôdu pod nohami.

NOVINKY Z RADNICE

Život a kultúra Trnava

Vydavateľ: Mesto Trnava

IČO: 00313114

Evidenčné číslo: EV 2899/09

ISSN 1339-8989

Náklad 5 000 ks

Šéfredaktorka: Elena Ursinyová

Redakčná rada: Simona Jurčová,

Martin Jurčo, Miroslava Kuracinová Valová

Redakcia: Mestský úrad, Trhová 3

917 71 Trnava

Číslo telefónu: 033/32 36 105

E-mail: elena.ursinyova@trnava.sk

Autor grafického dizajnu: Andrej Grossmann

Počítačové spracovanie: Filip Grossmann

Tlač: Ultra print

Pluhová 49, 831 03 Bratislava

Periodicita vychádzania:

desaťkrát do roka, august / september

a december / január ako dvojčíslo

(eu)

Zelený krížek si zaslúži atraktívny vzhľad, aj dnes tadiaľ ľudia vstupujú do historickej Trnavy.....

Rekonštrukcia Zeleného krížka sa začína. Mestská samospráva touto investičnou akciou obnoví ďalšiu časť hlavnej severo-južnej osi mesta, ktorá odtiaľ vedie po Štefánikovej, už obnovenej Hlavnej a cez Námestie SNP, ktoré sa tiež dočká obnovy, revitalizovaný parčík pri evanjelickom dome a lávku pre peších až po železničnú stanicu. Cieľom a snahou mestskej samosprávy je zatriktívnenie tejto trasy pre Trnavčanov a návštevníkov mesta v súlade s hodnotami trnavskej Mestskej pamiatkovej rezervácie.

Zelený krížek doteraz takmer ničím nepripomínal fakt, že ide o územie v jej ochrannom pásme. Viac ho charakterizujú zastávky autobusovej dopravy do okolitých obcí a miest, rušná doprava a vzhľad zanedbanej okrajovej štvrte menšieho mesta. Zdá sa, akoby tam zastal čas. Zrejme aj preto si manželia architekti Bocánovci vybrali rekonštrukciu Zeleného krížka ako tému v rámci akcie Mestské zásahy, organizovanej mestom.

„Ich návrh sa mestu natoľko zapáčil, že odbor územného rozvoja a koncepcií mestského úradu odporučil primátorovi, aby sa v ňom pokračovalo. Bocánovci sa zúčastnili neskôr aj obchodnej súťaže na projektovú dokumentáciu, v ktorej zvíťazil iný kolektív. Podmienkou zo strany mesta však bolo dodržanie pôvodného konceptu návrhu. Preto, a aj z dôvodu zachovania autorských práv, oslovil vybraný projektant na spracovanie kompletnej projektovej dokumentácie autorov a dohodol s nimi spoluprácu, ktorá má veľmi dobrý výsledok,“ povedal vedúci úseku urbanisticko-architektonickej koncepcie na odbore územného rozvoja a koncepcií Peter Purdeš. Súčasne pripomenul, že v rámci obnovy severo-južnej osi mesta je už hotová aj kompletná projektová dokumentácia na obnovu Námestia SNP a pripravuje sa verejná architektonická súťaž na obnovu Štefánikovej ulice. Zrekonštruovaný bude približne

254 metrov dlhý úsek od riečky Trnávky po križovatku ulíc Rybníkovej, Štefánikovej a Šrobárovej. Vzhľadom na vysoké dopravné zaťaženie úseku sa uskutoční kompletná výmena konštrukcie vozovky, priľahlých chodníkov a spevnených plôch vrátane úpravy podlažia. Nové

budú aj autobusové zastávky oddeľované ostrovčekmi zelene s lavičkami. Pribudne nový cyklistický chodník s lávkou cez Trnávku. Priestor pre chodcov povedie novo vysadenou zeleňou s vyše štyridsiatimi odrastenými stromami, trvarkami a fontánami, nové budú aj priechody pre

chodcov s bezbariérovou úpravou a verejné osvetlenie. Jestvujúce predajné stánky budú nahradené centrálnym objektom, ktorý by mal spájať funkciu komerčného priestoru aj verejných WC. Plocha strechy môže slúžiť ako vyhlídková terasa otvorená smerom k parku.

Nové možnosti sa otvoria pred Galériou Jána Koniarka, kde vznikne atraktívny priestor s fontánou a sedením, umožňujúci prezentácie akcií galérie aj za hranicou jej oplateného areálu, napríklad na letné kreatívne dielne pre deti, prípadne výstavy začínajúcich umelcov, land art alebo už známe trnavské foto-parky – súťažné prehliadky fotografií pod holým nebom. Zelený kríček si nový atraktívny vzhľad a príjemné začlenenie do života mesta určite zaslúži: „Je to miesto kontrastov. Živý ruch v dotyku s tým najcennejším, čo v Trnave máme, s historickým jadrom, hranica medzi niekdajším životom v meste za hradbami a vonkajším priestorom. Tak ako kedysi, aj dnes mnohí návštevníci práve tu po prvý raz vstúpia na pôdu nášho slobodného kráľovského mesta,“ dodal Peter Purdeš. ■

(eu)

Mesto Trnava myslí na budúcnosť a vytvára podmienky pre udržateľnú mobilitu .....

Mestská samospráva systematicky vytvára podmienky pre udržateľnú mobilitu a alternatívnu dopravu bez hluku a emisií. V Trnave čoskoro pribudnú ďalšie cyklistické chodníky. Prvý z nich vznikne na ulici Pri kalvárii ako pokračovanie jestvujúceho cyklochodníka na Cukrovej ulici smerom k Národnému streleckému centru, druhý na Veternej ulici vytvorí bezpečné napojenie na cyklotrasy na uliciach Saleziánskej a Bučianskej.

Oba projekty sú financované z Integrovaného regionálneho operačného programu, prioritnej osi zameranej na bezpečnú a ekologickú dopravu v regiónoch. Snaha mesta súvisí so zlepšovaním životného prostredia a zodpovednosťou za

budúcnosť, lebo práve doprava tvorí veľkú časť emisií skleníkových plynov a zásadným spôsobom prispieva k zmene klímy. Zatiaľ čo v iných hospodárskych odvetviach emisie od roku 1990 klesli, emisie z dopravy vzrástli a v súčasnosti tvoria viac ako

jednu štvrtinu celkových emisií skleníkových plynov v Európskej únii. Vzhľadom na životne dôležitú nevyhnutnosť pre celú planétu – dosiahnuť najneskôr do roku 2050 uhlíkovú neutralitu, nie je možné pasívne čakať na riešenia „zhora“. Do opatrení proti zmene

klímy by sa mali zapojiť všetky mestá, obce aj jednotlivci. Hlavným cieľom oboch projektov je preto zvyšovanie atraktivity a prepravnej kapacity cyklistickej dopravy. S tým súvisia aj ďalšie projekty (automatický parkovací dom pre bicykle, bikesharing, budovanie nových úsekov cyklotrás), ktoré mesto Trnava zrealizovalo alebo pripravuje. Výsledkom má byť ucelená a bezpečná sieť samostatných cyklotrás.

Cyklochodník Pri kalvárii bude mať dĺžku približne 619 metrov a šírku 2,5 metra, posledných 23 metrov trasy bude mať šírku 3 metre. V rámci realizácie stavby sa uskutoční aj rekonštrukcia verejného osvetlenia. Celkový rozpočet projektu je 331 786,45 eur. Nenávratný finančný príspevok vo výške 95 percent oprávnených výdavkov je 315 197,13 eur, spolufinancovanie z rozpočtu mesta predstavuje 5 percent oprávnených výdavkov vo výške 16 589,32 eur.

Cyklotrasa a chodník pre peších na ľavej strane Veteřnej ulice povedie od Okružnej po Saleziánsku ulicu

Cyklotrasa a chodník pre peších na ľavej strane Veteřnej ulice povedie od Okružnej po Saleziánsku ulicu. Cyklotrasa bude obojsmerná v celkovej dĺžke 269,59 m s povrchom z červeného asfaltu. Prilahlý chodník bude mať dláždený povrch. Celkový rozpočet projektu je 133 807 eur.

Nenávratný finančný príspevok: 64 053 eur predstavuje 95 percent oprávnených nákladov. Spolufinancovanie z rozpočtu mesta je 96 515,40 eur. V tejto sume je zarátaných nielen 5 percent oprávnených nákladov, ale aj všetky ďalšie výdavky na realizáciu projektu. ■

Veronika Majtánová

Zapojte sa do online rokovania o Návrhovej časti plánu udržateľnej mobility nášho mesta .....

Mesto Trnava pozýva záujemcov na verejné prerokovanie Návrhovej časti Plánu udržateľnej mobility krajského mesta Trnava a jeho funkčného územia, ktoré sa uskutoční v utorok 15. júna 2021 o 13.00 h online v aplikácii Microsoft Teams. Prvá polhodina bude venovaná prezentácii spracovateľa plánu, nasledovať bude diskusia plánovaná do 15.00 h. Záujemcovia o účasť nájdu linku na pripojenie v texte aktuality na trnava.sk.

Plán mobility je strategický dokument, ktorého cieľom je vytvoriť podmienky pre rozvoj vyváženého a efektívneho dopravného systému a zabezpečiť mobilitu a prístup obyvateľov k službám a infraštruktúre v meste a jeho okolí. Zámerom plánu udržateľnej mobility je aj podporiť rozvoj udržateľnejších a ekologicky priaznivejších druhov dopravy a tým znížiť negatívne vplyvy dopravy na kvalitu života a život-

ného prostredia v Trnave. Vypracovania plánu mobility sa môže aktívne zúčastniť aj široká a odborná verejnosť i zástupcovia mestských, regionálnych a štátnych orgánov. V tejto súvislosti pozývame záujemcov z radov verejnosti na verejné prerokovanie Návrhovej časti plánu udržateľnej mobility vypracovanej najmä na základe analytickej časti tohto plánu, ktorá posudzovala aktuálny stav

dopravného systému mesta. Návrhová časť vychádza tiež z vízií a oblastí zmien, ktoré nastavili parametre pre rozvoj mobility na obdobie rokov 2025, 2030, 2040 s výhľadom až do roku 2050. Návrhová časť plánu mobility sumarizuje poznatky o rozvoji dopravnej infraštruktúry nielen na území mesta a jeho funkčnej oblasti, ale aj na území Trnavského kraja, pričom zohľadňuje aj celorepublikové stratégie. Na

vypracovaní Návrhovej časti plánu udržateľnej mobility sa aktívne zúčastnili nielen zástupcovia samosprávy, ale aj združenie ZOMOT a oslovení boli aj odborníci na problematiku dopravného rozvoja mesta, ktorí

svojimi skúsenosťami v jednotlivých odboroch dopravy prispeli k súčasnej podobe dokumentu. Dokument s Návrhovou časťou PUM je k dispozícii na stiahnutie na trnava.sk. Spracovanie plánu udržateľnej

mobility mesto realizuje vďaka podpore Európskej únie zo zdrojov Európskeho fondu regionálneho rozvoja a štátneho rozpočtu SR v rámci Integrovaného regionálneho operačného programu. ■

Veronika Majtánová, foto: pb

Študentská ulica bude bezpečnejšia

Frekventovaná Študentská ulica už viac nebude pre cyklistov postrachom. Hoci je táto štvorpruhová komunikácia tvorená dvojpruhovými jednosmerkami, pravý pruh prakticky po celej dĺžke zaberajú zaparkované autá. Mnohí cyklisti preto z obavy pred úzkym priestorom jazdia radšej po chodníku, než by mali ísť po ceste. Vyhnú sa síce autám, hrozia však kolízie s chodcami. V záujme bezpečnosti všetkých účastníkov premávky bude na Študentskej ulici zrušené státie vozidiel.

Uvoľní sa tým pravý jazdný pruh a po novom bude určený pre cyklistov. Medzi cyklochodníkom a cestou budú nainštalované tzv. oddeľovače dopravy, ktoré vytvoria bariéru medzi cyklistami a autami.

Zákaz státia motorových vozidiel na Študentskej ulici platí od utorka 25. mája 2021. Úpravu schválil Okresný dopravný inšpektorát v Trnave, v najbližších dňoch pribudne na mieste vodorovné a zvislé dopravné značenie.

Okrem zvýšenia bezpečnosti cyklistov i chodcov pomôže zrušenie parkovania v pravom pruhu aj sprehľadniť uličný priestor pri vychádzaní z bočných uličiek Špígl-sálu. Uľahčí tiež vjazd autobusov na zastávky MAD. V súčasnosti sa stáva, že priestor blokujú zaparkované alebo pristavené vozidlá vodičov, ktorí nerešpektujú dopravné značenie, a autobus

(red)

nenôže vojsť na zastávku. Rezidenti Študentskej ulice môžu na parkovanie využiť bočné ulice. Parkovacie miesta budú na nich čoskoro vyznačené a ulice budú v blízkej budúcnosti zjednosmer-

nené. Toto riešenie je medzikrokom medzi aktuálnym nevyhovujúcim stavom a komplexným dopravným riešením celého územia, na ktorom samospráva v súčasnosti pracuje. ■

Mesto pokračuje v revitalizácii Slávie

Tri nové investičné akcie začína realizovať odbor investičnej výstavby mestského úradu v areáli AŠK Slávia: Bežecká dráha 200m, revitalizácia športového areálu Slávia – bežecké trasy a Futbalové ihrisko s umelou trávou na Slávii. Medzi futbalovými ihriskami bude vytvorená nová dvesto metrov dlhá bežecká dráha, uskutočni

sa rekonštrukcia bežeckých dráh A – vonkajšieho oválu atletického štadióna, B2, C a dráhy pre korčuliarov. Súčasťou prác bude osvetlenie bežeckých trás a rekonštrukcia verejného osvetlenia okolo vonkajšieho oválu atletického štadióna, výsadba popri dvestometrovej dráhe, osadenie mobiliáru a chráničky pre potreby mestskej

optickej siete. Vznikne futbalové ihrisko s rozmermi 105x68 metrov s umelým trávnikom a osvetlením, nebude chýbať ani zavlažovací systém pre optimalizáciu teploty a vlhkosti hracej plochy počas letných mesiacov.

Práce budú realizované v pracovných dňoch od 7.00 do 18.00 h a v sobotu od 7.00 do 13.00 h. ■

Veronika Majtánová

Biologicky rozložiteľné vrecká na kuchynský bioodpad si môžete kúpiť na mestskom úrade .....

Občania, ktorým sa už minuli vrecká na kuchynský bioodpad dodané od mesta, si môžu kúpiť ďalšie balenia v klientskom centre na mestskom úrade na Trhovej 3 počas úradných hodín. Jedno balenie 25 kusov vreciek stojí 72 centov a vydrží zhruba tri mesiace.

Podľa všeobecne záväzného nariadenia č. 564 si môže domácnosť kúpiť štyri takéto balenia za rok. Prvé balenie bolo súčasťou tzv. štartovacieho balíčka, ktorý Trnavčanom distribuovala samospráva prostredníctvom správcov ich bytových domov. Štartovací balíček okrem toho tvoril špeciálny perforovaný košík a infoleták o triedení tohto druhu odpadu. Tento rok si teda domácnosť môže zakúpiť ešte tri balenia, ich cena spolu je 2,16 eur. Mesto odporúča kúpiť si pri jednej návšteve úradu všetky tri naraz. Prečo by si mali občania kupovať obaly na kuchynský bioodpad na mestskom úrade?

„Nie každému vyhovuje zbierať doma kuchynský bioodpad do nádoby, ktorá sa po vyspaní umyje a použije opakovane. Niektorí uprednostnia vyhadzovanie kuchynských zvyškov vo vreckách. V kuchynskom odpade však nie sú žiaduce plasty a preto chceme predísť tomu, aby sa v hnedých kontajneroch objavovali klasické plastové vrecká, igelitky či mikroténové vrecká. Vyššia cena biologicky rozložiteľných vreciek môže niektorých ľudí odrádzať, chceme im preto vyjsť v ústrety a balenia predávame za výhodnejšiu cenu než v obchode,“ hovorí Zuzana Bodišová, vedúca odboru komunálnych služieb MsÚ.

Pri vreckách od mesta je navyše istota, že ide naozaj o biologicky rozložiteľný materiál, ktorý pri zhodnocovaní odpadu nespôsobí problémy. Pri niektorých výrobkoch, ktoré sú dostupné v obchodoch, môže byť totiž informácia na obale zavádzajúca, a človek potom v dobrej viere dáva do kuchynského bioodpadu niečo, čo doň nepatrí. Kuchynský bioodpad z Trnavy putuje na zhodnotenie, preto je dôležité dávať pozor na to, čo do neho vyhadzujeme. Trnave sa v tomto, našťastie, darí výborne a v hnedých kontajneroch sa nachádza minimum plastov či iných nežiaducich zložiek. ■

(eu)

Na Okružnej ulici pribudne trinásť nových parkovacích miest, nová zastávka a zeleň .....

Na Okružnej ulici 7 – 9 buduje mestská samospráva nové parkovisko s trinástimi parkovacími miestami a novú autobusovú zastávku. Súčasťou prác je aj úprava jestvujúcej a výsadba novej zelene plniacej tieniacu a bioklimatickú funkciu. Na realizáciu tejto investičnej akcie sú naplánované tri mesiace a z verejnej súťaže vzišla zmluvná cena stavby 208 294,81 eur vrátane DPH. Jednotlivé etapy prác sú navrhnuté tak, aby mohla byť zachovaná premávka autobusovej linky 6 v smere od Sibírskej po Park Janka Kráľa.

Na autobusovej zastávke bude nový prístrešok pre cestujúcich z kovovej konštrukcie so sklenenými výplňami, lavičkou, informačným boxom na umiestnenie cestovných poriadkov, reklamnou plochou s podsvietením a nádobou na odpadky. Aby nedochádzalo k smrteľným úrazom letiacich vtákov, ktorí nedokážu odlišiť sklo od voľnej plochy, sklenené výplne budú opatrené vhodnými nálepkami. Vedľa no-

vého prístrešku pre cestujúcich bude aj samostatná parková lavička s operadlom. Autobusová zastávka v smere Okružná – Sibírska – Jána Bottu – Park Janka Kráľa, ktorá bola doteraz v jazdnom pruhu, bude posunutá na miesto súčasného chodníka, aby mohol vzniknúť zastávkový pruh široký 3,5 m. Nový chodník pre chodcov zo sivej betónovej dlažby a šírkou 2 – 2,5 m bude posunutý rov-

nobežne ďalej od komunikácie, aby uvoľnil priestor aj na novú parkovaciu plochu pre trinásť áut. Povrch parkoviska, širokého minimálne 5 m, bude z dlažby, ktorá prepustí zrážkovú vodu do podlažia, a parkové obrubníky chodníka umožnia odtekanie zrážkových vôd do existujúcej zelene. Na mieste, kde sa chodník priblíži ku strmému svahu, bude z bezpečnostných dôvodov inštalované oceľové zábradlie.

Vznikne nástupište s bezbariérovým obrubníkom, ktorý cestujúcim uľahčí nástup do autobusov. Uskutoční sa aj úprava blízkych priechodov pre chodcov s novým osvetlením. Nové LED verejné osvetlenie pribudne aj pozdĺž chodníka pre peších. Pozdĺž nového chodníka sa usku-

točnia sadové úpravy, zohľadňujúce požiadavky adaptácie na zmenu klímy, aby boli plochy parkoviska a zastávky v lete aspoň čiastočne chránené pred prehrievaním. Vysádzať sa budú rýchlo rastúce odrastené stromy so značným mikroklimatickým efektom, u ktorých môžeme pred-

pokladať, že sa ujmú a prežijú niekoľko desaťročí aj v nepriaznivých mestských podmienkach. Nebudú chýbať ani vhodné kroviny a trvalkové záhony. Vybrané sú tie druhy drevín, ktoré by sa mohli v súčasných podmienkach tejto lokality uchytiť aj prirodzene, bez zásahu človeka. ■

Martin Jurčo, foto: autor

Aj jazdci na kolobežkách musia dodržiavať pravidlá a správne zaparkovať

Využívanie kolobežiek na alternatívny spôsob dopravy je aj v našom meste úplne bežné. No nie vždy bez problémov. V poslednom čase sa čoraz viac stretávame s prípadmi kolízií kolobežkárov s chodcami. Aj vo viacerých médiách sa objavila reportáž, v ktorej polícia poukazuje na pohodené kolobežky na chodníkoch či cestách, ktoré sú prekážkami napríklad pre nevidiacich.

Ako nám povedala hovorkyňa Krajského riaditeľstva Policajného zboru v Trnave Zlatica Antalová, doterajšie kolízie neboli zatiaľ spojené s potrebou asistencie polície. „Čoraz častejšie sa však stretávame so sťažnosťami občanov na nezodpovednú a rýchlu jazdu kolobežkárov. Situácia sa zhoršila najmä s nástupom teplejšieho počasia a možnosti využitia zdieľaných zelených kolobežiek. Najviac sťažností sa týka arogantnej a rýchlej jazdy po chodníkoch, parkovania kolobežiek a spôsobu jazdy v páre. Jazdu vo dvojici nepraktizuje len mládež, ale na kolobežkách je často vidieť aj rodičov s deťmi,“ hovorí.

Stručne si teda povedzme, aké sú všeobecné pravidlá používania kolobežiek: „Za základné pravidlo môžeme považovať dodržiavanie minimálnej vekovej hranice jazdca. Elektrickú kolobežku môže viesť len osoba staršia ako 15 rokov. Deti mladšie ako 15 rokov môžu jazdiť len na cestičke pre cyklistov, poľnej ceste, lesnej ceste a v obytnej zóne. Prevádzkovateľ zdieľaných kolobežiek si vo svojich pravidlách ich používania stanovil minimálnu vekovú hranicu

18 rokov,“ hovorí Z. Antalová. „Nemenej dôležitým pravidlom je, že keď jazdíte po chodníku, máte ísť po pravej strane a vaša rýchlosť nesmie prekročiť rýchlosť chôdze. Na kolobežke sa smie viesť vždy len jedna osoba, pokiaľ idú viacerí kolobežkári, môžu ísť len jednotlivito za sebou, nie vedľa seba. Počas jazdy nesmiete používať mobil alebo iné zariadenie, obe ruky musia byť na riadidlách. Tak ako pri cyklistoch, ani kolobežkári nesmú počas jazdy viesť psa ani iné zviera. Pokiaľ ide o alkohol, v meste, obci alebo na cestičke pre cyklistov nesmie jeho hladina v dychu prekročiť 0,5 promile. Na iných miestach

je tolerancia alkoholu nulová. Čoraz častejšie sa stretávame aj s nesprávne zaparkovanými kolobežkami. Je potrebné odstavitiť ju tak, aby netvorila prekážku pre ostatných.“ Ak dôjde ku kolízii s jazdcom na kolobežke, je možné obrátiť sa na štátnu alebo mestskú políciu. „Polícia rieši každé porušenie pravidiel individuálne, s ohľadom na závažnosť daného prehrešku. Pokiaľ to situácia dovolí, môžu policajti priestupcu vyriešiť napomenutím. V ostatných prípadoch mu uložia blokovú pokutu. Pri alkohole sa sankcia môže vyšplhať až do výšky 650 eur,“ pripomína Z. Antalová. ■

Martin Jurčo, foto archív autora a HHI

Trnava bude opäť súčasťou celosvetového projektu zameraného na čistenie vodných tokov .....

Už v roku 2019 sa naše mesto a dobrovoľníci zapojili do projektu Zaži čisté rieky Parná. Tento rok sa k tejto aktivite pridala ďalšia celosvetová aktivita, zameraná na čistenie riek a vodných tokov, ktorej sa zúčastní päť kontinentov a veľký počet dobrovoľníkov. V našom meste sa dobrovoľníci stretnú už v sobotu 5. júna, aby odštartovali aktuálny ročník. Trnava by mala byť jedným z prvých miest, ktoré sa túto aktivitu pokúsia zaviesť do bežného života ľudí, aby aj týmto spôsobom prispeli k zlepšeniu životného prostredia a poukázali na dôležitosť témy ochrany vodných zdrojov a hlavne na problém ich znečistenia. Viac nám o celom projekte povedala Erika Jung z Human Health Institute (Inštitút pre ľudské zdravie).

■ Naše mesto bolo už súčasťou tohto projektu a samotná mestská samospráva pripravuje veľké projekty, v rámci ktorých dôjde aj k revitalizácii častí vodných tokov, mokrade a vzniku nových vodných plôch.

- Áno, Trnava a jej obyvatelia sa do projektu zapájajú už od jeho začiatku, ktorý sme zorganizovali v rámci celosvetovej udalosti 27. apríla pred dvomi rokmi. Išlo o novodobý šport, ktorý vznikol vo Švédsku a rýchlo naberala na popularite v celom svete. Jeho názov vznikol kombináciou slov „jogging“ a švédskeho „pločka upp“, čo znamená „zdvihnúť“. Jednoducho povedané, plogging je beh spojený so zberom odpadkov. Ako prví sme priniesli Plogging World aj na Slovensko a Trnava bola pri tom, keď sa spoločná aktivita diala v jeden deň v dvadsiatich deviatich štátoch a šesťdesiatich dvoch mestách sveta. Spomeňme mestá ako Los Angeles, Paríž, Melbourne, Petrohrad či Budapešť. A keďže Trnava nezaostáva za týmito mestskými gigantami, sme hrdí, že práve aj vaše mesto bolo súčasťou celosvetového projektu s jedným cieľom: Žiť Vedomo a chrániť našu planétu. A či sme aktivitu organizovali k Svetovému dňu vôd, oceánov, zdravia, životného prostredia alebo k Medzinárodnému dňu Dunaja, vždy bolo našou úlohou zdôrazniť význam zachovania zdravých

oceánov, ktoré sú životne dôležité pre zdravú planétu. Aj tu, zo Slovenska, sme chceli poukázať na to, že všetky rieky sú prepojené a vtekajú do morí a oceánov, a že len my, ľudia, môžeme predchádzať negatívnym dopadom ľudskej činnosti.

■ Ako ste sa dostali k organizovaniu tohto projektu? Ako každý zodpovednejší súčasník, ktorému nie je jedno, čo robíme s odpadmi, a že vyčerpávame zdroje našej planéty na úkor budúcnosti?

- Ako zakladateľka neziskovej organizácie Inštitút pre ľudské zdravie a myšlienky Žiť Vedomo, som vždy premýšľala a snažila sa vytvoriť aktivity, ktoré budú pre verejnosť zaujímavé a zároveň skrývajú v sebe hlbšiu myšlienku. Napríklad ako zdravie súvisí s ochranou životného prostredia, alebo ako poukázať na klimatickú krízu, ochranu vody potrebnej pre život, ako súvisí odpad odhodený na zemi s pitným režimom a podobne. Jednou z alternatív bolo vytvoriť zážitkovú aktivitu, ktorá ukrýva v sebe viac ako len napríklad zber odpadu. Jednou z nich je aj projekt Zaži čisté rieky, ktorý mal už viacero názvov. Vďaka nemu sa nám podarilo zapojiť Slovensko do medzinárodných aktivít. Najprv to bol First Plogging Slovakia, potom Zaži čistý Dunaj a dnes je to Zaži čisté rieky. Aktivita, ktorá sa snažila spájať rôzne disciplíny od športu až po umenie s jedným

cieľom: podporiť ekologickú inteligenciu a posunúť Slovensko a iné krajiny k bezodpadovosti, k trvalej udržateľnosti a poukázať na dôležitosť ochrany našich vzácnych zdrojov a v neposlednom rade, ochranu samotného ľudstva a jeho zdravia.

■ Chcete osloviť nielen mladých ľudí a nielen primárne tých, čo sú ochotní čistiť prírodu, okolie vodných tokov, ale aj tých, čo chcú športovať?

- Prvá aktivita spájala športovú disciplínu beh a zber odpadu. Zapojili sa k nám bežci a zistili sme, že terén nám neumožňuje beh a zber, ale iba chôdzu a borzenie sa v odpade. Opakom je zahraničie, napríklad mestá ako Viedeň, kde sa aj dnes ľudia radi zúčastňujú plogging a zberu odpadu v jednom. Po prvej aktivite na Slovensku sme veľmi rýchlo dospeli k záveru, že kultúra sprá-

vania sa ľudí v oblasti odpadu na Slovensku je iná. Viac sme sa borili v teréne, aby sme odpad pozbierali a absolvovali prehážky, aby sme sa k odpadu dostali, až sme zistili, že menej beháme a viacej zbierame. Toto nás nútilo k zmene názvu. Aktivity sme začali v mestách ako je Bratislava a Komárno. Vybrali sme si ich, lebo som rodáčka z Komárna, kolegyňa žije v Bratislave a ja momentálne žijem vo Viedni. Chceli sme spojiť naše myšlienky a spojil nás Dunaj, preto sme mu venovali naše aktivity a projekt niesol názov Zaži čistý Dunaj, ktorý dnes už opakovane organizujeme k Medzinárodnému dňu Dunaja alebo ku Dňu Zeme. Dunaj preteká štrnástimi krajinami, ktoré spája, a takto sa spájame aj my z rôznych kútov, aby sme ho v jeden deň na viacerých miestach spoločne očistili. A pretože Slovensko je bohaté na rieky, rozhodli sme sa, že prepojíme všetky vodné toky a vznikol projekt s názvom Zaži čisté rieky, pomocou ktorého poukazujeme na dôležitosť ochrany našich vzácnych vodných zdrojov.

(red)

Dni zdravia prinesú propagáciu udržateľného spôsobu života i užitočné rady od odborníkov

Zdravé mesto Trnava pozýva všetkých, ktorých zaujíma zdravý životný štýl a uvedomelý prístup k svojmu fyzickému i psychickému zdraviu, na Dni zdravia 2021, ktoré sa uskutočnia od 19. do 25. júna 2021.

Hoci sa protipandemické opatrenia začínajú uvoľňovať, organizátori museli zohľadniť pretrvávajúce nariadenia a program sa od ostatných ročníkov sčasti preniesol aj do online priestoru. Sprievodné podujatie, ktoré sa uskutoční už v sobotu 19. júna, Trnavský deň dizajnu, však budú môcť záujemcovia navštíviť na Nádvorí, na Štefánikovej ulici. „Príďte si vypočuť zaujímavé diskusie aj prezentácie umelcov a užite si s nami príjemný deň na dizajnovom trhu, vytvorte si jedinečné doplnky na workshopoch a podporte sloven-

■ Cieľom vášho projektu zrejme nie je len čistenie vodných tokov a plôch. Čo ešte chcete dosiahnuť?

- Aktivita je zároveň posolstvom, ktorým chceme dosiahnuť zmenu v spoločnosti. Je postavená na viacerých hodnotách a na sociálnej angažovanosti, je to činnosť spojená s oddychom a fyzickou aktivitou v prírode, s vnútorným zážitkom, ktorý si účastníci zoberú so sebou. Prehľbuje živý kontakt človeka s prírodou. Dáva priestor na kooperáciu a hľadanie možností a riešení, možnosť hovoriť o tom a vďaka tým, ktorí to už absolvovali, zapojiť aj ďalších. Aj vďaka tejto aktivite rozvíjame spoločnosť a kultúru správania. Zámerom je aj vytvoriť a poskytnúť miesto, priestor, kde sa stretávajú ľudia s rovnakými alebo podobnými hodnotami a stotožňujú sa s témou a problémom. Je to priestor na vytváranie komunity spoločných hodnôt, miesto na osvetu, miesto prepájania sa, nástroj na vzdelávanie a výchovu a v neposlednom rade je to fyzická disciplína, pri ktorej odbremeníme prostredie od od-

padu a vďaka sociálnym médiám prezentujeme vzory a hodnoty spoločnosti. Môžem povedať, že je to aj psychohygiena a dobrý zážitok v kruhu ľudí každej vekovej kategórie.

Pripomeňme všetkým, ktorí sa chcú zúčastniť projektu Zaži čisté rieky, že organizátori sa v Trnave tentokrát rozhodli vyčistiť malú vodnú nádrž, ktorá slúži na zachytávanie dažďovej vody pod cestným obchvatom pri parku Relax, a taktiež aj zbernú priekopu, ktorá vodu do nádrže privádza. Ak chcete aj vy pomôcť, stačí prísť 5. júna o 14. hodine na spomínané miesto. Koordinátorkou tímu je Trnavčanka Silvia Bieliková. Ak účastníkom zvýši čas, presunú sa do parku pri trnavskej Vodárni. Mesto Trnava zabezpečí ochranné rukavice, vrecia na odpad a postará sa aj o odvoz odpadu. Z hygienických dôvodov a kvôli zníženiu množstva odpadu si však môžete priniesť aj vlastné rukavice. Podrobnosti nájdete na sociálnej sieti na stránke Zaži čisté rieky Trnava. ■

ský ekologický dizajn,“ pozýva na podujatie koordinátorka Zdravého mesta Trnava Petra Vráblová. V rámci Dní zdravia nebudú chýbať ani tradičné vyšetrenia hladiny cukru, tuku a cholesterolu, odbery vzoriek vody a zeleniny, ktoré sa uskutočnia 23. a 24. júna v priestoroch Regionálneho úradu verejného zdravotníctva na Halenárskej ulici. Vo štvrtok 24. júna môžete medzi 14. a 17. hodinou prísť na Trojičné námestie a nazrieť do činnosti občianskych združení, ktoré pôsobia v našom meste. Podujatie Mesto

pre všetkých ponúka priestor na prezentáciu organizácií venujúcich sa poskytovaniu sociálnych služieb osobám so zdravotným postihnutím či zaoberajúcich sa zdravotnou tematikou, charitou a podobne. Dni Zdravia prinesú aj niekoľko noviniek a prekvapení, napríklad pre seniorov. Pripravuje sa tiež pár online výstupov zameraných na zdravý životný štýl. Presnejší program a podrobnejšie informácie môžete sledovať na Facebooku Zdravého mesta Trnava a webstránke mesta. ■

Veronika Slneková-Plesníková, do tlače pripravil (mj)

K osudom židovskej komunity v Trnave v rokoch 1938 – 1945

21. časť

Krádeže židovského majetku po deportáciách

V skutočnosti o prebratie židovských domov nebol až taký veľký záujem, pretože na rozdiel od podnikov a obchodov neprinášali taký zisk, naopak, vyžadovali skôr investície do údržby, ktoré noví majitelia neboli ochotní alebo schopní do nich vkladať, preto mnohé z arizovaných domov začali skoro chátrať. Uvoľňovanie domov a bytov po deportovaných Židoch však mohli obyvatelia vnímať celkovo pozitívne vzhľadom na riešenie bytovej otázky v meste.

Ďalšou kapitolou v súvislosti so židovským majetkom je záujem „divákov“ o spotrebné predmety skonfiškované Židom. Záujem môžeme opäť doložiť písomnými žiadosťami napr. o židovské rádiá. Aj v tomto prípade v žiadostiach jednotlivcov prevládajú odvolania na zlú sociálnu situáciu a chudobu žiadateľov. J. Ryšavý píše, že je slepý a nemajetný a rádio by mu spestrilo život.¹ L. Buček, 42-ročný vojnový invalid, má amputované obe nohy a je odkázaný na lôžko, žiada o požičanie alebo darovanie rádia, ktoré mu malo uľahčiť život.² E. Beier

žiada o rádio, pretože asistoval pri ich skúšaní, čo robil dobrovoľne a bezplatne.³ F. Dúbravec, člen HG a HSLS, žiada rádio, lebo nemá „inú možnosť získať rádio“.⁴ I. Luknič, majiteľ reklamného a inzertného podniku Igor na Pekárskej ulici, žiadal rádio, aby „slúžilo na obveselenie a informovanie stránok“.⁵ Jednotlivci žiadali o rádiá napriek tomu, že mali byť pridelené organizáciám, spolkom a združeniam, aby boli prospešné širšiemu okruhu ľudí.⁶

Poslednou korisťou boli spotrebné predmety a osobné veci, ktoré sa deportovaným Židom nezmeslili do povolenej 50 kg batožiny. Automaticky sa stávali majetkom slovenského štátu a mali priniesť financie do štátnej pokladnice prostredníctvom predaja na verejných dražbách. Veľká časť vecí bola však rozkradnutá ešte predtým, ako sa stihli do dražby vôbec dostať. Aj pri dražbách sa robili protekčné podvody. To, čo potom ešte zostalo, si mohol prakticky kúpiť ktokoľvek. Režim tak ľudí korumpoval a robil spoluzodpovednými. Zároveň ich vydieral tým, že ak sa Židia vrátia, budú sa chcieť pomstiť

novým vlastníkom svojho bývalého majetku, čo tiež determinovalo postoj ľudí nielen počas vojny, ale ešte aj po jej skončení.⁷

V lete 1942 oznamoval Daňový úrad v Trnave, že „sa rozmnožujú zo dňa na deň krádeže v bytoch Židov na perifériách mesta“.

Okresný náčelník preto nebol naklonený požiadavke daňového úradu, aby zapečatené byty pred dražbami odpečatili, pretože by odpečatené byty nebolo možné ustrážiť a „každý deň sú hlásené vlámania aj do zapečatených bytov“.⁸ Potvrdil to aj Daňový úrad v Trnave, ktorý zachytil, že „sa množia prípady, že zo zapečatených a zaistených bytov hnutelnosti sú od cudzovčan“.⁹

OÚ v Trnave preto apeloval na zosilnenie žandárskeho dozoru, lebo „vo viacerých prípadoch chýbajú rôzne predmety“.¹⁰ Na problém rozkrádania židovského majetku, ktorý zostal po deportovaných Židoch, upozornil K. Zábrecký, referent Prezídia ministerstva vnútra, ešte v apríli 1942, keď navrhol ponechať v Trnave pohotovostný oddiel žandárstva z Bratislavy až dovtedy, kým nebude majetok deportovaných uskladnený na jednom mieste,

¹ MV, ŠAB, PT, fond OÚT, č. k. 144, Prez. 2154/1941, Ryšavý Ján – o prídel rádia.

² MV, ŠAB, PT, fond OÚT, č. k. 131, Prez. 2489/1940, Buček Ľudovít, Trnava – žiadosť o prídel rádioprijímača.

³ MV, ŠAB, PT, fond OÚT, č. k. 134, Prez. 138/1941, Beier Edmund, Trnava – o prídel rádia.

⁴ MV, ŠAB, PT, fond OÚT, č. k. 134, Prez. 29/1941, Dúbravec František, Trnava – o prídel rádia.

⁵ MV, ŠAB, PT, fond OÚT, č. k. 134, Prez. 53/1941, Luknič Ignác, Trnava – o prídel rádia.

⁶ Medzi žiadateľmi o pridelenie nachádzame aj Slovenské kresťansko-sociálne odborové združenie, HG a HSLS v Bohdanovciach, Katolícky tovarišský spolok, OÚ Skalica pre žandársku stanicu v Radošovciach a Uníne žiadal rádiá na baterky, lebo tam nemali prúd, OÚ v Nitre tiež pre žandárske stanice v Horných Lefantovciach, Degeši, Ujlaku a Veľkom Lapáši, Trnavská mestská plynáreň, Rímsko-katolícky chlapčenský sirotinec v Trnave, Spolková detská opatrovňa v Trnave, Spolok typografov na Slovensku odbočka v Trnave, Posádkové veliteľstvo Trnava, Vojenské zariadenie, Trnava – Invalidovňa. MV, ŠAB, PT, fond OÚT, č. k. 131, 134, 137, 138, 139, Prez. spisy s rôznymi signatúrami a charakteristikami.

⁷ KAMENEC, Ivan. Modifikácia prístupov slovenského obyvateľstva k takzvanému riešeniu židovskej otázky v rokoch 1938-1945. In: Židia v interakcii II. Zborník prednášok z konferencie Židia v interakcii II 10.-11.12.1998 a zo seminára Vznik a existencia VI. robotného práporu 6.5.1999. Bratislava: Inštitút judaistiky UK, 1999, s. 49.

⁸ MV, ŠAB, PT, fond OÚT, č. k. 386, Adm. 200/1944, bez charakteristiky.

⁹ MV, ŠAB, PT, fond OÚT, č. k. 152, Prez. D1-360/1942, Židovské hnutelnosti.

¹⁰ MV, ŠAB, PT, fond OÚT, č. k. 153, Prez. D1-481/1942, Židovské hnutelnosti - pridelenie.

aby ho bolo možné ustrážiť, „lebo denne sa opakujú prípady pokusu vlámania do týchto bez dozoru sa nachádzajúcich bytov a nedá sa zistiť, či v byte bolo niečo odcudzené, lebo nie, keďže súpis tam sa nachádzajúceho hnutelného majetku pre krátkosť času a pre nedostatok bezpečnostných orgánov nemohol byť dosiaľ prevedený“.¹¹

V situačnej správe za apríl 1942 okresný náčelník píše, že „nepriateľská propaganda rozširuje, že komisie prevádzajúce súpis tohto majetku, kradnú. Zistené bolo, že tieto správy sú tendenčné a zlomyseľné“.¹² Ale ako to už býva, bez vetra sa ani lístok nepohne a na fámach o rozkrádaní, ako sa ukázalo, bol predsa len kus pravdy, a to až do tej miery, že situáciu sa musel zaoberať aj OÚ v Trnave. Podnet na vyšetrovanie dala ÚŠB ešte 2. 4. 1942, pretože „bolo zistené, že posledné protižidovské opatrenia, najmä ich odsuny sú využítkované nepovolnými jednotlivcami k ich súkromnému obohateniu, ktorí najmä pod zámienkou členstva HG, FS, HSLS a pod. habú, pod cenou skupujú židovské movitosti“.¹³ Podľa žandárskeho veliteľstva, „daňový úrad v Trnave cez jeden deň odpredával ním pre daňové nedoplatky už prv zabavené židovské hnutelnosti pod cenu a z voľnej ruky a za veľmi nízke ceny“, pričom „nábytok, koberce a prádlo po odsťahovaných Židoch odpredal daňový úrad nie verejnou dražbou, ale z voľnej ruky, šíria sa správy, že pod cenu a svojim známym (asi za 1/10 celkovej hodnoty).“¹⁴ V súlade s príkazom I. Kosu sa o situácii hovorilo ešte

v septembri 1942, keď bola na OÚ v Trnave spísaná zápisnica, v ktorej okresný veliteľ HG V. Šuran tvrdí, že veci sa predávali bez vypísania verejnej dražby a pod cenu, pričom sa ukázalo, že situácia bolo celkom vážna, pretože jeden z pracovníkov daňového úradu defraudoval 28 tisíc Ks tak, že do zápisnice o dražbe zapisoval nižšie sumy, ďalší sfaľoval zápisnicu a „dal si odviezť zo židovského bytu klavír bez toho, aby ho kúpil na dražbe“, jeden z exekútorov „ukradol aktovku so ženským prádlom“, jeden z gardistov zas ukradol „kachle a niekoľko košiel“ a „manželky týchto vedúcich úradníkov brali, čo chceli“. Potvrdil to aj okresný žandársky veliteľ I. Cvičela, že sa v prvých dňoch predávalo bez vypísania dražieb a „ľudia sa na to sťažovali, že cenné nábytky sa predávali hodne pod cenou“. Sám sa o všetkom dozvedel neskôr, keďže „bol zaneprázdnený koncentráciou Židov“. Zároveň referoval, že na žandársku stanicu obyvatelia nepodali žiadnu sťažnosť, ale niektorí sa obrátili priamo na ÚŠB, čo bolo podnetom na vyšetrovanie situácie ÚŠB i ministerstvom financií. Keďže počas odpredaja nehnuteľností boli niektoré byty vykradnuté, vyšetrovanie viedlo k odhalieniu väčšej skupiny zlodejov a zatknutiu dvadsiatich piatich ľudí. Okresný náčelník uviedol, že „počas vyšetrovania sa malo dokázať, že niektorí úradníci sa dopúšťali trestných činov a bola vrah značne poškodená i štátna pokladnica.“¹⁵ ÚŠB informovala OÚ v Trnave, že vyšetrovanie viedli dvaja jej pracovníci s úradníkom z ministerstva

Ľudia a udalosti . . .

■ **1. 6. 1846** – V Trnave sa uskutočnilo slávnostné otvorenie konskej železnice Bratislava – Trnava, ktorá bola prvou železnicou v bývalom Uhorsku (175. výročie).

■ **1. 6. 1946** – V Bratislave sa narodil výtvarník, umelecký fotograf a pedagóg PETER BABKA, ktorý pôsobil v Trnave ako riaditeľ Základnej umeleckej školy (75. narodeniny).

■ **1. 6. 1976** – V Trnave bola založená Okresná galéria so sídlom v Trnave, dnešná Galéria Jána Koniarka (45. výročie).

■ **2. 6. 1931** – V Trnave sa narodila operná speváčka ELENA KITTNAROVÁ, sólistka opery SND a národná umelkyňa, ktorej mesto Trnava udelilo v roku 1998 Čestné občianstvo (90. výročie).

■ **3. 6. 1946** – V Trnave sa narodila divadelná a filmová herečka SOŇA VALENTOVÁ, členka činohry SND v Bratislave a nositeľka Uznania za zásluhy o rozvoj a reprezentáciu mesta Trnava za rok 2001 (75. narodeniny).

■ **4. 6. 1921** – V Topoľčanoch sa narodil lekár a verejný činiteľ TIBOR REŠKO, ktorý pôsobil ako sekundárny lekár a riaditeľ Štátnej oblastnej nemocnice v Trnave (100. výročie).

■ **7. 6. 1931** – V Bratislave sa narodil futbalista, hráč Spartaka Trnava, kňaz a publicista JURAJ KADLEC, Čestný občan mesta Trnava, ktorý žil v emigrácii v Kanade, kde aj umrel (90. výročie).

■ **9. 6. 1921** – Trnava mala 17 492 obyvateľov (100. výročie).

■ **10. 6. 2020** – V Martine umrel bibliograf, knihovník a odborný publicista ŠTEFAN

¹¹ NIŽŇANSKÝ, Eduard (ed.). Holokaust na Slovensku 6. Deportácie v roku 1942. Dokumenty. Bratislava: Nadácia Milana Šimečku, 2005, dokument 181, s. 266.

¹² MV, ŠAB, PT, fond OÚT, č. k. 159, Prez. D1-165/1942, Hlásenie o mesačnej situácii.

¹³ MV, ŠAB, PT, fond OÚT, č. k. 152, Prez. D1-362/1942, Zašantročenie židovských movitostí.

¹⁴ MV, ŠAB, PT, fond OÚT, č. k. 163, Prez. D1-147/1943, Daňoví úradníci v Trnave – nepriateľnosť pri dražbách židovských hnutelností.

¹⁵ Ref. 14.

Medzi hnutelnosťami odobranými židom boli aj vzácne umelecké diela. K najväčším obrazom v Slovenskej národnej galérii patrí grafika Rembrandta van Rijna V orientálnom tábore z roku 1641, ktorá pôvodne patrila niektorému židovskému obyvateľovi Bratislavy. Väčšina arizovaných umeleckých diel bola rozkradaná. Zdroj: SNG.sk

financií, pričom bolo vypočítaných veľa svedkov, ale „celý prípad má byť zlikvidovaný bez toho, že by bol hlásený súdu alebo štátnemu zastupiteľstvu, poťažne finančnej prokuratúre“, hoci odhadovaná škoda predstavovala až 400 tisíc Ks a „mnoho hnutelností zašantročili“. Výsledkom bola nakoniec suspenzácia piatich úradníkov daňového úradu. Podľa ÚŠB mal jednoznačnú vinu niesť riaditeľ Daňového úradu v Trnave J. Peckarovič, ktorý nedodrжал zákonné predpisy, a ktorému mali domov dopraviť celú „kisňu vylúčených hnutelností“.¹⁶

Na druhej strane písomnosti zachytili zriedkavé prípady, keď sa príslušníci majority snažili byť nápomocní a vo svojich domácnostiach uskladnili veci Židov. Dávali im tak nádej, že neprídu o všetko. Tak našli žandári u V. Adamca piano, ktoré ukryl pre E. Müllera,¹⁷ u V. Oravcovej, ktorá od

roku 1940 bývala ako nájomníčka v byte J. Špitza objavili „2 sekretáre, 1 gauč, 1 toalet, 2 kvetinové stojany a 1 železnú posteľ, ktoré jej zveril do úschovy J. Spitz (deportovaný v apríli 1942), keď sa dozvedel o deportáciách.“¹⁸ V spomienkach Gerty Sidonovej (Vrbovej) sa objavuje akýsi pán Pavelka, priateľ jej otca, podľa nej sedliak, asi 40-ročný, ktorý rodine ponúkal pomoc: „Ak si u nás chcete schovať nejaký majetok, rozhodli sme sa so ženou, že ho pre vás ukryjeme, a až všetko prejde, zasa vám ho vrátíme. Keby ste museli náhle odísť alebo keby Hlinkove gardy začali konfiškovať židovský majetok, aspoň vám toľko nevezmú“.¹⁹ V prípade divákov je teda dôležité, že sa režim pokúsil zainteresovať ich podstatnú časť na zločine proti Židom. Ponúkol im vylepšenie pozícií po odstránení Židov z povolání, z podnikania, z domov, participáciu na rozkradaní všetkého ži-

¹⁶ MV, ŠAB, PT, fond OÚT, č. k. 163, Prez. D1-147/1943, Daňoví úradníci v Trnave – nepríjstojnosti pri dražbách židovských hnutelností. MV, ŠAB, PT, fond OÚT, č. k. 169, Prez. D1-20/1944, Židovské hnutelnosti – odpredaj pre rezortné účely.

¹⁷ MV, ŠAB, PT, fond OÚT, č. k. 155, Prez. D1-784/1942, Sťažnosť žandárov v Trnave.

¹⁸ MV, ŠAB, PT, fond OÚT, č. k. 417, Priest. 2796/1943.

¹⁹ VRBOVÁ, Gerta. Komu veriť, koho oklamať. Praha: GplusG, 2008, s. 32.

Ľudia a udalosti . . .

HANAKOVIČ, rodák z Košolnej, dlhoročný pracovník Matice slovenskej a jej správca, v r. 1993 – 2002 riaditeľ Spolku sv. Vojtecha v Trnave ocenený Uznáním za zásluhy o rozvoj a reprezentáciu mesta Trnava za rok 2002 (1. výročie).

■ 14. 6. 1771 – Na zasadnutí mestského magistrátu bol prijatý za trnavského meštana kníhtlačiar VÁCLAV JELÍNEK, v tom čase zamestnanec univerzitnej tlačiarne (250. výročie).

■ 16. 6. 1991 – V Trnave zriadili Mestskú políciu (30. výročie).

■ 17. 6. 1946 – V Horných Štitároch sa narodil architekt JOZEF DANÁK, projektant Domu kultúry odborov Trnavia, budovy GR Tatraskla, objektu VÚJE a viacerých ďalších budov v Trnave (75. narodeniny).

■ 19. 6. 2016 – V Trnave umrel bývalý prvotligový hádzanár a tréner ERNEST GUBRICKÝ, člen Siene slávy slovenskej hádzanej (5. výročie).

■ 21. 6. 1896 – V Hrnčiarovciach sa narodil saleziánsky pedagóg, spisovateľ, publicista a kňaz JÁN HLUBÍK, organizátor mládeže na Kopánke v Trnave, kde mu v r. 1996 udelili čestné občianstvo in memoriam a jeho pamiatku pripomína ulica a pamätná tabuľa (125. výročie).

■ 23. 6. 1666 – Obrovský dvojdňový požiar v Trnave, ktorému okrem dvoch ulíc padlo za obeť skoro celé mesto, spôsobil smrť 16 obyvateľov (355. výročie).

■ 24. 6. 1531 – V Trnave sa narodil dvorný historik cisára

dovského majetku, čoho výsledkom bola mlčiaca väčšina. Režim si kupoval mlčiacu väčšinu tým, že ju zainteresoval na rozkrádání židovského majetku. Dôsledkom bola atomizácia majority, preto na Slovensku nenachádzame kolektívne prejavy pozitívnych aktivít voči Židom, ale len akty individuálnej pomoci.²⁰

K špecifikám Trnavy patrilo konfesionálne prostredie mesta, označované za „malý Rím“. Takéto označenie nemalo vystihovať len prevažujúce rímsko-katolícke vierovyznanie jej obyvateľov, keď podľa sčítania v roku 1938 sa k nemu prihlásilo až 19 328 obyvateľov z 23 481, teda 82,32 % jej populácie. Odmysliac si Židov, ktorí boli druhou najpočetnejšou náboženskou skupinou v meste, podiel iných náboženstiev sa javí skôr iba ako marginálny, pričom za zmienku stojí snáď už len počet evanjelikov (1 154, teda 4,91 %).²¹ Označenie „malý Rím“ dostala Trnava hlavne preto, že

v nej sídlili významné cirkevné úrady a inštitúcie – Spolok sv. Vojtecha, kňazský seminár (prenesený neskôr do Bratislavy), v roku 1938 tu založili Rímsko-katolícke biskupské gymnázium, predovšetkým však v máji 1922 zriadila Svätá Stolica v Trnave Apoštolskú administratúru, ktorú spravoval apoštolský administrátor.²²

Problematika postoja kresťanských cirkví na Slovensku k „riešeniu židovskej otázky“ nie je celkom neznáma²³, nemožno ju však označiť za vyriešenú a uzavretú²⁴, preto len niekoľko poznámok najmä k postoju katolíckej cirkvi. Neexistoval jednotný postoj katolíckej cirkvi k „riešeniu židovskej otázky“. Išlo skôr o celú škálu postojov, počnúc P. Gojdičom až po J. Vojtaššáka.²⁵ Žiadna z cirkví však nikdy nespochybnila podstatu a princípy „riešenia židovskej otázky“. Hoci niektorí z cirkevných hodnostárov boli členmi štátnych orgánov

²⁰ NIŽŇANSKÝ, Eduard (ed.). Holokaust na Slovensku 7. Vzťah slovenskej majority a židovskej minority (náčrt problému). Bratislava: Nadácia Milana Šimečku, Katedra všeobecných dejín FF UK, 2005, s. 27-28.

²¹ MÝ, ŠAB, PT, fond. OÚT, č. k. 107, Prez. 2641/1938, Sčítanie ľudu. Ďalej sa k náboženstvu obyvateľia Trnavy hlásili takto: cirkev bratská 32, československá cirkev husitská 168, baptisti 12, grécko-katolícka 43, reformisti 41, pravoslávni 47, adventisti 2, bez vyznania 180, iné 7.

²² Za apoštolského administrátora 29.5.1922 menoval pápež Pius XI. Pavla Jantauscha (1870-1947). P. Jantausch sa v školskom roku 1938/1939 aktívizoval pri otvorení Rímsko-katolíckeho biskupského gymnázia v Trnave a bol zakladajúcim členom Spolku sv. Vojtecha. S administratúrou je spojené aj meno Michala Buzalku (1885-1961). V rokoch 1922-1924 účinkoval ako prefekt seminára v Trnave, kde vyučoval morálku a pastorálku, neskôr ho menovali za rektora seminára v Trnave (aj po prenese seminára do Bratislavy zotrval v tejto funkcii až do roku 1940). V marci roku 1938 ho menovali za pomocného biskupa Trnavskej apoštolskej administratúry. V rokoch 1936-1940 bol generálnym vikárom Trnavskej apoštolskej administratúry Ambróz Lazík (1897-1969). V roku 1942 bol trnavským farárom, v roku 1945 generálnym vikárom. Po smrti Pavla Jantauscha sa stal administrátorom Trnavskej apoštolskej administratúry. <http://www.arcibiskupstvo.sk/historia/trnava-sidlom-apostolskej-administratúry/> (26.9.2009)

²³ K postojom cirkví viac KAMENEC, Ivan. Po stopách tragédie. Bratislava: Archa 1991.; LIPSCHER, Ladislav. Židia v slovenskom štáte 1939-1945. Bratislava: Print-servis, 1992.; KAMENEC, ref. 7, s. 45-53. JELÍNEK, Ješajahu, A. Pastiersky list slovenského episkopátu z 8. marca 1943. In Acta Judaica Slovaca, č. 13, 2007, s. 14-23. NIŽŇANSKÝ, ref. 20. JELÍNEK, Yeshayahu, A. Katolícka cirkev a Židia na Slovensku v období jar 1942 – jar 1944. In TÓTH, Dezider (ed.). Tragédia slovenských Židov. Banská Bystrica: Datei, 1992, s. 121-137; HOFFMANN, Gabriel – HOFFMANN, Ladislav. Katolícka cirkev a tragédia slovenských Židov v dokumentoch. Partizánske, 1994. JELÍNEK, Ješajahu, A. Vatikán, katolícka cirkev, katolíci a prenasledovanie Židov počas druhej svetovej vojny: prípad Slovenska. In JELÍNEK, Ješajahu, A. Židia na Slovensku v 19. a 20. storočí. Zborník statí. 2. časť. Bratislava: Judaica Slovaca, 1999, s. 27-60.

²⁴ NIŽŇANSKÝ, Eduard (ed.). Holokaust na Slovensku 6. Deportácie v roku 1942. Dokumenty. Bratislava: Nadácia Milana Šimečku, 2005, s. 64.

²⁵ K individuálnym postojom duchovných katolíckej cirkvi viac NIŽŇANSKÝ, Eduard (ed.). Holokaust na Slovensku 6. Deportácie v roku 1942. Dokumenty. Bratislava: Nadácia Milana Šimečku, 2005, s. 64-69.

Ľudia a udalosti . . .

Ferdinanda I., básnik, lekár, prekladateľ a vydavateľ JÁN SAMBUCUS, ktorý sa podpisoval ako Ján Pannonius Tyrnaviensis. V Trnave ho pripomína pamätná tabuľa na radnici a ulica, ktorá nesie jeho meno (490. výročie).

■ **26. 6. 2006** – V Bratislave umrel divadelný a filmový herec LOTÁR RADVÁNYI, ktorý v Trnave vyrastal a neskôr v rokoch 1960 – 65 bol členom hereckého súboru Krajového divadla v Trnave (15. výročie).

■ **26. 6. 2011** – V Bratislave umrel dlhoročný šéfredaktor časopisu Krásy Slovenska, fotograf a publicista TIBOR SÁSIK, rodák z Trnavy (10. výročie).

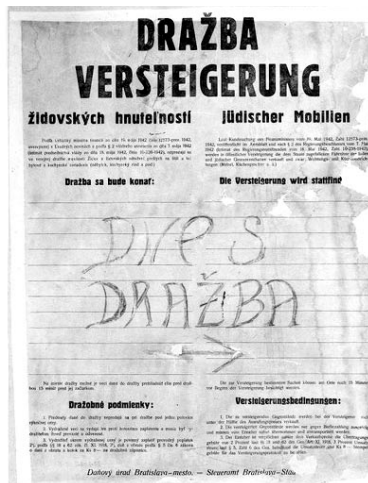
■ **28. 6. 1921** – V Rakoviciach sa narodil biskup PETER DUBOVSKÝ, ktorý študoval na trnavskom gymnázii, neskôr prednášal na Teologickej fakulte Trnavskej univerzity a v rokoch 1991 – 99 bol predsedom Spolku sv. Vojtecha v Trnave, kde je aj pochovaný a kde mu v r. 2013 odhalili pamätnú tabuľu (100. výročie).

■ **30. 6. 1621** – V Trnave umrel uhorský palatín, diplomat a krajinský sudca ŽIGMUND FORGÁČ, bojovník proti Turkom a hlavný kapitán hornouhorských vojsk (400. výročie).

■ **30. 6. 1941** – V Humennom sa narodila výtvarná pedagogička OĽGA SALON-TAYOVÁ, ktorá pôsobila na ZUŠ v Trnave, kde jej udelili Uznanie za zásluhy o rozvoj a reprezentáciu mesta Trnavy za rok 2012 in memoriam (80. výročie).

P.R

(napr. J. Vojtaššák), v ktorých bolo možné vyjadriť svoj názor, žiadne také vystúpenie nie je známe. Ak sa už rozhodli nejakým spôsobom sa vyjadriť, tak ich záujmy sa koncentrovali výlučne na práva konvertitov, ktorých rasové zákonodarstvo ukotvilo k židovskej komunite a jedinou ich starosťou v čase deportácií bolo, aby sa netrhali kresťanské rodiny, a aby sa konvertiti mohli nábožensky realizovať aj v cieľových staniach deportácií.²⁶ Kresťanské cirkvi rešpektovali právo štátu riešiť židovskú otázku, ale odmietali jeho zásahy do náboženských problémov, týkajúcich sa najmä krštenia Židov. Oficiálna propaganda im preto vyčítala priveľkú ochotu pri krstení Židov, pretože podľa nej mali byť skôr nápomocní "odživdovčenie" Slovenska.²⁷ Apoštolská administratúra v Trnave sa 26. 2. 1941 perom P. Jantauscha dokonca obrátila na prezidenta J. Tisa s návrhom na zriadenie „samostatnej ústredne pre Židov konvertitov a ich pokrstené dietky, ktoré podľa židovského zákona sú i naďalej považované za Židov“.²⁸ Postoj cirkvi sa zradikalizoval v roku 1943. Prejavil sa tak zrejme vplyv intervencií Vatikánu.²⁹ V čase, keď sa zas začalo hovoriť o obnovení deportácií Židov zo Slovenska, vydali katolícki biskupi 8. 3. 1943 pastiersky list k židovskej otázke zameraný už nielen na ochranu konvertitov. Je však otázne, aký vplyv mal na to, že zo Slovenska už deportačné transporty neodchádzali.³⁰ Pastiersky list sa čítal v kostoloch na nedeľných bohoslužbách 21.

Zdroj: SNG.sk

3. 1943. V trnavskom okrese sa čítal vo všetkých rímsko-katolíckych kostoloch, okrem kostola vo Voderadoch. Okresné úrady mali referovať župným úradom, ako naň reagovali veriaci. V situačnej správe adresovanej ÚŠB trnavský okresný náčelník napísal, že pastiersky list „vyznel proti židovským opatreniam vlády, už učeným a tiež i chystaným a označil ich za také, ktoré sa protivia ustanoveniam našej ústavy. Pastiersky list ospravedlňoval tiež i postup duchovných pri prekrsťtení Židov. Dľa hlásenia notárov v niektorých obciach čítanie tohto Pastierskeho listu nemalo žiadnej ozveny, miestami však vyvolalo pohoršenie, označovali ho za taký, ktorý sa stavia za Židov.“³¹ V Trnave „čítanie pastierskeho listu bolo u miestnych čiasťkach gardistických a nemeckých kruhov ostro odsudzované a objavilo sa aj niekoľko nápisov na múroch bočných ulíc „Norimberské zákony“. Inak len u pomerne malej

čiasťky obyvateľstva vyvolal obsah pastierskeho listu neľubosť“. Pastiersky list teda u obyvateľov „nenašiel zvlášťnej odozvy, dľa správ notárskych úradov snád' preto, že mu obecenstvo buď nerozumelo, alebo nesledovalo pozorne. Prevažná časť obyvateľstva kritizovala tento list a miestami dosť ostro prehlasujúc cirkev a kňazov za priateľov Židov“.³² Vďaka tomu, že cirkvi nesformulovali oficiálne stanovisko k „riešeniu židovskej otázky“, prípadná pomoc duchovných židovským obyvateľom mala charakter individuálneho aktu bez inštitucionálneho zastrešenia, čo však jej hodnotu neznižuje, naopak, takýto čin vyžadoval vyššiu mieru osobnej odvahy i altruizmu. Postoj duchovných odzrkadľuje aj pomerne vysoký počet pokrstených Židov v Trnave v roku 1942. Okolnosti, za ktorých sa krsty odohrávali, sa žiaľ, zistiť nepodarilo. Niečo by však mohol naznačovať osobný postoj biskupa P. Jantauscha, ktorý „vrúčne prosil Tisa pred začatím deportácií, aby sa zmiloval nad Židmi nachádzajúcimi sa v nesmiernej núdzi a zabránil ich vyhánaniu“.³³ Vzhľadom na autoritu cirkvi na silne konfesiónálne naladenom Slovensku, nejasne formulované stanoviská cirkevných inštitúcií k „židovskej otázke“, ako aj postoje jednotlivých duchovných v regiónoch, mohli vplývať na formovanie verejnej mienky i vzťahu obyvateľov v regióne k Židom, a to pozitívnym i negatívnym smerom. ■

(pokračovanie nabadúce)

²⁶ 26.4.1942 vydali slovenskí biskupi dokument Katolíckej verejnosti, ktorý nebol v konečnom dôsledku uverejnený celý. K jeho analýze viac NIŽŇANSKÝ, ref. 25, s. 65-66.

²⁷ KAMENEC, Ivan. Modifikácia prístupov slovenského obyvateľstva k takzvanému riešeniu židovskej otázky v rokoch 1938-1945. In Židia v interakcii II. Zborník prednášok z konferencie Židia v interakcii II 10.-11.12.1998 a zo seminára Vznik a existencia VI. robotného páproru 6.5.1999. Bratislava: Inštitút judaistiky UK, 1999, s. 50.

²⁸ SNA, fond ÚPV, č. k. 35, 2920/1941, Ústredňa pre katolíkov, ktorí podľa zákona sú naďalej považovaní za Židov, založenie.

²⁹ Pozri KAMENEC, Ivan – PREČAN, Vilm – ŠKORVÁNEK, Stanislav. Vatikán a Slovenská republika (1939-1945). Dokumenty. Bratislava: Slovak Academy Press, 1992.

³⁰ Pozri JELÍNEK, Ješajahu, A. Pastiersky list slovenského episkopátu z 8. Marca 1943. In Acta Judaica Slovaca, č. 13, 2007. S. 14-23.

³¹ SNA, fond MH, č. k. 25, bez sign.

³² MV, ŠAB, PT, fond OÚT, č. k. 162, Prez. D1-118/1943, Pastiersky list, čítanie v trnavských kostoloch.

³³ FATRANOVÁ, Gila. Slovensko a jeho Spravodlivosť medzi národmi. In Acta Judaica Slovaca, č. 15, 2009, s. 80.

Nicol Sipekiová, Trnavská univerzita, Katedra klasických jazykov

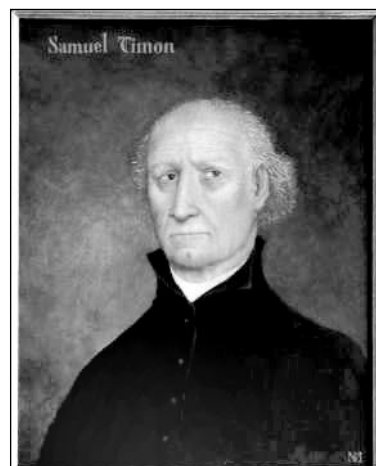
Známi i neznámi autori starej Trnavskej univerzity LXL.

Dejepis ako prostriedok erudície: priekopníci jezuitskej historiografie

V modernom školstve patrí dejepis k povinným učebným predmetom, s ktorým sa študenti stretávajú na druhom stupni základných škôl, a na ten potom nadväzuje trojročné štúdium dejepisu v gymnáziu. Takýto stav dnes považujeme za úplnú samozrejmosť, nie vždy však bolo vyučovanie dejepisu stabilnou súčasťou vzdelávania a stálo to naozaj veľa úsilia a času, kým sa dejepis plnohodnotne etabloval vo vzdelávacom procese. Hoci sa dejepis ako osamostatnený učebný predmet objavoval až v období 17. a 18. storočia, história ako taká bola v rozličných podobách prítomná vo vzdelávaní prakticky vždy a zohrávala dôležitú výchovno-vzdelávaciu úlohu. Jej opodstatnenosť zdôraznil už pedagóg Jan Amos Komenský, keď vo svojom náčrte pansofickej školy odôvodnil vyučovanie histórie slovami: štúdium dejepisu náramne lahodí zmyslom, podporuje predstavivosť, je ozdobou vzdelania, obohacuje jazyk, cibrí úsudok o veciach a nepozorovane zveľaduje poznanie.

Ako v prípade mnohých ďalších odborov, aj počiatky tejto disciplíny treba hľadať v staroveku a v jeho výchovno-vzdelávacom systéme. Jedným z najdôležitejších princípov antickej spoločnosti bola existencia morálnej požiadavky vychovať z dieťaťa dobrého občana. Pri učení sa preto dostávalo do kontaktu s textami, ktoré zachytávali slávu minulosti danej spoločnosti a oslavovali ju. Pri výchove detí malo osobitný význam akceptovanie a imitácia nasledovaniahodných vzorov, resp. túžba prekonať ich, a tak na žiakov najviac pôsobili zaujímavé a inšpiratívne príbehy v básnických či historiografických dielach. Boli to práve rôzne texty z rímskej historiografie, ktoré vďaka svojmu silnému mravoučnému obsahu aj po niekoľkých storočiach tvorili pevnú súčasť lektúry. Už v antike sa ustálil istý okruh didakticky obľúbených historiografov, medzi ktorými bol na prvom mieste životopisec Cornelius Nepos so svojím dielom o významných rímskych i nerímskych mužoch. Tento súbor životopisov bol vhodným čítaním nielen pre svoju obsahovú stránku, ale aj pre dobrú čitateľnosť, jednoduchý štýl a uvádzané geografické súvislosti, ktoré sa taktiež považovali za podstatnú časť vzdelávania. Okrem Cornelia Nepota boli v obľube aj Titus Livius

a Curtius Rufus, ktorí si popularitu získali vďaka strhujúcim príbehom a zrozumiteľnosti ich jazyka. V procese inštitucionalizácie vyučovania dejepisu zohrávali rozhodujúcu úlohu reformácia a rekatolizácia. Za jeho priame či nepriame príčiny možno označiť neustále silnejúce súperenie protestantov a katolíkov na poli misijnej činnosti, kultúry i vzdelávania. Podobne ako vo väčšine európskych krajín aj v prípade Uhorska vyrastalo vyučovanie dejepisu jednak z vyučovania náboženstva, v rámci ktorého sa preberali biblické príbehy, jednak z čítania klasikov, čiže starovekých autorov. Prvý rázny krok na ceste k zavedeniu systematického vyučovania dejepisu v školách urobili jezuiti v roku 1735 vydaním dôležitého školského dokumentu nazvaného *Instructio privata*. Tento rozsiahly súbor pokynov platil pre všetky gymnáziá rakúskej provincie, vrátane uhorských škôl. Materiál zahrňoval nielen osnovy a predpisy týkajúce sa obsahovej náplne školskej výučby, ale aj didaktické postupy, ktoré sa mali vo výučbe aplikovať. Významnou inováciou tohto súboru bolo, že vyučovanie dejepisu zaviedlo na gymnáziách ako povinný predmet, hoci stredobodom šesťročného jezuitského gymnázia naďalej ostávala dokonalá príprava z latinského jazyka,

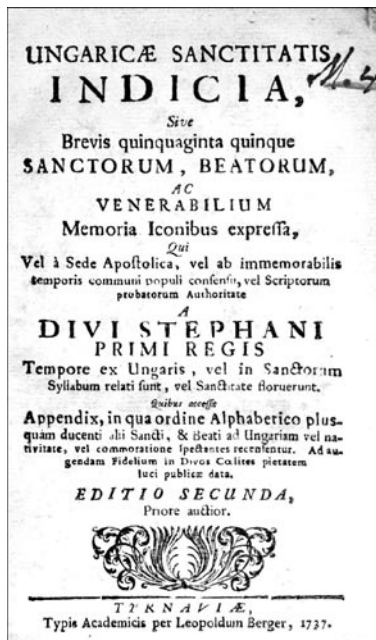
ktorý bol jediným primárnym predmetom. Popri ňom mali vo vyučovaní svoje miesto aj sekundárne predmety (napr. starogréčtina, katechizmus), medzi ktorými mal najlepšie postavenie jednoznačne dejepis. Kým napríklad na gréčtinu žiaci nemali osobitnú učebnicu, história sa vyučovala zo samostatnej knihy s názvom *Rudimenta historica* (Základy histórie), a to 15 minút denne. Tieto Základy histórie predstavovali šesťväzkovú učebnicu, ktorá sa predpisy centrálného vzdelávacieho plánu snažila preniesť do praxe. V prvých troch zväzkoch sa ešte prispôsobuje metóde venujúcej sa dejinám „štyroch ríš“, avšak akési novum predstavuje štvrtý zväzok, ktorý sa zaoberá dejinami krajín a v rámci toho aj dejinami

Uhorská, aj keď len v rozsahu dvadsiatich dvoch strán. Na elementárnom stupni gymnaziálneho štúdia sa žiaci zaoberali biblickými príbehmi Starého zákona, ktoré sa učili interpretovať vlastnými slovami. V najnižšej gramatickej triede sa učilo o tzv. štyroch monarchiách – Asýrii, Perzii, Grécku a Ríme, v strednej gramatickej triede o kresťanskom období rímskeho cisárstva po dobu Karola VI. a v najvyššej gramatickej triede o Nemecku a ďalších európskych krajinách. V dvoch najvyšších stupňoch gymnázia, v triede poetov a rétorov, sa pozornosť venovala hlavne cirkevným dejinám, treba však zdôrazniť, že piaty zväzok sa zaoberá aj zemepisom. Hoci zemepis ešte nepredstavoval samostatnú disciplínu vo vyučovaní, existovali všeobecné pedagogicko-didaktické ustanovenia, ktoré ho so zámerom kontextualizácie historických udalostí v čase i priestore odporúčali aplikovať ako pomocnú vedu spolu s chronológiou.

Takýto didaktický materiál dokázali jezuitské školy vynikajúco využiť vo svoj prospech, a to pri prezentácii výsledkov svojej práce na poloverejných vystúpeniach žiakov, tzv. akadémiách. Zúčastňovali sa ich nielen vybraní študenti z rôznych stupňov štúdia, ale aj ľudia mimo školy, rodičia či známi, u ktorých sa tieto akadémie tešili mimoriadnej obľube. Populárne boli aj z toho dôvodu, že jezuiti, ktorí inak prísne dohliadali na to, aby študenti medzi sebou komunikovali latinsky, pri akadémiách s historickým zameraním latinské odpovede priam zakazovali a používať sa musel materinský jazyk.

Aby sme mali konkrétnu predstavu o náplni takejto akadémie, uveďme si príklad akadémie najvyššej gramatickej triedy, v ktorej sa konali dve historické akadémie v priebehu roka a zazneli na nej ľahšie i náročnejšie otázky z rímskych dejín, napr.: Ktorí slávni Rimania boli vyhnaní a neskôr

povolani späť?, Ktorých vojvodcov zavraždili vlastní ľudia?, Kde boli obklúčení gladiátori?, Koľkokrát bolo vyhlásené, nech sa konzuli starajú, aby štát netrpel nijakú ujmu?, Ktorí konzuli boli zabití?, Kedy sa Rím ocitol v najväčšom nebezpečenstve a koľkokrát? a podobne. Z pohľadu dnešného pozorovateľa je zaujímavé, že školská inštrukcia Instructio privata označuje tieto jednoznačné otázky za zložité. Oproti tomu otázky typu Z akého dôvodu zakladali Rimania provincie?, Aká je príčina vojny so spojencami a ako sa končí?, Aké sú príčiny gladiátorskej vojny?, Ako zahynul C. Gracchus? či Aké sú dôvody toľkých nepokojov? zaraďuje medzi jednoduchšie, hoci práve tieto otázky sa nám môžu javiť oveľa náročnejšie, keďže predpokladajú hlbšie a rozsiahlejšie vedomosti, znalosť autorov a uvažovanie v súvislostiach.

Je všeobecne známe, že oficiálny školský poriadok jezuitov Ratio studiorum hľadel na históriu iba ako na prostriedok erudície. Hoci do prvej polovice 18. storočia jezuiti snahám zaviesť do ich vzdelávacieho systému vyučovanie dejepisu dlhodobo úspešne odporovali, napokon sa tomu nedalo

zabrániť. Prax i náboženské polemiky vedené s protestantmi ich donútili k tomu, aby sa históriou začali vážne zaoberať. S výučbou dejepisu v univerzitnom rámci sa začalo najprv na Viedenskej univerzite v januári roku 1729 a takmer o štvrtoročie neskôr aj na Trnavskej univerzite. O svetovej histórii ako o samostatnom predmete sa uvažovalo pravdepodobne už roku 1753, no nariadené bolo až rozhodnutím Márie Terézie z roku 1770, podľa ktorého sa mala zriadiť spoločná katedra pre rétoriku a svetské dejiny. Jej prvým profesorom sa stal Štefan Katona, ktorý sa svojím mnohovežským syntetickým dielom o dejinách Uhorského kráľovstva stal zavšititeľom snáh jezuitskej historiografickej školy, usilujúcej o nastolenie kritického dejepisectva v Uhorsku. Je nepochybné, že sa aj napriek nejestvovaniu samostatných kateder histórie našli viacerí členovia Spoločnosti Ježišovej, ktorí sa histórii a historiografii obetavo venovali.

Medzi prvými treba spomenúť veľmi rozhladeného Gabriela Hevenešiho (1656 – 1715), ktorý sa popri mnohých rehoľných povinnostiach vždy živo zaujímal o uhorské dejiny. Svoj pôvodný zámer zbierať a odpisovať písomnosti k cirkevným dejinám Uhorska zverejnil už na konci 17. storočia, no zavčas prestal rozlišovať medzi dokumentami k cirkevným a svetským dejinám a zbieral všetok materiál, ktorý sa pokladal za historicky cenný. Hevenešiho spisy asketického rázu sa zaoberajú zväčša životom uhorských svätcov, a hoci jeho zachovaná práca Indicia Ungaricae sanctitatis (Dôkazy uhorskej svätosti) zďaleka nemá vedecký charakter, je jasným dôkazom jeho záujmu o dejiny Uhorska.

Hevenešiho spolupracovníkom bol Samuel Timon (1675 – 1736), ktorého slovenská i maďarská historická veda označuje za prvého uhorského historika, zakladateľa modernej uhorskej historiografie.

Počas štúdií vo Viedni na Pazmáneu bol pridelený k Hevenešimu a zrejme tu možno hľadať aj príčiny jeho zánietenia pre históriu. Timon si dobre uvedomoval nutnosť poznávať dejiny skúmaním a vydávaním pôvodných prameňov. Z rokov 1714 – 1715 pochádza trojzväzková práca *Synopsis novae chronologiae regnorum Hungariae* (Nový chronologický prehľad uhorského kráľovstva), v ktorej úvode vyjadril váhanie nad zmyslom prehľadovo koncipovaného diela, ale presvedčil ho stav poznania tematiky a rozhodol sa ozrejmiť chronologické nezrovnalosti. Takmer o dve desaťročia neskôr (1735) vyšiel v trnavskej tlačiarni jeho ďalší titul *Imago novae Hungariae* (Obraz nového Uhorska), popisujúci jednotlivé súčasti kráľovstva, a v Košiciach *Imago antiquae Hungariae* (Obraz starého Uhorska), kde opísal územie Uhorska v čase rímskych provincií, kmene Húnov, Avarov a príchod Maďarov na nové územia, pokračoval dejinami Veľkej Moravy, pričom zrevidoval dovtedy tradované názory starších autorov.

Samuel Timon našiel počas pôsobenia na košickom kolégiu pokračovateľa svojho diela v osobe Štefana Kaprinaia (1714 – 1786), ktorý bol medzi jezuitskými historikmi azda najvýraznejšou a najrôzno-rodejšou osobnosťou. Jeho štúdiá ho spájajú s Trnavou a Viedňou, no v Košiciach sa stal ozajstným tvorcom uhorských kultúrnych dejín. Timonovu zbierku odpisov dokumentov prevzal a obohatil. Je uložená v Univerzitetnej knižnici v Budapešti pod názvom *Collectio Caprinaiana*.

Meno historika Juraja Praya (1723 – 1801) označovalo vo vedeckých aktivitách jezuitských historio- grafov novú éru. Do Spoločnosti Ježišovej vstúpil roku 1740 a po prerušení štúdií sa stal roku 1748 profesorom poetiky a rétoriky v Trnave. Ako uvádza Prayov životopisec, práve v tom čase sa Pray rozhodol, že svoj život zasväti

výlučne štúdiu histórie a bádaniu v historických vedách. Ani Prayov záujem o históriu však nebol všeobecný, ale zameriaval sa najmä na uhorské dejiny. Roku 1754 mal byť vymenovaný za profesora na Trnavskej univerzite, no odhodlal sa požiadať svojho predstaveného o uvoľnenie spod učiteľských povinností s odôvodnením, že sa chce venovať iba histórii. Tejto jeho žiadosti sa síce naoko vyhovel, ale čoskoro ho poslali učiť do Theresiana, kde stretol Erazma Fröhlicha, významného rakúskeho historiografa. V jeho osobe možno právom vidieť Prayovho učiteľa. S Prayom sa totiž podelil nielen o odborné vedomosti, ale prenechal mu aj tie poznatky z výskumu, ktoré sa týkali uhorských dejín, obzvlášť tých najstarších. Keďže predstavení Spoločnosti Ježišovej vedeli o tejto cennej pozostalosti, Pray dúfal, že jeho žiadosť spred niekoľkých rokov bude akceptovaná. Nestalo sa tak a Pray sa roku 1758 vrátil do Trnavy, kde zastával súčasne viaceré funkcie. Po troch rokoch sa Pray znova odhodlal k ráznemu kroku, keď požiadal provinciála o uvoľnenie spod rôznych aktivít, aby mohol pokračovať na svojich Análoch uhorských kráľov od roku 997 až do roku 1564. Tentokrát bola Prayova razantná požiadavka vyslyšaná a ešte v tom roku, roku 1761, vyšiel prvý zväzok Análov a v nasledujúcich rokoch ďalšie zväzky.

K mladšej generácii jezuitských historikov patrila Karol Wagner (1732 – 1790), ktorý študoval tiež v Trnave a stal sa tam aj profesorom rétoriky a cirkevných dejín. Už počas štúdia filozofie v Košiciach sa dostal do kontaktu so Štefanom Kaprinaiom, vďaka ktorému sa zoznámil s timonovskou tradíciou zhromažďovania pramenných materiálov. Prvých desať rokov svojej historiografickej činnosti strávil v prostredí jezuitskej rehole. Vydal štyri zväzky dokumentov k dejinám Spiša, z ktorých prvý zväzok vyšiel ešte

v roku 1769. O rok neskôr ho zrejme na návrh rehole vymenovala Mária Terézia za profesora katedry cirkevných dejín, ktorá vznikla v dôsledku nových reforiem školstva. Roku 1773 sa spolu s Prayom presťahoval do Bratislavy, kde sa venoval výlučne výskumu a počas troch-štyroch rokov spracoval 5 zväzkov edícií prameňov. Po presídlení Trnavskej univerzity do Budína pôsobil Wagner aj na tamojšej univerzite ako profesor heraldiky a sfragistiky.

Ako vidno, spomenutí predstavitelia jezuitskej historiografie si získali veľké zásluhy nielen o rozvoj uhorského dejepisectva, ale aj na poli uvedenia histórie a jej pomocných vied do vyučovacej praxe. Situáciu dejepisu v uhorskom školstve 17. a 18. storočia poznačilo množstvo reforiem a na konci 18. storočia mal dejepis už za sebou dlhú cestu zmien a inovácií, stále však nebol plnohodnotne a pevne etablovanou školskou disciplínou. Zrušenie jezuitského rádu roku 1773 a následné presídlenie univerzity do Budína znamenalo pre uhorské školstvo veľkú zmenu. Ozajstné systémové zmeny školstva však nastali až neskôr po ďalších reformách v nasledujúcich desaťročiach. ■

Literatúra:

FINÁCZY, Ernő: A magyarországi közköztatis története Mária Terézia korában. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia 1899.
HÖLVÉNYI, György: A magyar jezsuita történetírók és a jezsuita rend. In: Magyar Könyvszemle 1974/3 – 4.
MARSINA, Richard: Filozofická fakulta Trnavskej univerzity Petra Pázmaňa 1635 – 1777. In: Studia historica Tyrnaviensia I. Trnava: Fakulta humanistiky 2002.

Súťažná otázka: Kto bol spolupracovníkom Gabriela Hevenešiho? Správne odpovede zasielajte do 20. júna 2021 na adresu: Katedra klasických jazykov, Trnavská univerzita, Filozofická fakulta, Hornopotočná 23, 918 43 Trnava alebo emailom na klasjaz@truni.sk. Z účastníkov súťaže vyžrebujeme jedného, ktorý získa

Mgr. Milan Ševčík, kurátor historickej knižnice, Západoslovenské múzeum v Trnave

Wurffbainových Štrnásť rokov vojenskej a obchodnej služby vo Východnej Indii

Johann Siegmund Wurffbain bol jedným z prvých nemeckých cestovateľov 17. storočia, ktorý navštívil Indiu a súostrovia Juhovýchodnej Ázie. O svojich zážitkoch si viedol denník, ktorý neskôr vyšiel aj tlačou. Názov znie *Vierzehnen Jährige Ost-Indianische Krieg- und Ober- Kauffmanns- Dienste...* a kniha vyšla v nemeckom Sulzbachu v roku 1686. Pred Wurffbainovým dielom vyšla o Východnej Indii iba jedna nemecká správa od Johanna Albrechta von Mandelslo (1616 – 1644), aristokrata – cestovateľa zo Schönbergu v Mecklenburgu.

Pripomeňme si, že Východná India je archaický výraz odkazujúci na krajiny na východ od indického subkontinentu, najmä na juhovýchodnú Áziu a časti východnej Ázie. V konkrétnejšom význame sa tento termín používal z európskeho hľadiska na označenie ostrovov juhovýchodnej Ázie, najmä Indonézskeho a Filipínskeho súostrovia.

Wurffbain sa narodil v roku 1613 v nemeckom Norimbergu, kde v roku 1661 ako 48-ročný aj zomrel. Pochádzal z dobre situovanej rodiny – jeho otec, právnik Leonard Wurffbain (1581 – 1654), bol členom norimberskej rady a svojmu synovi poskytol dobré vzdelanie.

V roku 1628 sa ako pätnásťročný na radu svojho otca vydal do Amsterdamu, aby sa naučil nuansy obchodovania. V roku 1631 sa vrátil do Norimbergu, ale čoskoro sa presťahoval späť do Nizozemska a v januári 1632 ho angažovala Zjednotená (nizozemská) východoindická spoločnosť. Keďže sa od detstva učil po francúzsky a v Amsterdame sa naučil dobre po holandsky, dúfal v kariéru obchodníka. No prijali ho iba za aristokrata, čo boli v tom čase vojaci s najnižšou hodnotou. Čoskoro svoje rozhodnutie olutoval, a to až natoľko, že neskôr odporučal svojim krajanom, aby nerobili to isté. Dostal sa na ostrov Ambon v Molukách (súostrovie v Indonézii) a neskôr strávil veľa času vo Fort Nassau na ostrove korenia

Banda Neira. Pravdepodobne preto, aby prežil nudu posádkovej služby, dal svoje skúsenosti a postrehy na papier. Opísal najbežnejšie tropické choroby (vodnateľnosť, rôzne horúčky, olupovanie kože, kiahne, dyzentériu, beri beri) či trestné činy, ktoré boli "na okraji civilizácie" na dennom poriadku – dezercia, sprisahanie, vražda, zabitie, sodomia, cudzoložstvo, incest, rúhanie... Tresty boli brutálne – páchatel'ov bili, značkovali vypalovaním znamení, trhali im zuby, obesili ich, sťali či zastrelili. Wurffbain písal aj o Japonsku, ale dával jasne najavo, že tam sám nikdy nebol a jeho poznámky vychádzali z ústnych a písomných zdrojov v Batavii.

V roku 1634 sa konečne stal obchodným asistentom. Keď mu v roku 1637 vypršala zmluva, rozhodol sa ju predĺžiť. Na jednej strane pre neutíchajúci konflikt

v Európe a na druhej strane preto, že mu spoločnosť ponúkla miesto podobchodníka v Surate na západnom pobreží Indie, čo bolo v danej dobe dôležité prístavné mesto Mughalskej ríše na západnom pobreží Indie. Tam obchodoval najmä s drahými kameňmi. V mene spoločnosti podnikal cesty do Bengálska, Mokky, Cambay či Goy. V roku 1640 získal v Moche lokálny druh kávy: „Cauwa, druh fazule, ktorá rastie iba v horách okolo Mochy“. Išlo o veľké množstvo, zhruba 84 000 libier (cca 42 ton), čím prispel k ďalšiemu šíreniu kávy v Európe. V januári 1642 bol konečne povýšený na vrchného obchodníka, čo mu umožnilo prístup k riadeniu jedného z obchodných miest vo východnej Indii. Ukázalo sa však, že Rada Indie a generálny guvernér v Batavii udeľujú tieto pozície iba Holanďanom. Wurffbain sa preto v roku 1645 rozhodol odcestovať domov. Nazhromaždil imponujúce imanie, ktoré mu umožnilo vstúpiť na trh s drahokamami. Opätovné začlenenie sa do meštianskeho sveta svojej vlasti však nebolo ľahké. Jeho hodvábné pančuchy a pozlátý meč či náramky, náhrdelníky a zlaté čelenky jeho manželky nezodpovedali zvykom obliekania spoluobčanov. Takéto honosné ukážky boli zákonom zakázané od roku 1618 a Wurffbain musel v roku 1649 zaplatiť pokutu 120 zlatých. Bez ohľadu na to sa o rok neskôr

Text a foto Martin Jurčo

Svet hudby je nepreložiteľný a nenahraditeľný, rovnako ako svet literatúry a ďalších umení .....

Viacero Trnavčanov a rodákov síce žije dlhé roky inde, no so svojim rodným mestom sú prepojení pupočnou šnúrou. A je to rovnako intenzívne, či niekto žije v zámorí alebo v Bratislave. S menom muzikológa, organizátora hudobného života Igora Valentoviča (nar. 16. februára 1963 v Trnave) je spojených viacero projektov. Festivaly komornej hudby, a v poslednom desaťročí napríklad aj veľký projekt ALBRECHT FORUM, teda projekt obnovy a oživenia domu Albrechtovcov na bratislavskej Kapitulskej ulici. Kedysi bol plný hudby, života a stretávaní sa milovníkov živej hudby a umenia. Po rokoch pustnutia sa podarilo spojiť dobrovoľníkov usilujúcich sa o komplexnú rekonštrukciu tohto objektu a záhrady, ktorá od tohto roku opäť slúži hudbe. Dom samotný má pre seba ešte neľahkú cestu k úplnému otvoreniu.

Igor Valentovič je absolventom trnavského gymnázia (1978 – 1982), potom študoval hudobnú vedu na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského. Neskôr pôsobil v Slovenskom ľudovom umeleckom kolektíve, bol redaktorom časopisu Slovenská hudba, v Slovenskej filharmónii a v rokoch 1993 – 2016 viedol rodinné vydavateľstvo Music Forum, od roku 2010 je konateľom občianskeho združenia ALBRECHT FORUM. Hlavnou úlohou združenia je propagovať aktivity a dielo rodiny Albrechtovcov, teda skladateľa Alexandra Albrechta (1885 – 1958) a jeho syna Jána Albrechta (1919 – 1996). Igor Valentovič stál pri vzniku radu festivalov, napríklad medzinárodného festivalu súčasnej hudby Melos Étos či Dní starej hudby. Od roku 2016 je riaditeľom Hudobného centra.

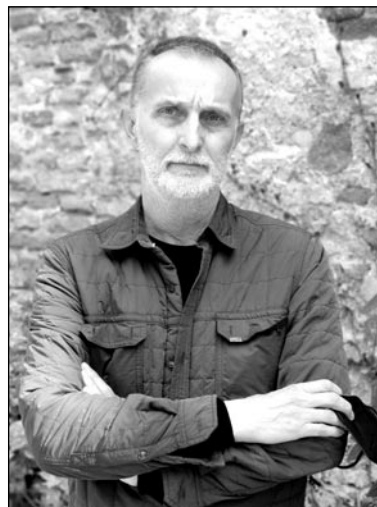
■ Kde ste vyrastali a čo vás ovplyvnilo vo vašom detstve?

- Vyrastal som na Spiegelsaali, vlastne po trnavsky by to mohlo byť aj Špíglšále, lebo k trnavčine patrilo odjakživa váhanie, aké „i“ je na konci slova. Keď sme boli druháci – tretiaci na základnej škole, k bežným diktátovým praktikám patrilo obchádzanie tejto dilemy práve nahradením tohto mäkkého či tvrdého „i/y“ bezproblémovým „e“. Takže banáne a citróny, ako prvý pád množného čísla, boli bežnými

javmi v juveníliách niektorých spolužiakov. Bývali sme v priemyslováckom činžiaku sovietskeho typu, ktorý stojí dodnes a myslím, že je stále dobrou adresou. Okná má do Študentskej ulice, vtedy to bola Gottwaldova. Ulice z nej vychádzajúce medzi rodinné domy Spiegelsaalu boli našim detským eldorádom. Detstvo som strávil s kamarátmi pri hrách a bicyklovaní ako väčšina mojich rovesníkov. Svet bol úžasne pestrý, nekonečný – ako učila aj vtedajšia fyzika. A keď sa k tomu pomerne skoro pridružila vášeň pre čítanie noviel a románov od Julea Vernea, Daniela Defoea, Stanislaw Lema, Ludvíka Součka, Issaca Asimova a ďalších – tak bol ten svet aj záhadný, dobrodružný a budúcnosť mala veľký prísľub.

■ Čo si ešte pamätáte z vtedajšej Trnavy?

- Z mesta si pamätám jeho pokoj, istotu, istú nehybnosť, ktorá mala pre mňa rovnako veľký význam ako premenlivosť a napätie literárneho sveta. Túto príťažlivosť kontrastov som pociťoval už v detstve, aj neskôr, počas štúdia v Bratislave, keď som sa vracal vždy v piatok po rušnom pracovnom týždni ospalými uličkami našej štvrte domov. Detská myseľ potrebuje oporné body, veci sa v meste menili veľmi pomaly, a to som mal rád. Mesto bolo vtedy omnoho menšie. Keď som začal

Igor Valentovič

chodiť do základnej školy, za školským ihriskom školy na konci Študentskej, dnes ZŠ Bottova, boli už len sady, polia a „štreka“, potom polia a „Kamenáč“. Vlastne bývať na konci Gottwaldovej znamenalo bývať takmer na konci mesta. Ako deti sme sa hrávali v celej štvrti. Na konci 60. a na začiatku 70. rokov prestavovali siete pod Gottwaldovou ulicou, zrejme sa chystala dostavba Prednádražia II. Všetko bolo rozkopané, všade boli obrovské rúry, niekoľko sto metrov dlhé výkopy. Tú ilovitú hlinu, jej farbu a vôňu mám v pamäti doteraz. Vonku sme boli celé dni, mama ma ráno vychystala „do sveta“ a vrátil som sa večer s hlinou až za ušami. Pamätám si, samozrejme, aj to, keď som musel s rodičmi vykračovať na návštevu v „dederón-

ke“ a barexových topánočkách. Rovnako na vôňu kávy u Meinla, vážené nugatky, nafermežovanú dlážku u Fischmanna, na to, ako sa po Hlavnej preháňali ešte autá, na zelený pás krušpánu, ktorý rozdeľoval túto ulicu a autá pri ňom parkovali šikmo ako voľakedy na štarte Le Mans... a na množstvo ďalších vecí.

■ S vaším menom sa nielen v kontexte rekonštrukcie Domu Albrechtovcov v Bratislave, ale aj pre vaše ďalšie aktivity, spája hudba. Kde bol začiatok tohto vášho vzťahu k hudobnému umeniu?

- Hudbu som od detstva vnímal ako osobitý styk s vonkajším svetom, teda vyvolávala vo mne dačo, čo nemohlo vyvolať nič iné. Dlhو som si myslel, že sa dá toto „pohnutie“ dešifrovať slovami a „naučiť vyvolávať“ akoby naliať do vopred pripravenej formy. Samozrejme, že takýto pohľad je iluzórny. Isto, mnoho sa dá rozklúčovať a vyjadriť v špecifických pojmoch a kategóriách hudobnej teórie a analýzy, ale napokon človek zostane pred bránami ľudskej imaginácie, na hranici, za ktorú pojmový aparát nemá prístup. Ak Octavio Paz napísal v prekrásnych esejach Luk a lýra, že človek je bytosť zo slov, vzdával tým hold poézii a literatúre všeobecne, nehovoril určite o tom, že slovo je všemocné a prenikne ako lúč všade. Pre mňa je človek rovnako bytosť z hudby, bytosť výtvarná, bytosť divadelná, jednoducho, bytosť z umenia. Moja cesta k hudbe nebola priamočiara a dodnes nezostala priamočiarou. Ako decko som neznášal hodiny klavíra na ZUŠ, bol to ukradnutý čas z lozenia po rúrach prichystaných pre nový plynovod pod ulicou (smiech). Chodil som tam viacej na manikúru ako za hudbou. Neskôr, niekedy začiatkom či v polovici sedemdesiatych rokov, som počul z magnetáku Because od Be-

atles, naživo Canticu ako spieva Schneiderovu Hoj, vlast' moja a Bachovu / Stölzelovu áriu Bist du bei mir, geh ich mit Freuden BWV 508, Roba Karasa, ako hrá na fakultnej akadémii v gitarovej transkripcii fúgu z Bachovej Sonáty BWV 1001. Zostal som ako prikovaný. Začal ma tento svet zaujímať, chcel som vedieť, ako je možné niečo takéto zložiť. Prihlásil som sa k Robovi na súkromné hodiny gitary, začal spievať v Cantice, čítal o hudbe a hudobníkoch, dostal sa ako študent na odbor hudobnej vedy Katedry estetiky a vied o umení FFUK, spieval v Techniku, spoluzakladal Cameratu Bratislava, účinkoval v mnohých koncertoch ako zborista a komorný spevák s Musicou aeternou a hlavne nasaľoval svet hudby ako poslucháč koncertov. Je to nepreložitelný a nenahraditeľný svet, rovnako ako svet literatúry a ďalších, už spomenutých umení.

■ Vráťme sa ešte do Trnavy. Trnavské gymnázium vychovalo mnoho kreatívnych, tvorivých a múdrych ľudí, ktorým muselo byť naše mesto logicky malé – pretože kľúčové inštitúcie boli v Bratislave, a tá bola akoby za rohom.

- Na gymnaziálne roky v Trnave mám krásne spomienky aj vďaka tomu, že tento záujem o hudbu vo mne vďaka speváckemu zboru a prof. Schultzovi vzrástli. Ale nielen kvôli tomu. Na gympli som nezačal najlepšie, ten prechod z počtárskeho ráťania vrie zemiakov do oblasti abstraktného myslenia mi moc nešiel. Po prvom ročníku sa mi však na škole, a hlavne v mimoškolských aktivitách zapáčilo. Na gymnáziu som stretol ľudí, s ktorými som v kontakte dodnes a tvoria, popri mojich najbližších, kosťu mojich životných istôt. Je jedno, že nie som s nimi v pravidelnom kontakte, zavoláme si raz do roka alebo sa zídeme na maturitnej

stretávke. Skrátka, fungujú. Aj keď len v mojej pamäti a vedomí – ako báza mojej životnej dráhy, mojich rozhodnutí, ktoré vytvorili môj súčasný život, jeho podobu. Zrejme je v tom veľa zo sily mladosti, ktorú si takto chcem niesť ďalej, aj keď reálne je tých síl menej.

Gymnázium mi dalo okrem krásnych a pevných priateľstiev, vedomostí, na ktorých som ešte dlho staval, aj jedno dôležité poznanie: sebazaprenie a zdolanie prekážok vytvárajú pocit, ktorý sa nedá ničím nahradiť. Ak tento pocit zažije človek v dospievaní, bude ho potrebovať zažiť vo svojom ďalšom živote. A to tvorí veľkú časť životného šťastia. Teraz nevravím o žiadnej podobe materiálnej satisfakcie, ale o radosť z dokončenej práce, ktorú si človek zaumieni zavŕšiť. Toto ma naučilo trnavské gymnázium. Keď som sa vracal po maturitnej skúške s dobrým výsledkom popod Bernolákovu bránu sám v slnečnom dni domov, mal som pocit malého víťazstva, že som zdolal niečo ako vlastné limity. Jednoducho, že som vystúpil z detstva práve tým, že som neodsunul príklady z analytickej geometrie do oblasti „to si nevytiahnem“, ale prekonal a prepočítal všetko, čo bolo treba prepočítať s rovnakou odhodlanosťou ako preštudoval príčiny Vojny ruží na ďalší maturitný predmet. Skrátka, gymnázium ma naučilo duševne pracovať a mať zážitok z duchovných výkonov iných ľudí. Povďačný som za to všetkým profesorom. Tým, ktorých sme mali radi, aj tým, ktorí nás otravovali naoko zbytočnými úlohami a povinnosťami. Som nesmierne rád, že mám stredoškolské a vysokoškolské vzdelanie, akokoľvek je dnes politicky degradované, v ktorom nebol študent „zákazníkom“, ale elévom, teda niekým, koho bolo treba vyučovaním „pozdvihnúť“ či „vyzdvihnúť“ nie kvôli známke,

ale kvôli nemu samému, k jeho vlastnému prospechu. Možno preto sa hodnotenie volalo „prospel tak a tak...“, lebo to všetko bolo k jeho, k nášmu prospechu.

■ Ako sme už spomínali, v Bratislave ste potom študovali hudobnú vedu na Katedre estetiky a vied o umení FFUK. Nebolo však hneď jasné, že to bude práve takéto hudobné zameranie, teda teoretické.

- Pôvodne som chcel študovať teóriu kultúry. Tento odbor som si vyhládol, hoci som o ňom vedel pramálo, tak ako o iných študijných odboroch. Lákala ma pestrosť a zároveň hmlistosť tohto pojmu. Ale teóriu kultúry roku 1982 na FF UK neotvárali, tak som išiel o riadok vyššie na hudobnú vedu. Hudbu som mal rád a ako som povedal, zaujímali ma jej záhady. Skúšky boli zo slovenského jazyka, dejepisu, hudby a všeobecného prehľadu, či občianskej náuky, ako sa tomu vtedy hovorilo. Na slovenčine som si sadol vedľa najmúdrejšieho vyzerajúceho adepta. Ako vyšlo o chvíľu najavo, bol to chlapec z južného Slovenska maďarskej národnosti, ktorý úpenlivo prosil o rady mňa a neposlúžil mi ako poistka. Dostal som signál, že chlapče, tu len vlastnými silami, vráť sa k poznaniu z maturity. Štúdium bolo náročné, lebo väčšina spolužiakov bola z konzervatórií, v praktických disciplínach mali náskok, ktorý sme my, gymnazisti, nemohli zdolať. Ale v teoretických sme mali zase navrch my, v akustike, filozofii, estetike to išlo lepšie nám. Napokon sme sa potiahli navzájom. Na škole som zažil ešte profesora Jozefa Kresánka, nestora slovenskej muzikológie, ale aj ďalších skvelých mladých vyučujúcich. Napríklad na filozofii neskoršieho profesora Miroslava Marcelliho. Prírodzene som inklinoval k vokálnej hudbe, ktorú som aj prakticky

robil. Škola mi dala nahliadnuť do špecifickej metodológie vied o umení, chvíľu som po jej ukončení uvažoval aj o akademickej či pedagogickej kariére, ale napokon zvíťazila potreba byť v kontakte s ľuďmi v praxi. Tak som skončil, po krátkom pôsobení na SAV, v Slovenskej filharmónii a redaktorovaní v časopise Slovenská hudba, napokon v rodinnom vydavateľstve Music forum, v ktorom som bol činný takmer dvadsaťpäť rokov. Od roku 2016 pracujem v Hudobnom centre.

■ Hudobné centrum, niekdajšie Národné hudobné centrum, ktorého súčasťou bola aj agentúra Slovkoncert, pripravuje viacero súťaží, festivalov, pôsobí vydavateľsky, metodicky a má celý rad aktivít. S ním je spojená aj spevácka Súťaž Mikuláša Schneidera-Trnavského. A to je asi aj jedno z vašich spojíviek s Trnavou.

- Ak by som mal byť otvorený a úprimný, povedal by som, že Hudobné centrum je hybrid, ktorý vznikol v deväťdesiatych rokoch z činností, ktoré nikto nesprivatizoval, lebo sa z nich nedali vytĺcť peniaze. Dokumentačná, informačná, vydavateľská, koncertná, festivalová a výchovno-vzdelávacia činnosť určite nepatria, teda v oblasti klasickej hudby a profesionálnej hudobnej kultúry, k trhovému interesantným sféram. Našťastie si ich adoptovalo Ministerstvo kultúry, pretože si zásluhou svojich vtedajších pracovníkov uvedomovalo ich spoločenskú potrebnosť a opodstatnenosť. Dnes obsluhuje Hudobné centrum stovky podujatí a desiatky činností, ktoré sú síce „kultúrno-priemyselne“ nezáujímavé, ale tvoria nespochybniteľne konštitutívne prvky našej hudobnej kultúry. Vo vzťahu k Trnave by som spomenul napríklad Medzinárodnú spevácku súťaž Mikuláša Schneidera-

-Trnavského, ktorej 50. výročie si v týchto dňoch pripomíname a ktorú organizujeme v spolupráci s Mestom Trnava a Trnavským samosprávnym krajom. Porota si pred niekoľkými dňami vypočula nahrávky sto deväťnásť uchádzačov o titul laureáta / laureátky súťaže, posunula šesťdesiat spevákov do druhého kola. Momentálne prebieha druhé on-line kolo. Chcem veriť tomu, že postupujúci z pätnástich krajín sveta sa stretnú „naživo“ vo finále 8. – 10. júla 2021 v Trnave, aby nám predviedli svoje umenie prednesom povinnej skladby od majstra Schneidera, prispeli k oživovaniu jeho hudby na súčasných pódioch. Lebo to je naše profesionálne a napokon aj moje ľudské krédo: sprítomňovať hodnoty minulosti, aby sme vedeli posudzovať hodnoty prítomnosti a tvoriť spoločne hodnoty budúcnosti.

■ Vaše návraty do Trnavy sú teda za rodinou a na obnovenú spevácku súťaž?

Žiaľ, rodičia už nežijú, moje návštevy Trnavy sú väčšinou spojené s návštevou priateľov, s pracovnými stretnutiami ohľadom speváckej súťaže. Niekedy sa s manželkou zastavíme v Trnave len sa poprechádzať a nahliadnuť do zmien, ktoré sa udejú bez toho, že by sme o nich vedeli, dočítali sa. Krásne spomienky máme na Divadlo pre deti a mládež – dnes DJP, teda trnavské divadlo, ktoré malo pre našu umeleckú pubertu rovnakú dôležitosť, ako hudobné dianie na gymnáziu. Zažili sme v ňom skvelé predstavenia s Mariánom Zednikovičom, Jarom Filipom, Adym Hajdú, Annou Šiškovou, Romanom Luknárom, Jánom Zacharom, v réžiách Juraja Nvotu, Milana Lasicu, Stana Štepkú, Blaha Uhlára a ďalších. Divadlo bolo ostrovom slobody s vlastných umeleckým a spoločenským jazykom, ktorý nás rozvíjal a dotváral. Na to sa nedá nespomínať s láskou. ■

stal členom mestskej rady, ktorá ho predtým varovala.

Wurffbainov otec Leonard chcel potešiť svojho syna, a tak dal v roku 1646 vytlačiť cestopis na základe materiálov, ktoré mu zasielal syn z východnej Indie. Kniha však obsahovala toľko chýb, že Johann Siegmund kúpil

a zničil všetky dostupné kópie. Chcel vydať revidovanú verziu, čo však počas svojho života nestihol. Ako už bolo spomenuté, kniha vyšla až v roku 1686. Wurffbainovo dielo *Vierzehen Jährige Ost-Indianische Krieg...* je jedným z mála raných opisov situácie v Nizozemskej východ-

nej Indii. Čo sa týka obsahu, kvality a presnosti podania, prekonáva väčšinu cestopisných diel toho storočia. Zaujímavosťou si môžu túto historickú tlač pozrieť v rámci novej výstavy *Sedemnáste storočie slovom a obrazom* v Múzeu knižnej kultúry (23. 4. 2021 – 31. 3. 2023). ■

Martin Jurčo, foto: autor a archívy

Vedeli ste, prečo do Modry nechodí vlak? Pre nemorálnosť a hriechy, ktoré šíri železnica .....

Pri príležitosti Roka železníc pripravila aj Knižnica Juraja Fándlyho jedno malé železničné stretnutie. Šťastí bolo motivované aj tým, že naše mesto je, okrem iného, aj významnou železničnou križovatkou a jeden z historických dátumov hovorí, že úsek konskej železnice medzi Cíferom a Trnavou bol daný do prevádzky pred stosedemdesiatimi piatimi rokmi, v roku 1846. Hostom stretnutia bol významný železničný historik Ladislav Szojka, ktorý je autorom, spoluautorom a členom autorského kolektívu jedenásť-tich kníh o dejinách železníc na Slovensku. Pripomeňme, že prvá železnica na našom území – Kónská železnica viedla z Bratislavy do Trnavy, s predĺžením do Serede.

Pre pandemické opatrenia sa toto stretnutie uskutočnilo ešte bez účasti čitateľov, no aj online verzia zaujala divákov, lebo hosť priniesol celý rad zaujímavých súvislostí z tejto predhistórie železničnej dopravy na Slovensku. Ladislav Szojka sa narodil v Budapešti a ako slovenská rodina sa presťahovali po vojne na Slovensko. Stál pri fungovaní železnice na rôznych miestach Slovenska, dokonca i pri tatranských lanovkách, ktoré boli v správe železníc. No vďaka tomu, že vie dobre po maďarsky, mal možnosť čerpať vo svojich výskumoch priamo z maďarských prameňov, čo doteraz historici železníc veľmi nevyužívali. Keďže začas pôsobil pri výstavbe dopravných zariadení vo Vysokých Tatrách (za čo v roku 1978 dostal Uznánie a pamätnú plaketu), začínal dejinami Tatranských elektrických železníc a neskôr pokračoval dejinami železníc na území Slovenska. Jeho doménou sa stali dejiny do roku 1918, s predĺžením ešte do prvej desiatky rokov existencie Československa.

„Doterajšie dejiny niektorých železníc sa totiž spracovávali

Ladislav Szojka

z rakúskeho pohľadu, napríklad Uhorsko nechcelo stavať železnicu Bratislava – Viedeň, lebo sa obávalo posilnenia nemeckého elementu na úkor maďarského (uhorského). Pokiaľ ide o kónskú železnicu do Trnavy, vznikla aj preto, že ani Rakúsko, ani Uhorsko nemali výrobcov a odborníkov na parné rušne, rozhodlo sa o použití konskej sily, čo bolo aj oveľa lacnejšie. A tak skupina šľachticov a veľkoobchodníkov

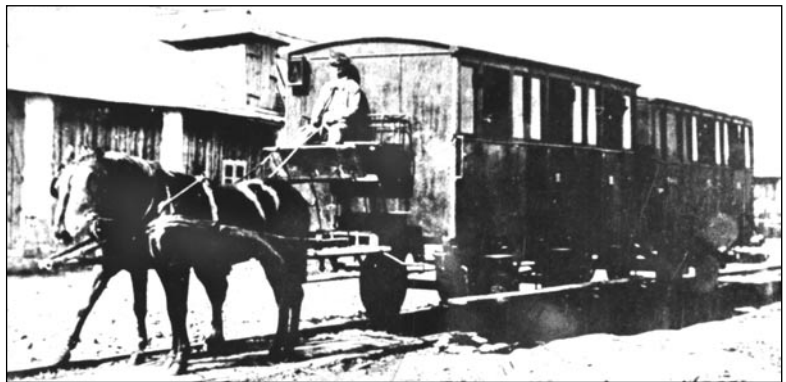
z okolia Bratislavy pod vedením baróna J. Walterskirchena založila hnutie na podporu a výstavbu konskej železnice. Tá mala spájať mestá Bratislavu, Svätý Jur, Pezínok, Modru a Trnavu a prepojenie na parnú trať Viedeň – Marchegg – Bratislava. Išlo predovšetkým o možnosti dovážať tovar z nášho teritória na trhy do Viedne. Pôvodný zámer teda o preprave osôb neuvažoval,“ hovorí L. Szojka, „ale netrvalo to dlho, zakrátko sa počítalo aj s osobnou dopravou. Žiaľ, žiadne vyobrazenie dobových vozidiel sa nezachovalo.

Prvé valné zhromaždenie Prvej uhorskej bratislavsko-trnavskej železničnej spoločnosti sa uskutočnilo 22. januára 1838. Náklady na stavbu sa odhadli po Trnavu na pol milióna zlatých a s úsekom do Serede na 1,2 milióna zlatých,“ hovorí L. Szojka a pripomína, že aj keď to mala byť kónská železnica, v projektoch sa rávalo so stavbou, ktorá by zakrátko mohla prejsť na parnú prevádzku. Ako sme sa dozvedeli, pri trasovaní železnice však mesto Modra nesúhlasilo s výstavbou „nemorálnosť a hriech“

šriiacej železnice na jej územia, trasovanie sa muselo zmeniť, preto sa železnica posunula k obci Šenkvice. Aj keď neskôr zmenili názor, už to nepomohlo a Modra železnicu dodnes nemá. Ako hovoril L. Szojka, vytýčenie trate teda bolo trochu inak trasované ako dnešná trať smerom z Bratislavy do Trnavy, ale zhruba zodpovedala súčasnosti. Pôvodná trnavská stanica (bola zbúraná, stála približne vedľa súčasnej starej budovy stanice z konca 19. storočia) mala tri koľaje a kryté nástupište. Na prízemí budovy boli kancelárie dopravnej služby a údržby trate, na poschodí byty náčelníka stanice a personálu. Na konci stanice bola remíza vozňov a maštale. Žiaľ, ani vyobrazenie tejto stanice sa nezachovalo. Na výstavbu trate určená suma nestačila, peniaze sa minuli a výstavba bola ohrozená, pretože sa nepredal dostatok akcií. Valné zhromaždenie spoločnosti 21. februára 1842 splnomocnilo riaditeľstvo železnice, aby trať do Trnavy za každú cenu dokončilo a vydaním ďalších dvetisíc akcií zabezpečilo peniaze na dostavbu trate vrátane úseku z Trnavy do Serede. O dva roky na to prišlo k obratu, a podľa dobovej tlače sa vraj vlastníci akcií presvedčili o užitočnosti dostavby železnice po Trnavu a Sered', kde mal gróf K. Esterházy veľký majetok a výstavbu železnice podporoval. Prvý vlak do Trnavy prišiel 1. júna 1846. „Čestných hostí viezol z Bratislavy špeciálny vlak s dvomi vozňami, hostí vítal trnavský mešťanosta slávnostným prejavom predneseným pred veľkým počtom Trnavčanov a zvedavcov z okolia. Hostia po prejave nasadli do kočov a pozreli si rozostavaný úsek do Serede,“ hovorí L. Szojka. Cestovanie konskou železnicou (v porovnaní s predchádzajúcimi druhmi dopravy) prinieslo celý rad výhod. No-

Nádvorie stanice konskej železnice v Trnave. Archív ŽSR.

Osobný vlak konskej železnice. Archív ŽSR.

vinkou bolo, že za jazdu museli platiť všetci, bez ohľadu na postavenie. Prevádzka na úseku do Serede sa začala 1. decembra 1846 už bez väčšieho záujmu verejnosti. Podľa prameňov existovali tri vozňové triedy, osobné vlaky mali dva vozne, nákladné šesť vozňov. Na jednotlivých úsekoch boli aj stajne na prepriahanie koní. Údržbu a opravy vozňov zabezpečovali kováčne v Bratislave, v Trnave a v Seredi. Osobné vlaky prepravovali tzv. ľahké, nákladné tzv. ťažké kone, denne prešli asi 40 kilometrov a po dvoch dňoch služby mali deň voľna. Kone pre ľahšiu prevádzku sa predávali po štyroch a ťažké kone po šiestich rokoch služby. V trnavskej stanici bolo k dispozícii šesť záložných koní. Ako hovoril na tomto literárnom stretnutí L. Szojka, existencia konskej prevádzky netrvala dlho, už v 50. rokoch 19. storočia sa

začalo uvažovať o zavedení parnej prevádzky, no očakávaná sa nenaplnili. Pôvodný vlastník sa napokon pre nepriaznivé ekonomické výsledky rozhodol trať predať, najprv banke, ktorá ju v roku 1871 predala Považskej železnici. „Dnes sa z konskej železnice nezachovalo skoro nič. V Bratislave sa zachovala budova konečnej stanice, no bez koľajiska. Na trati do Trnavy sa občas ešte do 90. rokov minulého storočia dali najšť časti pôvodnej trate konskej železnice. Pôvodná staničná budova v Trnave bola v roku 1941 zbúraná po zdvojkolejnení trate z Bratislavy. Postupne sa začalo s ďalšou modernizáciou – 8. januára 1873 sa začala prestavba trate z Bratislavy do Trnavy, parná prevádzka na úseku do Trnavy sa začala 1. mája 1873, na úseku do Serede 1. septembra 1876. V nasledujúcich rokoch sa postupne budovali ďalšie úseky trate Považskej železnice, z Trnavy do Nového Mesta

nad Váhom sa začalo cestovať 1. júna 1876. Výstavba pokračovala smerom na Žilinu, kde sa trať neskôr prepojila s traťou Košicko-bohumínskej železnice. Na túto sieť tratí potom nadväzovala sieť prepojení a lokálnych tratí. Z nich sa na časti dnes už neprevádzkuje osobná doprava (po veľkej likvidácii za čias ministra dopravy P. Prokopoviča v roku 2003). Ako sme sa na stretnutí dozvedeli, L. Szojka je skoro celý život prežil v Bratislave, ale v Trnave dávno nebol a prekvapil ho súčasný vzhľad mesta, najmä vzhľad súčasnej modernej železničnej stanice. ■

Budova konskej železnice v Trnave v neskoršom období prevádzky. Archív ŽSR.

Martin Jurčo

Hudba na radnici – pohoda letných večerov so špičkovými výkonmi sólistov a orchestra .....

Každoročná hudobná lahôdka – Hudba na radnici bude tento rok 19. a 20. júna. Po problematickom pandemickom roku sa vracia festival do tradičných koľají. „Každé podobné podujatie doma či v zahraničí má svoje špecifiká, trnavský festival sa koná v krásnych priestoroch radničného nádvorja, pod holým nebom, čo vytvára pre návštevníkov pohodovú letnú atmosféru umocnenú hodnotnými výkonmi. Pre účinkujúcich i organizátorov však hranie vonku prináša viacero problémov a musia mať pripravenú aj tzv. mokré alternatívu.

Program je opäť rozdelený do dvoch koncertov – sobotňajšieho a nedeľného. V sobotu sa Trnavský komorný orchester predstaví pod taktovkou Adama Sedlického a sólistom na kontrabase bude špičkový interpret Roman Patkoló. V programe odznejú diela E.H. Griega, M. Krajčího, T. Albioniho, A. Dinicu, A. Dvořáka a G. Bizeta. Pripomeňme, že súčasťou festivalu je aj skladateľská súťaž a ocenenie skladateľovi za tvorivú skladbu, ktorá je uvedená aj na festivale. „Mladí slovenskí skladatelia si už na súťaž ARCO zvykli a posielajú skladby v čoraz vo väčšom počte. Víťazné dielo zaznie premiérov v rámci festivalového koncertu, skladateľ dostane aj finančnú cenu,“ hovorí umelecká vedúca Trnavského komorného orchestra Alžbeta Ševečková. Tento rok ocenenie získal skladateľ Mirko Krajčí za skladbu Waltzissimo. „Skladbu som komponoval pre

3. ročník súťaže Arco 2021. Keďže sa mi v tejto anonymnej súťaži podarilo uspieť aj v predchádzajúcich dvoch ročníkoch, musel som napísať skladbu, ktorá bude iná než predošlé, pritom rovnako kvalitná a zaujímavá. Pre tento ročník som zvolil formu jednočastovej skladby v 3/4 takte. Celok je budovaný cez viaceré navzájom kontrastné úseky, ktoré vytvárajú jednu postupnú gradáciu. Táto s malou reminiscenciou a upokojením vrcholí krátkym, efektným záverom,“ hovorí o skladbe Mirko Krajčí, ktorý je aj každoročným divákom festivalu Hudba na radnici. „Vnímam ho ako skvelý projekt, prostredníctvom ktorého môže Trnavský komorný orchester prezentovať svoje umenie cez zaujímavú hudbu rôznych štýlových období, čím nepochybne obohacuje kultúrny život Trnavy. Atmosféra, ktorú som mal možnosť na tomto festivale zažiť, bola vždy veľmi príjemná, znásobená výbor-

nými výkonmi orchestra aj sólistov,“ hovorí o festivale. Na nedeľnom koncerte sa ako sólista predstaví výborný slovenský klavirista Miki Škuta. Trnavský komorný orchester bude pod taktovkou Štefana Sedlického hrať skladby S. Barbera, W.A. Mozarta, P. Zagara a B. Brittena. „Prvý ročník festivalu sa uskutočnil v roku 2016. Koncipovaný je vždy ako dvojdňové podujatie, pričom koncerty majú rozdielnu dramaturgiu i obsadenie sólistov. Snahou organizátorov je objavnou dramaturgiou priblížiť publiku čo najzaujímavejším spôsobom tzv. vážnu hudbu. K spolupráci si TKO preto pozýva špičkových sólistov (napr. Dalibor Karvay, Martin Adámek, Miriam Rodrigez-Brullová, Michal Červienka a ďalší) a do programu zaraďuje aj skladby pre netradičné sólové nástroje – akordeón, marimba, gitara a iné,“ doplnila Alžbeta Ševečková. ■

Ing. Ján Miklánek, kurátor CZ ECAV Trnava, Mgr. Kristián Kostecký, námestný farár CZ ECAV Trnava

Evanjelický dom čaká komplexná obnova .....

Pravdepodobne by sme našli len málo najstarších Trnavčanov, ktorí majú v pamäti pohľad na súčasné námestie SNP, v minulosti Štefánikovo námestie, bez budovy známej ako Evanjelický dom, dnes nesporne patriaci medzi ikonické stavby širšieho centra mesta.

Pamätná listina, ktorú vyhotovil pri príležitosti začatia stavby 10. októbra 1927 pán Adolf Altmann, uvádza o jej vzniku (v dobovom pravopise, bez úpravy): „Na mieste tejto budovy staval sa prvý dom roku Pána 1828. Staval ho istý gróf Zay. Mal to byť grófsky palác, ako čiastočne ponechané, tehlo murované silné základy svedčia, ale pre nesnádze, ktoré mu ako evanjelikovi zo strany mestského predstavenstva robili, oddal v rozostavenom spôsobe budovu istému Sieghoferovi, zámočníkovi, za železný materiál, ktorý tento do budovy investoval. Sieghofer dohotovil budovu. Po rokoch prevzal ju jeho zať menom Polnický, ktorý prepravil ju na hotel tak chýrečný, že i po zaniknutí jeho v r. 1909 všeobecne týmto menom označovali budovu. Budova táto r. Pána 1909 prišla na predaj. Evanj. a. v. cirk. sbor trnavský, ktorý nemal ešte stále vhodného miesta na stavbu kostola, zachytil túto príležitosť a kúpil budovu i s krásnym pozemkom za ňou smerom k západu za 150.000,- Kor. Cirkevný sbor vtedy ešte nemohol sa hneď pustiť do stavby kostola, preto budovu vydal do prenájmu. V roku 1914 vypukla svetová vojna, ktorá zapríčinila zmenu hodnoty peňazí a smluvou viazané prenájomné znamenalo malicherný obnos. Keď sa pomery skonsolidovali, cirk. sbor počal zamýšľať so stavbou. V roku 1923 vypršala smluva, chytil sa do stavby kostola, ktorý stojí vedľa tejto budovy. Dohotovený a posvätený bol 26. októbra

1924. Medzitým zamýšľal sbor spraviť poriadok i s budovou, ktorá nedonášala temer nijakého dôchodku. Po všestrannom uvažovaní rozhodol sa budovu srúcať a na mieste, teraz najkrajšom, najcennejšom z celého mesta, postaviť činžovnú budovu dvoj-, poťazne trojposchodovú, aby nadobudol takých príjmov, ktoré by umožňovali ďalší vývin cirkevných, bohumilých ustanovizní. Plán novostavby vypracoval architekt inž. Juraj Chorváth, profesor priemyselnej školy v Bratislave. Staví stavebná firma Jozef Bilka a syn, obyvateľa trnavský. Dľa rozpočtu stavba má stáť 2.350.000,- korún čsl. V prízemí projektované sú obchody, na poschodiach byty.¹ Tento zámer trnavských evanjelikov pod vedením farára Arpáda Janovička a inšpektora Jána Kalendu sa po roku stavebných prác koncom r. 1928 naplnil, avšak stavba mala viacero technických nedostatkov, ktoré boli riešené so stavitelom ešte nie-

koľko rokov a ich dôsledky sa prejavujú až do súčasnosti. Celkové náklady výrazne prekročili plánovaný rozpočet a dosiahli 3,7 mil. čsl. korún. Tak vznikla na vtedajšiu dobu najmodernejšia polyfunkčná budova v Trnave s osemnástimi obchodnými priestormi, dvanástimi nájomnými bytmi a dvadsiatimi kancelárskymi priestormi. Bytové aj nebytové priestory boli veľkoryso navrhnuté, priestranné a komfortne zariadené, čomu zodpovedalo aj nájomné. Medzi prvými nájomcami bytov boli známi trnavskí právnici, lekári a obchodníci (nielen evanjelici, ale tiež inovriaci), ktorí mali v rámci bytov aj kancelárie či ordinácie. Evanjelický dom pokrýval materiálne potreby cirkevného zboru až do začiatku 60. rokov 20. storočia, keď bol rozhodnutím orgánov socialistického režimu cirkevnému zboru odobratý. Na nápravu tejto krivdy museli trnavskí evanjelici čakať bezmála tri desaťročia až do r. 1992,

¹ Archív CZ ECAV Trnava

keď bola budova prinavrátená do vlastníctva cirkevného zboru. Obchodné a kancelárske priestory mohol odvtedy zbor využívať slobodne, avšak bytové jednotky boli vrátené aj s užívateľmi bytov, ktorí ich obývali ešte ďalšie takmer tri desaťročia za štátom regulované nájomné, ktoré neumožňovalo primerané investície do opráv a obnovy technického stavu budovy. Evanjelický dom sa tak po 90 rokoch od postavenia dostal na hranicu technickej životnosti a možnosti prevádzkovania. Na základe platnej legislatívy mesto Trnava postupne pripravilo pre užívateľov náhradné bývanie, až v priebehu roka 2020 opustili byty ich poslední užívatelia. Po uvoľnení bytov bolo možné začať prípravné práce potrebné k vypracovaniu projektu obnovy budovy, pozostávajúce z búracích a diagnostických prác. Z prevedenej diagnostiky vyplynulo, že celkový stav domu je nevyhovujúci. Bolo zistené, že viaceré prvky pôvodných nosných konštrukcií a priečok nie sú vhodné na ďalšie zachovanie

v rámci rekonštrukcie. Projektové práce, ktoré vykonáva Ateliér DV s.r.o. Trnava, sú veľmi náročné, lebo ide o rekonštrukciu historickej pamiatkovo chránenej budovy. Všetky použité aj navrhované postupy sú priebežne konzultované s pracovníkmi Krajského pamiatkového úradu Trnava, ktorým patrí poďakovanie za spoluprácu a ústretovosť.

V najbližšom období je nevyhnuté vykonať celkovú stabilizáciu budovy Evanjelického domu, ktorá bude pozostávať z kompletnej rekonštrukcie strechy spojenej s výmenou strešnej krytiny, rekonštrukcie fasády budovy spojenej so zateplením a výmenou okien. Cieľom stabilizačných prác je uzavretie stavby a zabránenie zatekaniu dažďovej vody do budovy cez strechu a okná. Po tejto etape budú nasledovať rekonštrukčné práce vo vnútorných priestoroch budovy. Pokiaľ ide o dispozičné úpravy bytového domu, projekt počíta v suteréne budovy s technickým zázemím stavby s odovzdávacou stanicou tepla, pivničnými kôbkami pre nájomcov, hlavnými

rozvodmi vodovodu, kanalizácie a ústredného kúrenia. Niektoré priestory budú určené pre misijné a klubové aktivity cirkevného zboru. V doterajších obchodných priestoroch sú plánované drobné dispozičné úpravy, pričom každý priestor bude mať vlastné sociálne zariadenie a vykurovanie napojené na domovú odovzdávaciu stanicu. Do každého vchodu bude popri schodisku umiestnený výťah pre zvýšenie komfortu užívateľov horných podlaží. Tri nadzemné podlažia budú tvorené bytmi a kancelárskymi priestormi, podkrovie domu bude predprípravené na možné budúce využitie. V celej budove budú inštalované nové rozvody studenej a teplej vody, kanalizácie, elektriny a slaboprádu.

Máme nádej a veríme, že v r. 2023, pri 95. výročí postavenia, bude Evanjelický dom opäť slúžiť duchovnému i hmotnému budovaniu evanjelického cirkevného zboru a stane sa v plnej miere tým, čím bol na začiatku – jednou z dominant Námesťia SNP i centra Trnavy. ■

Martin Jurčo, foto: autor

Dobry básnik nezmírne po odchode do večnosti. Viliam Turčány bude živý svojim dielom .....

Už viacero autorov využilo parafrázu básne Viliama Turčányho vo vzťahu k nášmu mestu: Mám svoje mesto rád s tým vencom promenád... Bard slovenskej literatúry, ktorý krásne vedel rozprávať o poézii, básnik, pamätajúci sa aj na bratislavskú bohému Viliam Turčány, už opustil tento svet (24. 2. 1928 Suchá nad Parnou - 10. 5. 2021 Šelpice). Do modernej slovenčiny prebásnil Proglas, slovenským čitateľom sprístupnil antickú literatúru a preložil tvorbu talianskych renesančných básnikov. Získal nespočetné množstvo ocenení – okrem iného aj prekladateľskú Cenu Zory Jesenskej a bol aj nositeľom Ceny mesta Trnava.

Viliam Turčány bol bohém, a tak, ako každého múdreho človeka si privlastňujú mnohí, to bolo aj v jeho prípade. No skutočnou životnou autoritou a svetom Viliama Turčányho bola poézia a krása života. V jednom z rozhovorov spomínal, že sa v živote naňho usmialo šťastie viackrát. Najprv, keď sa narodil v obci, ktorá dala našej literatúre viacero známych spisovateľov. Druhýkrát, keď na trnavskom gymnáziu našiel pedagógov, ktorí mu dali nielen výborné všeobecné vzdelanie, ale aj zelenú jeho literárnym ambíciám. Tretíkrát, keď na Filozofickej fakulte UK v Bratislave stretol osobnosti, ktoré ho viedli a podporovali ako Milan Pišút či Jozef Felix.

„Mal som šťastie, že sme na gymnáziu tvorili silné ročníky so záujmom o vzdelanie a literatúru. Vedomie, že nie som sám, že predtým boli na gymnáziu

Viliam Turčány v roku 2013.

takí študenti, ako Mihálik či Válek, ma veľmi inšpirovalo a povzbudzovalo k tvorbe. S poéziou som sa stretával i v konfrontácii so spolužiakmi. Pre našu tvorbu bolo dobré aj to, že vychádzal zborníček Trnavský gymnazista. V ňom bol zverejnený aj podrealistický manifest, ktorý som ako oktáván v marci 1947 vyhlásil so spolužiakom Jánom Darolom. Keďže panoval ešte nadrealizmus, s ktorým sme nesúhlasili, považovali sme za dôležité to nejakým spôsobom pomenovať a pritom neublížiť. Nadrealizmus totiž nerešpektoval žiadne pravidlá, každý si mohol písať, čo chce, bez ohľadu na to, či tomu niekto rozumie. Čo koho do toho, že ty máš predstavy, ktorým rozumieš len sám, ak ich nevieš podať takým spôsobom, aby si z toho aj iní niečo vzali? Preto sme začali hovoriť o podrealizme ako o ceste z nadradenosti ku koreňom, k pochopeniu základov vlastnej kultúry,“ spomínal pred rozhlasovým mikrofónom v čase, keď dostával ocenenie mesta. Každý, kto Viliama Turčányho

poznal, vedel, že darov mu život nadelil naozaj vrchovato. Mal vynikajúcu pamäť, ktorá bola schopná uložiť Danteho Božskú komédiu v rozsahu osemsto veršov v origináli i v umeleckom preklade. Mal pamäť, ktorá nezlyhala ani pri významných dejinných medzníkoch a uchovávala slovnú zásobu v taliančine a francúzštine na úrovni schopnej umeleckých prekladov. Mal dar jasne vyjadriť názor, myšlienku a spracovať ju do veršov. Okrem toho mal priateľskú náturu, vďaka ktorej bol všeobecne obľúbený i pri osobných stretnutiach. Z jeho životopisu sa dozvedáme, že vyštudoval slovenčinu a francúzštinu na Filozofickej fakulte UK v Bratislave. Potom pracoval v Ústave dejín slovenskej literatúry SAV. V rokoch 1970 – 1972 pôsobil ako lektor slovenského a českého jazyka na univerzite v Neapole. Do Trnavy sa sporadicky vracal, a bolo to v čase výročí, na Trnavské dni i občas na besedu. A vtedy často hovoril o vzťahu k regiónu, rodisku i Trnave.

„Prišiel som do prvej triedy v roku 1939. Vtedy bolo jedno chlapčenské a jedno dievčenské gymnázium. Hollému sa venovala pozornosť a každý študent ovládal časomieru – vedel Cyrilometodiádu alebo Svätopluka. Študent ovládal pentametre alebo elegické distichon. Keď som maturoval, dostal som jednu otázku o Horatiovi, ktorý sa tiež pýšil, že ovládal všetky strofické formy z antiky a preniesol ich do latinčiny. Z mojich spolužiakov spomeniem napríklad Karola Kappelera, ďalej Ondreja Stríža, ten už ako septimán čítal Smrekov časopis Elán. Z ďalších to bol známy hudobník Viktor Bros, z významných mien spomeniem Bohuslava Chropovského či Bohuslava Skákalu,“ hovoril Viliam Turčány, ktorého civilná reč bola akoby aj javiskovou rečou. Pred niekoľkými rokmi bol aj pri prezentácii albumu, ktorý sa venoval klasickej časomernej poézii. Aj keď recitoval profesionálni herci, Viliam Turčány ako konzultant dohliadal na správnu deklamáciu. Dlhé prekladateľské roky, vzťah k poézii, recitácii, ho prirodzene viedli hovoriť rečou, v ktorej sa kladie dôraz na dĺžky slabík a mäkké. A takto hovoril aj o svojich študentských rokoch: „Prvé roky som zo Suchej nad Parnou väčšinou do Trnavy dochádzal, ale potom som tam býval na rôznych miestach. Napríklad na priváte som býval na Halenárskej ulici. Tá je známa povestnou Jelínkovou tlačiarňou ešte z čias prvej trnavskej univerzity. Robili sme si žarty z produkcie tamojšej tlačiarne, že by si mohli písať na knihy – vyrobené v Halle. Ale nie v nemeckom Halle – ale u nás na Hale-nárskej ulici (smiech). Keď som býval v sirotinci, v tamojšej záhrade sme hrávali futbal. Tam som aj recitoval verše a už vtedy som obdivoval Nezvala. S Trnavou bola spojená aj moja prvá veľká láska. Tá mi pri poslednom stretnutí povedala, že sme len

priateľmi. Využil som to neskôr v básnickej zbierke V okraje jarkov: Tešilo ma to síce nevelmi / keď povedala mi až príliš jasne / že máme ďalej byť len priateľmi / i bolo tak / i tak to bolo krásne,“ recitoval.

Viliam Turčány prekladal, a písal aj básne. Rád pracoval so zvukomalebnosťou jazyka. Jeho desať básnických zbierok sa dá čítať odpredu aj odzadu – teda všetky sú palindromom. Sám si rád aj vymýšľal rôzne spojenia, ktoré mali takúto štruktúru, teda dali sa čítať z oboch strán, odpredu aj odzadu. „Všetci už od starého Grécka, napríklad Pindaros, zdôrazňovali cvik. Teda nestačí len talent, ale hlavne cvičenie. Napríklad Lubomír Feldek zdôrazňoval, že básnik má tak cvičiť rýmy, ako keď futbalista cvičí hlavičky. Cvik je potrebný, to hovoril aj náš najznámejší klasicista Ján Hollý. Palindromy ma zaujali ešte za čias Jozefa Felixa, keď recenzoval básnickú zbierku Jána Kostru Hniezda. Dobré som si to zapamätal a rozviedol v prvej zbierke Jarky v kraji. Ďalšie nasledovali a volajú sa V toku, potom U kotvy, ďalšia je klasicky čistá Aj most som ja. Jedna z ďalších je Srdce, DrSc., potom Oheň z neho, Rada a dar a ďalšia V okraje jarkov. Takto by som mohol pokračovať. Názvy sa začali črtať pri nahromadení veršov, potom som z básnického materiálu vždy vytvoril takýto palindrom.“

Viliam Turčány veľa času venoval prekladom. Prekladal z talianskej a francúzskej lyriky. Vrcholom jeho prekladateľského umenia je preklad Danteho Božskej komédie. Začal ju prekladať s Jozefom Felixom, dokončil už sám. Práve Danteho Božská komédia sa považuje za básnický klenot. Získali zaň mnoho prestížnych ocenení. „Božská komédia má vyše štrnásťtisíc veršov. Dostal som doslovný preklad každého spevu, ktorý má priemerne stoštyridsať

veršov a asi dvadsať strán poznámok. Ešte predtým sme začali prekladať Nový život Danteho v spolupráci s Jozefom Felixom. Keď sme prekladali Peklo, vtedy som v jednom čase vedel v priemere osemsto veršov. Báseň, ktorú som prekladal, som vedel v origináli, potom to, čo som prekladal, a pamätal som si niekoľko spevov dozadu. Vždy, keď som preložil jeden spev, išiel som k manželom Felixovcom, predniesol som ho v origináli a potom v prebásnení,“ hovoril Viliam Turčány, ktorý prebásnil do slovenčiny aj Proglas, prvú báseň v staroslovenčine. Bol najväčším žijúcim znalcom staroslovenčiny, ako kedysi napríklad jazykovedec Ján Stanislav. A sám aj propagoval dielo nositeľov slovenského písma – Konštantína a Metoda. „Doslovný preklad mi pripravil kedysi najväčší znalec tohto jazyka profesor Eugen Pauliny. Preklad nám dodal rok pred výročím príchodu Konštantína a Metoda. Kniha sa nazývala Slovesnosť a kultúrny jazyk Veľkej Moravy. Vtedy bol vo Slovenskom vydavateľstve krásnej literatúry úzus, že keď sa vyskytovala v texte báseň, tá sa dávala prebásniť. Neskôr som sa k Proglasu vrátil a napísal som niekoľko odborných článkov. Prečítal si to vydavateľ Milan Lehký, ktorý bol pôvodným povolaním lekárnik. Navrhol, že mi vydá prebásnenie Proglasu. Prvé vydanie vyšlo v roku 1996 vo vydavateľstve Herba, kde vychádzajú lekárske spisy. Krátko na to vyšlo aj ďalšie vydanie. Táto veľkobáseň storočí ešte svoje tajne neodhalila,“ hovoril Viliam Turčány v čase, keď mal s Trnavou silný kontakt, keď dostal aj spomínané ocenenie mesta. Jeho život sa uzavrel, dielo žije ďalej, najmä vo vedomí čitateľov. Posledná rozlúčka s Viliamom Turčánym sa uskutočnila v súkromnom kruhu v Suchej nad Parnou. ■

Lucia Duchoňová, Západoslovenské múzeum v Trnave

Svadobné šaty zo zbierky Jany Mládek Rajniakovej podnecujú spomienky a inšpiráciu

Po stáročia bývali nevesty oblečené v krásnych šatách širokej škály farieb a materiálov zodpovedajúcim ich spoločenskému postaveniu, pričom pre túto špeciálnu príležitosť nešetrili na žiadnych výdavkoch. A platí to dodnes. Dôkazom je aj výber tridsiatich ôsmich svadobných šiat z jednotlivých desaťročí 20. storočia až po súčasnosť na výstave Svadobné šaty zo zbierky Jany Mládek Rajniakovej v Západoslovenskom múzeu v Trnave.

Pre staroveké nevesty symbolizovali pestré šaty šťastie. Počas stredoveku bola svadba viac ako spojenie dvoch ľudí – spájali sa rodiny, obchodné spoločnosti alebo aj celé krajiny a nevesty sa predvádzali v bohatých kožušinách, zamate a hodvábe.

Biele šaty sa do histórie prvýkrát zapísali až v 1840, keď predstúpila pred oltár anglická kráľovná Victoria (1837 – 1901) v nádherných snehovo bielych šatách zo saténu. Jedinou ozdobou šiat bola zaffrová brošňa, ktorú dostala od svojho snúbenca a budúceho manžela princa Alberta sasko-kobursko-gothajského. Napriek tomu, že skúsení krajčíri strávili pri výrobe šiat neuveriteľných šesť mesiacov, dala kráľovná po svadbe nádherné šaty s čipkovanými stuhami zničiť, aby nemohol nikto ich jedinečný vzor použiť. Vzhľad kráľovskej nevesty bol natoľko očarujúci, že v priebehu druhej polovice 19. storočia sa biele svadobné šaty stali tradičnými nielen v Anglicku, ale i na celom kontinente.

Príchod 20. storočia charakterizovaný novým slohom a umeleckým smerom – secesiou priniesol do módy jednoduchosť, eleganciu a zdržanlivosť. Dovtedy bola ideálom krásy ženská postava s vypasovaným korzetom zdôrazňujúcim poprsie, úzkym pásom a rozšírenou sukňou. Priemyselná revolúcia a emancipácia vnesla do ženskej módy mužské prvky, objavili sa prvé blúzky a sukne nezriedka obliekané nevestami aj počas ich veľkého dňa.

Svadobné šaty slovenských dievčat, nie vždy biele, so zapínaním až ku krku a s výstrihom zdobe-

Svadobné šaty kráľovnej Viktórie

Svadobné šaty okolo roku 1919, archív Márie Kuššovej

ným čipkou boli ovplyvnené módou z Viedne a Budapešti. Často si na svadbu neobliekali špeciálne

Svadobné šaty okolo roku 1910, zbierkový fond ZsM

svadobné oblečenie, ale to najlepšie, čo mali v šatníku. Na hlave nevesty nesmel chýbať husto zberaný tylový závoj zvyčajne siahajúci až k zemi. Súčasťami oblečenia žien boli košeľa s tvrdým golierom a sako na dvojradové zapínanie. Samozrejmosťou bolo pierko z rozmarínu, ktorým si zdobila vlasy aj samotná nevesta. Rozmarín si v tom čase pestovala v záhrade každá vydajachtivá deva, pretože sa verilo, že pestovateľke prinesie vytúžený sobáš.

Až po prvej svetovej vojne sa odevy zjednodušovali a boli čoraz pohodlnejšie. Typickým znakom svadobných šiat boli predĺžené pásy, výstrihy vpredu aj vzadu,

Svadobné šaty okolo roku 1928, zbierkový fond ZsM

Svadobné šaty z roku 1947, archív Jany Mládek Rajniakovej

Svadobné šaty z roku 1966, archív Jany Mládek Rajniakovej

Svadobné šaty z roku 1974, archív Jany Mládek Rajniakovej

Svadobné šaty z roku 1977, archív Jany Mládek Rajniakovej

Svadobné šaty z roku 1979, archív Jany Mládek Rajniakovej

šaty na ramienka, čelenky cez čelo, vysoké rukavice, volány a klobúčiky do tváre. Ženíši nosili obleky so zvýrazneným pásom, ktorý sa postupne znižoval k ležérnejším strihom, žakety a fraky s lakovkami. Na dedinských svadbách malo oblečenie nevesty a ženícha často prvky krojov, nezriedka si obliekli rovno kroj so všetkým, čo k nemu

patrí. Ak sa pár bral počas vojenskej služby ženícha, ten mal na sebe uniformu. Tridsiate roky, ktoré sa niesli v znamení čierno-bielych filmov, výrazne ovplyvnili pohľad na módu, čo sa prenieslo aj na pole svadobného oblečenia. Vždy biele svadobné šaty s pásom posunutým na svoje miesto zvýrazňovali trup nevesty

pomocou vypchávkov, pričom silueta širokých ramien postupne zúženým strihom smerovala k bokom. Znakom elegantnej nevesty boli pančuchy, a tie, ktoré si ich nemohli dovoliť, si nohy tónovali, aby opticky presvedčili ľudí, že ich majú oblečené. Úmerne k nedostatku látok sa počas druhej svetovej vojny dĺžka šiat skracovala. Vy-

Svadobné šaty z roku 1981, archív Jany Mládek Rajniakovej

tvoril sa vzor oblečenia pre ženícha v podobe kratšieho saka so širokou fázónou, bielej košeľe s kravatou alebo motýlikom a v náprsnom vrecku nechýbala vreckovka.

Po druhej svetovej vojne nastal na poli svadobnej módy ohromujúci boom, ktorý spôsobila v roku 1947 značka Dior a jej kolekcia New Look. Dlhé róby s naberanými sukňami zdôrazňovali ženskosť a boli obľúbené medzi mladými dievčatami, ktoré sa aspoň počas svadobného dňa túžili stať princeznami. Šaty bez výstrihov s goliermi so širokými plisovanými sukňami alebo úzkymi vypasovanými sukňami, sukňami do písmena A, ale aj sukňami súdkovitého tvaru demonštrovali variabilitu strihov a materiálov. Nezriedka si nevesty svoje svadobné šaty šili samy a boli pre nich mimoriadne vzácne, preto si spomienku na svoj svadobný deň odkladali v skrinách alebo truhliciach na povale. A práve táto skúsenosť priviedla vyštudovanú etnologičku Janu Mládek Rajniakovú k zbieraniu a zhromažďovaniu zabudnutých, ale krásnych svadobných šiat. Pani Mládek Rajniaková žije v dedinke Iňa pri Leviciach a prvým impulzom k zberateľstvu sa stali šaty, ktoré našla náhodou v jednom opustenom dome a bolo jej ich ľúto zničiť. Pridala k nim šaty

Svadobné šaty z roku 1990, archív Jany Mládek Rajniakovej

po svojej mame a starej mame, a tak začala tvoriť zbierku, v ktorej je dnes 125 originálnych šiat pochádzajúcich výlučne z darov. Zo začiatku oslovovala kamarátky a známych, no dnes ju už ľudia sami vyhľadávajú, aby jej zverili šaty, ktoré patrili buď im, alebo príbuzným. K šatám sa pridali rôzne svadobné doplnky ako napríklad závoje, čelenky, rukavičky či svadobné pierka. Najstarším kúskom zbierky je svadobný diadém používaný ako ozdoba hlavy nevesty z 20. rokov 20. storočia. Najstaršie šaty pochádzajú z roku 1943 a podarovala jej ich pani Daniela Szigli Masopustová po jej starej mame pani Kataríne Biskupičovej, ktorá si ich ušila a aj vyšila sama. Majú na sebe veľa malinkých korálikov, zadný diel šiat je predĺžený a vytvára vlečku, čo absolútne korešponduje s vtedajším trendom svadobných šiat.

Najstaršie vystavené svadobné šaty pochádzajú z Košíc a ich nositeľka pani Jurčová sa v nich vydávala v roku 1947. Podľa jej svadobnej fotografie vieme, že mala vlasy zdobené venčekom z kvetov, ktorý v sebe nesie znaky ľudovej kultúry. Snáď najpestrejšia je v jej zbierke kolekcia svadobných šiat zo 60. rokov, keď si nevesty obliekali oveľa kratšie šaty, dopĺňali ich farebnými

Svadobné šaty z roku 1992, archív Jany Mládek Rajniakovej

doplnkami, výraznými náušnicami v tvare kvetov alebo geometrických vzorov. Vlasy sa nosili natupírované, doplnené širokými čelenkami a do módy prišla trvalá ondulácia. Keď sa dostalo do popredia hnutie „hippies“ odmietajúce spoločenské konvencie, typickým módnym znakom ženíchov sa stali tzv. zvonové nohavice a na svadobných šatách sa rozširovali do zvona aj rukávy. V snahe neviest odlíšiť sa, boli lemy šiat a závoje často pokryté krásnymi farebnými výšivkami. Módnym výstrelkom boli svadobné nohavice-kostýmy, pričom saká mali úzku siluetu a širokú fázónu a zvonové nohavice boli posadené nižšie k bokom. Naproti tomu svadobné šaty 80. a 90. rokov sú ukážkou gýču a extravagancie veľkých vypchávkov na ramenách, „pufových“ rukávov a širokých „tortových“ sukni s volánmi. Objavovali sa však aj splývavé šaty so spodničkami ozdobené čipkou a nariaseným golierom. Najmladšie šaty vo výstave nemajú svoju nositeľku, sú darom renomovaného svadobného salóna a pochádzajú z roka 2016. Výstava Svadobné šaty zo zbierky Jany Mládek Rajniakovej ponúka ukážku svadobných módných výstrelkov v priestoroch Západoslovenského múzea do 15. novembra 2021. ■

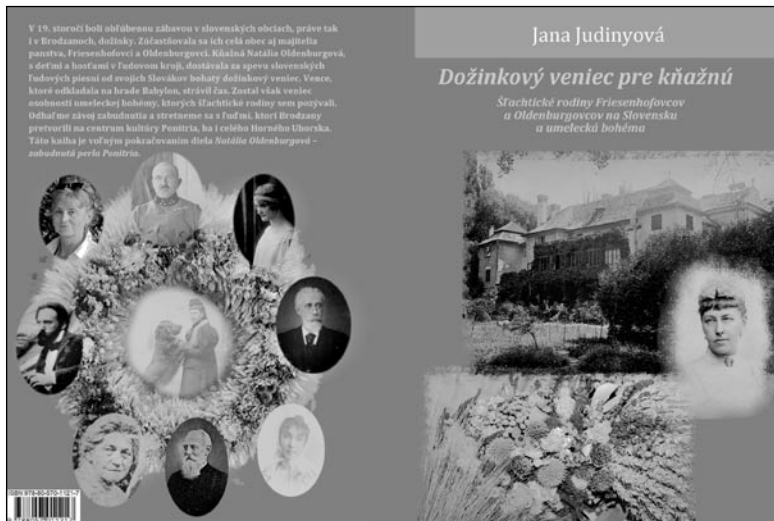

Martin Jurčo, foto: autor

Jana Judinyová sa vo svojej ocenennej knihe vrátila do kraja detstva

Poznáme ju z viacerých kultúrnych podujatí. Aj keď má za sebou viacero literárnych aktivít, väčšinou sa na takých stretnutiach zúčastňuje skromne ako diváčka. Hovoríme o Trnavčanke Jane Judinyovej. Jej meno v súčasnosti rezonuje najmä s udelením ocenenia Egona Erwina Kische za rok 2019. Dostala ho za knihu *Dožinkový veniec pre kňažnú* s podtitulom *Šľachtické rodiny Friesenhofovcov a Oldenburgovcov na Slovensku a umelecká bohéma*. Aj keď tematika knihy sa viaže na miesto, kde trávila detstvo, teda Ponitrie, predsa len je Jana Judinyová naša rodáčka. Natúru Trnavčana charakterizuje: tvrdá reč, tvrdá škrupina aj jadro, a potom ti zrazu pomôže.

Jana Judinyová po štúdiu na Gymnázii Jána Hollého absolvovala Chemicko-technologickú fakultu SVŠT v Bratislave. Dnes má za sebou aj štúdium dejín umenia na univerzite tretieho veku na Trnavskej univerzite. Okrem autorského písania a mnohých textov do literárnych časopisov sa zaoberá aj umeleckým prekladom. Spolu s americkými lektormi Francisom X. Lutherom a Jean Shofranko-Olexy preložila 16 slovenských ľudových rozprávok, ktoré vyšli pod názvom Pavol Dobšinský: *Slovak Folktales* s ilustráciami Dávida Ursinyho. Z americkej angličtiny preložila román americko-slovenského autora V. Š. Kobána *Marienkine žiale*. Z jej tvorivých aktivít vzišli aj dve knihy, ktoré sa zaoberajú históriou šľachtických rodín Friesenhofovcov, Oldenburgovcov, Welsburgovcov a brodzianskeho kaštieľa. V roku 2013 vydala knihu *Natália Oldenburgová – zabudnutá perla Ponitria*, a napokon aj ocenenú knihu *Dožinkový veniec pre kňažnú*. Jej najnovšie ocenenie – Cena Egona Erwina Kische je pomenovaná po veľkom českom novinárovi a spisovateľovi literatúry faktu, prezývanom Zúrivý reportér, Egonovi Erwinovi Kischovi. „Cena bola založená v roku 1990, keď sa otvoril závet Gisely Kischevej, manželky Egona Erwina Kische a bolo v ňom napísané, že Egon Erwin Kisch by bol rád, keby vznikla cena pre českých a slovenských novinárov. Keďže novinári mali aj do roku 1989 viacero

rôznych súťaží a cien, rozhodlo sa – a celkom správne – že cena bude určená spisovateľom literatúry faktu, ktorí dovtedy žiadnu cenu nemali. Na Kischeovej požiadavke je mimoriadne sympatické, že cenu určil českým aj slovenským tvorcom. Nebyť samostatnej zmienky o Slovákoch, ktovie ako by to dopadlo, pretože viackrát bola požiadavka, aby cena bola len česká a odovzdávala sa len českým autorom,“ hovorí predseďa Klubu spisovateľov literatúry faktu na Slovensku Jozef Leikert. Pripomeňme, že cena sa udeľuje za najlepšie diela literatúry faktu vydané v predchádzajúcom roku a skladá sa z Hlavnej ceny E. E. Kische a štyroch Cien E. E. Kische. Rovnaký počet cien sa udeľuje českým a slovenským spisovateľom. „Ceny v 28. ročníku za diela vydané v roku 2019 sa v minulom roku kvôli pandémie

neodovzdávali. Slávnostné oceňovanie bude 30. septembra 2020 v českom meste Letohrad,“ pripomína Jozef Leikert. A práve na tomto udeľovaní cien odovzdávajú ocenenie aj Jane Judinyovej.

■ Vaše detstvo je spojené s trnavským Špiglsálom. Ako si spomínate na toto obdobie?

– V 60. – 70. rokoch 20. storočia to bola relatívne mladá štvrť Trnavy, kde postupne pribúdali domy. Podobne vyzerala situácia aj na našej ulici. Mladší ľudia si svojpomocne stavali obydlia, takmer každá rodina mala aspoň dve-tri deti. Tak sme aj samovoľne vytvorili akýsi uličný kolektív, ktorý trávil pomerne dosť času na ulici hrami na piesku, ktorý priviezli na stavbu niektorého z domov, alebo jednoduchými detskými hrami. Cesty sa viac-menej len budovali, áut chodilo pomerne málo, tak sme ich využívali na-

príklad na bedminton, skákanie na švihadle, sčasti na skryvačku, chlapci na futbal. S kamarátkami sme často vyrážali na bicykloch a prebrúsili sme tak jednotlivé časti Trnavy. Veľmi pekné spomienky mám na blízku základnú školu, vtedy na Gottwaldovej ulici, tzv. Päťku. Bola to cvičná škola blízkeho Pedagogického inštitútu. Mali sme vysoko kvalitných učiteľov. Podobne, zaiste ako aj moji spolužiaci, mám osobitnú spomienku na pani učiteľku Ruženu Pánikovou, učiteľku matematiky a výtvarnej výchovy. Keď som navštevovala 9. triedu, niekedy po začiatku školského roka nastúpila do nemocnice s onkologickým onemocnením. Suplovali potom viacerí učители rôznych kvalít. Na začiatku 2. polroka sa však naša pani učiteľka Pániková vrátila. A bol najvyšší čas, približne v apríli sa zvykli konať prijímacie pohovory na stredné školy, ktoré boli náročné, robili sa jednotne z matematiky a slovenčiny. Vypýtala sa z nemocnice s tým, že nás musí pripraviť. Vyhlásila, že by sa nemohla pozrieť do očí našim rodičom a nám, žiakom, keby sme pri pohovoroch zlyhali. Skutočne sme ich všetci aj zvládli, ale pani učiteľka krátko po skončení školského roka zomrela. K ďalším ľuďsky aj profesionálne skvelým pedagógom patrili panie učiteľky Kubovičová, Horváthová, pán učiteľ Nemček a iní. Každá jedna hodina každého predmetu sa kvalitne odučila, dali nám skvelý vedomostný aj ľudský základ. Patrím k silným populačným ročníkom, zažila som na 1. stupni aj vyučovanie na smeny. Na Gymnázium na Hollého ulici som mala tiež veľmi kvalitných pedagógov: panie profesorky Žoldošová, Eliášová, Krahulcová, Princová, pána doktora Horvátha a iných.

■ **Na Špiglsáli ste vyrastali, ale čo po skončení školy? Vtedy ste zrejme prekročili prah tejto časti mesta, ktorá nebola ďaleko od historického jadra.**

- Mám rada historické pamiatky Trnavy. Intenzívnejšie som ich začala vnímať až neskôr, zopár rokov po skončení vysokej školy. Asi to súviselo aj s tým, že sa človek takpovediac „usadí“, ustália sa jeho profesionálne a rodinné pomery. Otvorí sa mu iný pohľad na veci okolo seba. Postupne som začala študovať rôzne publikácie pojednávajúce o pamiatkach Trnavy, veľmi hodnotná je, napríklad, kniha o Trnave z roku 1938. Z výkladov a rozhovorov so zanieteným trnavským historikom, pánom Ferdinandom Makom, ale aj mnohými inými zas začali vystupovať príbehy, ktoré sú s mnohými pamiatkami u nás spojené. A tak vlastne tieto objekty ožívajú. K svojim najobľúbenejším objektom radím našu knižnicu Juraja Fándlyho, nielen pre skvostnú budovu, ale aj pre ochotné a odborne zdatné panie knihovníčky. Okrem všetkých chrámov v Trnave, najmä skvostnej Katedrály sv. Jána Krstiteľa, si zaslúži osobitnú pozornosť aj objekt našej radnice, mesto by malo považovať nad zriadením prehládok so sprievodcom, najmä v turistickej sezóne. Je milé, že v našom meste rastie počet parkov alebo aspoň akýchsi prírodných oddychovo-rekreačných zón.

■ **Cena Egona Ervina Kischy – to bolo asi veľkým zadosťučinením aj v súvislosti s tým, že nezávislý autor, ktorý nie je v područí nejakého veľkého vydavateľa, to nemá jednoduché. Aké sú vaše plány do budúcnosti?**

- S dcérou Katarínou máme rozpracovaný knižný projekt: antológiu po nemecky píšucich autoriek Slovenska. Antológia obsahuje nielen profily ale aj analýzu tvorby a preložené ukážky diel týchto väčšinou neznámych, no pozoruhodných literátok. Väčšina z nich sa narodila na území dnešného Slovenska, príp. tu dlhodobo žila. Písali v svojom rodnom jazyku, v nemčine, v dielach reflektova-

li problémy ženy a všeobecné spoločenské problémy, ale aj mnohé slovenské realie. Tvorba po nemecky píšucich autoriek so vzťahom ku Slovensku bola doteraz vari aj nie celkom známa. Stojí zato predstaviť ju a rozšíriť tak z rodového, jazykového a národnostného aspektu pohľad na náš literárny a kultúrny život. Na našom území žila po stáročia nemecká menšina a toto národnostno-kultúrne podhubie zrodilo veľa zaujímavých ľudí. Aj v Trnave sme mali vari ešte do 60. rokov 20. storočia príslušníkov nemeckej menšiny. Snažila som sa aj v našom meste nájsť takúto autorku, oslovila som viaceré inštitúcie, no zatiaľ neúspešne. Týmto by som chcela poprosiť čitateľov Noviniek z radnice, aby ma upozornili na našu spoluprodučku nemeckej národnosti s konkrétnymi literárnymi dielami. Žiaľ, Fond na podporu kultúry pri Ministerstve kultúry náš literárny projekt v tomto roku nepodporil, no možno tejto myšlienke ešte svitnú lepšie časy. Veď oprávnené možno tvrdiť, že literatúra príslušníkov nemeckej menšiny žijúcej na Slovensku, je súčasťou našej slovenskej literatúry. V susednom Česku s tým problém nemajú, tvorba E. E. Kischy, F. Kafku, L. Reinerovej je súčasťou českého národného literárneho bohatstva.

■ **Vráťme sa ešte k ocenej knihe, ktorá sčasti nadväzuje aj na knihu predchádzajúcu. V nej sa tematicky vraciate k rodom, ktoré sú spojené s Ponitrim a s obcou Brodzany, kde dnes nájdeme krásny kaštieľ a Múzeum Alexandra Sergejeviča Puškina.**

- Z matkinej strany moja rodina pochádza z oblasti Ponitria. Vari do polovice 70. rokov 20. storočia som pravidelne navštevovala príbuzných v obci Brodzany. Voľakedy sa aj v rámci širšej rodiny udržiavali pravidelné, tuhšie a možno aj korektnejšie rodinné vzťahy. Už ako sedem-osemročný

dieťa ma cez plot v žalostnom stave upútal brodziansky kaštieľ, vtedy veľmi spustnutá budova. Potom v 70. rokoch vandali zničili rodinnú hrobku bývalých majiteľov kaštieľa Friesenhofovcov a Oldenburgovcov, výsledok som videla na vlastné oči. Čas plynul. Keď som sa po roku 2000 zúčastnila na pohrebe príbuzného, navštívila som aj brodziansky kaštieľ, ktorý najmä vďaka spi-

sovateľovi Vladimírovi Mináčovi „prežil“ a od roku 1979 je sídlom Slovanského múzea A. S. Puškina. Vtedy upútala moju pozornosť výrazná osobnosť poslednej majiteľky kaštieľa, vojvodkyne Natálie Oldenburgovej, netere veľkého ruského básnika A. S. Puškina. Najskôr som prečítala všetky domáce zdroje, ktoré hovorili o kaštieli a brodzianskych panských rodinách. Vzhľadom na

rodinné zázemie: matka vojvodkyne, Alexandra Nikolajevna Gončarovová, bola švagrinou Puškina a otec, Gustav Vogel von Friesenhof, rakúsky diplomat, som sa obrátila na archívy a knižnice v Petrohrade, Viedni, Marbachu ale aj inde a u nás. Podarilo sa mi získať bohaté množstvo prameňového materiálu, ktorý som zatiaľ spracovala do dvoch kníh a možno vydam aj tretiu. ■

Martin Jurčo

Storočnému objektu Coburgových závodov navracajú krásu a chcú ho aj vnútorne oživiť.....

Postupne sa nielen centrum mesta a nové objekty stávajú zaujímavými pre súčasných tvorivých ľudí. Na Slovensku je veľa opustených areálov fabrík, ktoré sú zaujímavé pre rôzne využitie. Napríklad aj ako kreatívny alebo kultúrny priestor. Po dlhých rokoch chátrania niektorých objektov Trnavských automobilových závodov sa skupina vizionárov a nadšencov rozhodla začať obnovovať jednu z priemyselných hál, tzv. drôtovňu. Postupne prinášajú do jej priestoru život a obnovujú jeho architektúru. Ide o viacpodlažný objekt, ktorý kedysi slúžil ako výrobná hala a dnes sa využíva napríklad na kancelárske či štúdiové priestory.

Budova drôtovne je súčasťou celého areálu niekdajších závodov. Objekt bol postavený v roku 1921. „Na to, že je táto stavba pre Trnavčanov neznáma, je pomerne známa medzi odborníkmi na históriu architektúry. Je to jedna z prvých modernistických industriálnych stavieb na území Slovenska. Navrhli ju viedenský architekt Siegfried Theiss a Hans Sachs. V areáli vybudovali priestory vrátane trafostanicu. Táto budova bola vlastne ich prvá realizácia na území Slovenska,“ hovorí architekt Miroslav Beňák zo združenia Čierne diery. „Bola to prvá z bezozdobných architektúr na našom území, keď sa prestali používať na fasádach dekorácie. V tomto areáli nájdeme aj ďalšie stavby a dá sa pekne porovnať rozdiel medzi touto bezozdobnou a staršou architektúrou. V rámci histórie areálu TAZ je obnovovaná budova zaujímavá tým, že kým staré časti sa stavali pre pôvodne využitie výroby vojenskej techniky počas prvej svetovej vojny, táto časť areálu, ktorá sa v staršej dokumentácii označuje ako Nový závod, mal slúžiť už len

na výrobu konkrétnej praktickej mierovej produkcie. Bolo to v čase, keď sa od začiatku 20. rokov priemyselný areál transformoval z výroby oceliarskych polotovarov pre zbrojársky priemysel na výrobu jemného kovového materiálu a výrobkov pre obyvateľstvo,“ hovorí Miroslav Beňák. Najprv sa v hale robili kovové drôty a kince. „Takéto objekty mali byť až tri a napokon sa zrealizoval len jeden, keďže Coburgove závody boli v dvadsiatych rokoch v ťažšej ekonomickej situácii,“ dodáva Miroslav Beňák. Priestory majú na dĺžku vyše sto metrov, sú to tri poschodia otvorených priestorov. Neskôr sa v čase existencie Kovosmaltu a TAZ-ky produkcia transformovala na výrobu pračiek a komponentov do automobilov. „Do konštrukcie budovy sa za celých sto rokov príliš nezasahovalo, za čo vďačíme kontinuite pôvodnej funkcie objektu, a to výrobné haly. Budova bola akoby plášťom celej výroby. Menili sa stroje a výroba. Aj preto sa do stavebných prvkov príliš nezasahovalo. Tak prečkala celých sto rokov bez výraznejšej ujmy, dokonca aj

napriek posledným dvadsiatim piatim rokom devastácie,“ hovorí. Dokumentom variability tohto priestoru je aj dnešné využitie, keď sa haly menia na kreatívne štúdio. Našťastie ho tvoriví ľudia objavili, aj keď len nedávno bol určený na asanáciu. Vzhľadom na polohu areálu (napr. v porovnaní s Bratislavou) je hodnota pozemku nižšia ako hodnota búracích prác, a to zachránilo nielen túto budovu, ale aj ďalšie objekty v areáli TAZ. Trojpodlažná budova sa nachádza pri pôvodnom vstupe do areálu závodov a postupne sa mení aj jej fasáda. No prekvapí vás najmä jeho vnútorné vybavenie svojou modernosťou a zároveň originalitou. V obnovených priestoroch na pôvodnú funkciu odkazujú azda len pôvodné stropy a veľa svetla, ktoré do budovy ide z oboch celých presklených stien. „Vstúpili sme do tejto haly v zime v roku 2019. Priestory boli zdevastované a fúkal sem sneh. Celé časti pôvodne presklených stien boli vybité. Hneď nás priestor zaujal a intuitívne sme vedeli, že má nejakú hodnotu. Nevedeli sme ešte

celkom, že je to takáto unikátna stavba. Jednoducho nás zaujala,“ hovorí jeden z tvorcov projektu Martin Krajčovič Fyris z kreatívneho domu Nefkus. „Veľa ľudí sa stretávalo v centre mesta, ale život bol kedysi aj tu, na Coburgovej. A to bol aj pre nás štart, že by sme chceli vrátiť život do tejto lokality Trnavy. Sledujeme, čo sa deje v zahraničí a vieme, ako to funguje v Berlíne a iných mestách, kde sú veľké a hodnotnejšie industriálne stavby. Premýšľali sme, kde sa asi môže Trnava rozširovať. Prišli sme na to, že v podstate tam, kde život kedysi bol. Ved’ na Coburgovej nielen vďaka fungujúcej fabrike žila veľká komunita ľudí, bol tu aj kultúrny dom. Týmto projektom chceme prinavrátiť zašlú slávu tejto lokality. Periféria bola niekedy zatracovaná. Ale to je práve priestor, kde sa môžu zdržiavať rôzne komunity ľudí, napríklad remeselníkov, technológov alebo kreatívcov hlavne z digitálneho prostredia,“ hovorí Martin Krajčovič Fyris.

(TS TOS)

KreaTiviTa 2021: Rozuzlenie v Dome hudby Mikuláša Schneidera Trnavského

Do 25. júna je v Dome hudby Mikuláša Schneidera Trnavského otvorená výstava textilnej tvorby Aleny Čaklovičovej a Evy Jaurovej s názvom Rozuzlenie. Výstava je súčasťou projektu Trnavského osvetového strediska KreaTiviTa 2021. Hlavným partnerom projektu je Fond na podporu umenia.

Alena Čaklovičová a Eva Jaurová pochádzajú z Trnavy, obe rady tvoria, sú umelecké kolegyně a priateľky. Ručné práce ich oslovili už v detstve: „Ťažko povedať, kedy sme sa prvýkrát pokúsili urobiť niečo vlastnými rukami. Boli to naše mamy a staré mamy, ktoré nás zasvätili do tajomstiev ručných prác. Dlhé roky a mnohými úspešnými aj neúspešnými pokusmi sme sa prepracovávali rôznymi technikami textilnej tvorby,“ povedala Alena Čaklovičová. „Začínali sme šitím pre bábiky, teraz zošívame nové so starým. Rozmotávame a zamotáva-me nite, priadze, vlny, špagáty pomocou ihlič, ihliel, háčika, paličiek,

Základom bola rekonštrukcia priestoru tak, aby sa nezasiahlo do architektúry budovy, ale aby bola využiteľná pre praktické fungovanie štúdií, ateliérov a kancelárií. „V podstate industriálny charakter stavby má tú výhodu, že zo stavebného hľadiska nie je do čoho zasahovať. Len sa dobuduje vnútorný priestor podľa potreby. Ako stavebnica. Nedotknuteľný zostal pôvodný strop, ktorý odkazuje na industriálny charakter stavby,“ hovorí Martin Krajčovič Fyris a pripomína, že zámerne nechali na stene aj dobový politický nápis odkazujúci na iné využitie objektu. Prečo sa teda mladí kreatívci spojili a rozhodli sa ísť do takéhoto nákladného a dlhodobého projektu? „Premýšľali sme, či v Trnave existuje dostatok kancelárskych priestorov a vhodných objektov na ateliéry a voľnejšie fungovanie, kde vám prenajímateľ nedáva rôzne nezmyselné podmienky, pravidlá a požiadavky. Stavili sme na luxus priestoru, ktorý je variabilný. Chceli by sme

aj iným ľuďom alebo firmám poskytnúť zázemie takéhoto variabilného priestoru,“ hovorí Martin Krajčovič Fyris.

Na pôvodné využitie objektu má v budúcnosti odkazovať aj malá výstava, ktorá bude umiestnená pri vstupe do budovy. Mali by predstaviť výrobný program pôvodného závodu Kovosmaltu. Ako by chceli prilákať verejnosť do tejto trnavskej lokality a ako majú v pláne oživiť tento priestor? „Chceme urobiť v areáli nejaké akcie, rôzne podujatia a hlavne pripraviť výborné zázemie pre tvorbu a podnikanie, pretože v tomto areáli nie sme sami. V jednom sklade sídli agentúra, ktorá pripravuje aj filmové produkcie či stredoveké festivaly. Chceli by sme to využiť a naštartovať život, aby sa aj verejnosť mohla prísť pozrieť do areálu. No základom je, aby sme ponúkli taký originálny program, ktorý by mohol konkurovať tomu, čo nájde Trnavčan v centre mesta,“ hovorí M. Krajčovič Fyris. ■

uzlujeme, frivolitkujeme, filcujeme, vyšívame,“ doplnila Eva Jaurová. Zhodli sa však na tom, že ich najviac zaujíma háčkovanie. Základom sú síce len retiazkové očká a stĺpiky, ale je veľa spôsobov, ako ich použiť: filetové háčkovanie, flanderská čipka, írská čipka, háčkovanie z veľjárikov, makramé šnúry, vrstvenie, kombinovanie, priestorové objekty. Po zvládnutí techniky plánujú, čo vytvorí. Či to bude niečo do bytu, odev, časť odevu, doplnok. Niekedy je na začiatku zaujímavý materiál alebo vzor, a až v priebehu tvorby sa upresňuje, čo to vlastne bude. Alena Čaklovičová a Eva Jaurová sa rady podelia s inými ženami

o svoje nápady, publikovali ich už v časopise venovanom okrem iného aj ručným prácam, vystavovali v priestoroch Západoslovenského múzea, v mestskej veži a v západnom krídle trnavskej radnice.

„Touto výstavou chceme prezentovať možnosti premeny nití, priadzí, vlny či látok na niečo nové, originálne,“ ponúkajú autorky svoje Rozuzlenie nielen milovníčkam ručných prác, ale aj širokej verejnosti. Výstava bude otvorená v Dome hudby Mikuláša Schneidera Trnavského do 25. júna 2021 od pondelka do štvrtka od 8.00 h do 15.00 h a v piatok od 8.00 h do 13.30 h. ■

Jaroslav Lieskovský

Jubilant v osídlach futbalovej vášne

Peter Moravčík, prezident FK Lokomotíva Trnava a dlhoročný organizátor športových podujatí na úrovni mestskej samosprávy, oslavuje šesťdesiatku

Futbal v Trnave, z historického pohľadu si pripomínajúci prvý priateľský duel medzi NSE a výberom Viedne na jar 1896, mal v každej etape 125-ročného pôsobenia veľa osobností. Tiež prítomnosť pozná stovky obetavých činovníkov. V nasledujúcom príspevku predstavíme jedného z nich, šesťdesiatročného jubilanta Petra Moravčíka.

Vinšovníci dostávajú úňho priestor v štrnásty júnový deň. Vtedy, koncom jari 1961, sa Peter prihlásil na tento svet. Sudičky mu do kolísky vložili trvalý vzťah k športovaniu. Gulaté čudo naháňal po futbalových ihriskách takmer tri desaťročia. V sedemdesiatom druhom zaradili Moravčíka do žiackeho kolektívu Spartaka a s hráčskou kariérou sa rozlúčil v sezóne 2001 na úpiske mužského tímu Lokomotívy. Postupne si však brúsil aj funkcionárske ostrohy. V období 1992 – 2002 zastupoval svoj klub na rôznych postoch oblastného, krajského i slovenského futbalového

zväzu. Na telovýchovnú nečinnosť si teda neťažkal. Manažérska práca sa s P. Moravčíkom snúbila v časovom úseku 1999 – 2005. Pozvoľna naň nadviazal presun do pozície klubového prezidenta. Post lodivoda Lokomotívy mu patrí doteraz. A navyše, v období od 5. januára 2010 do 30. júna 2013 sa k plnej spokojnosti zainteresovanej komunity zhostil úloh technického vedúceho A-mužstva FC Spartak Trnava. Samozrejme, jeho sídliskový železničiarsky klub s rodinnou atmosférou nezostal bokom. Skúsený telovýchovný funkcionár sa totiž medzitým pričínal výrazným spôsobom o komplexnú prestavbu mestského futbalového areálu na Ulici Juraja Slottu.

S Petrom Moravčíkom sa nám veľmi dobre spolupracovalo aj na komunálnej úrovni. Ako člen komisie mestského zastupiteľstva pre mládež a šport zorganizoval mnoho futbalových turnajov pre deti a mládež, vrátane ich účasti v zahranič-

Peter Moravčík sa s futbalovými štadiónmi skamarátil už neodmysliteľne. Foto: zdroj FK Lokomotíva

ných podujatiach. Spomeňme predovšetkým štarty trnavských nádejí pod jeho vedením v Poľsku, Taliansku alebo vo Francúzsku. „Nemalý podiel na pozitívnom hodnotení majú najbližší spolupracovníci v našom súdržnom klubovom prostredí,“ dodal aktuálny jubilant. ■

Jaroslav Lieskovský

Prví anketoví športovci mesta Trnavy

Začiatkom nového tisícročia sa telovýchovné osobnosti slovenského Ríma dočkali spoločenskej pocty v obradnej sieni mestskej radnice

Na úvod osobná spomienka. Športovým referentom MsÚ v Trnave som sa stal 1. marca 1991. O dva mesiace neskôr už mala priestor nová anketa. S výraznou podporou zo strany primátora mesta Imricha Borbélyho a jeho zástupcu Štefana Bošnáka dostala zelenú výročná pocta trnavským osobnostiam na poli telesnej kultúry. Odborníci z telovýchovného prostredia, ale aj radoví obyvatelia Trnavy prideliť najviac hlasov za výsledky v predošlom roku zväzarmovskej streľkyni Andrei Stranovskej, 20-ročnej študentke Vysokej školy ekonomickej v Bratislave. Juniorská majsterka Európy 1990

Premiérové oceňovanie športových laureátov mesta Trnavy. V reprezentatívnych priestoroch mestskej radnice sa milá slávnosť uskutočnila na jar 1991. Foto: Blažej Vittek

v disciplíne skeet, československá rekordérka a jedna z opôr domáceho ligového družstva, konštatovala: „Prvenstvom v ankete som milo prekvapená, veď v Trnave žije veľa výborných športovcov. Inak, mamička chcela mať zo mňa plavkyňu, gymnastku alebo tenistku. Mňa to však stále ťahalo k streľbe. Vôbec neľutujem, pretože som tu stretla vynikajúcu partiu.“ Ďalšie osobnosti boli zaradené do mestského anketového rebríčka bez určenia

(jls)

Šport v skratke

■ **HÁDZANÁRSKY TITUL** – Divácky nátlak v päťdesiatych rokoch 20. storočia patril k ligovým duelom trnavských hádzanárov už neodmysliteľne. Na konci sezóny 1956 sa Trnavčania dokonca stali majstrami republiky v hádzanej s jedenástimi hráčmi. Stojí za zmienku, že v takejto podobe to bol na československej scéne posledný ligový šampionát. O rok neskôr mali základné zostavy iba po siedmich hráčoch. Z nášho mesta to najďalej dotiahol Anton Kopecký, reprezentačný účastník majstrovstiev sveta 1954 v Štokholme. Úspešný športovec neskôr pracoval v Trnave ako lekár.

■ **KULTURISTICKÉ ZLATO** – Športový archív z júna 1981, teda spred štyroch desaťročí, ponúka do pozornosti cenný medzinárodný úspech nášho kulturistu Štefana Justa v Oradei. Člen Telovýchovnej jednoty Fortuna Trnava, zverenec zaslužitého majstra športu Petra Urička, vyhral v Rumunsku kvalitne obsadenú súťaž mužov v hmotnostnej kategórii do 85 kg. Spomedzi piatich slovenských reprezentantov v tejto zahraničnej konfrontácii išlo o jedinú prvenstvo.

■ **TELOVÝCHOVA NA SÍDLISKU** – Pred tridsiatimi piatimi rokmi, na jar 1986, vznikla v Trnave Sídľisková TJ Maratón Vodáreň. Široká členská základňa si za predsedu zvolila Jána Godála. Tamojší obyvatelia sa mohli zapojiť

poradia. Abecedný menoslov mal takúto podobu: cyklista Skloplastu Ľuboš Bachratý, kulturistický junior Fortuny Roman Bihári, volejbalistka Spartaka TAZ Gabriela Hauserová, dorastenecká atlétka Slávie Radka Charfreitagová, basketbalový rozhodca FIBA Jozef Jančovič, kolkár Stavbára SP Jozef Kríž, futbalový tréner Spartaka TAZ Richard Matovič, šachista Lokomotívy Ján Plachetka a tréner Vrcholového streleckého klubu Dušan Szabo. Anketové

pocty prevzali telovýchovní laureáti z rúk viceprimátora mesta Trnava Štefana Bošnáka a bývalého reprezentanta ČSSR vo vytrvalostných behoch, neskôr predsedu Trnavského olympijského klubu Antona Javorku.

Dodajme, že A. Stranovská (* 9. máj 1970, Trnava) si dva razy vystrieľala účasť v olympijských hrách (Sydney 2000, Atény 2004) a nadhlo nosila medaily z majstrovstiev sveta, Európy či zo Svetového pohára. ■

Reprezentant Československa Anton Kopecký (štvrtý zľava) sa pred šesťdesiatimi piatimi rokmi pričínil o majstrovský titul Trnavčanov v republikovom šampionáte hádzanárov s jedenástimi hráčmi. Foto: zdroj Milan Fandl starší

do oddielov minifutbalu, rekreačného a kondičného behu, tenisu, stolného tenisu alebo do odborov ZRTV a turistiky. Agilný subjekt úzko spolupracoval s mestským magistrátom, výborom mestskej časti a riaditeľstvom Základnej deväťročnej školy na Atómovej ulici. Tamojší pedagogický kolektív vtedy viedol Tibor Chmura.

■ **Z POĽSKA S PRVENSTVOM** – Pri oprašovaní histórie ešte nazrieme do futbalového prostredia. Starší dorastenci FC Spartak Trnava vyhrali 14. a 15. júna 2008 v partnerskom poľskom meste Zabrze – miestnej časti Biskupice 8. ročník Memoriálu Ernesta Pohla, nezabudnuteľného kanoniera Górnika Zabrze. Do Trnavy putovali aj tri individuálne ceny pre najlepších aktérov celého turnaja,

zásluhou Bohuša Šimeka (brankár), Martina Mikoviča (hráč v poli – terajší kapitán A-mužstva bílých anđelov) a Rastislava Vdovjaka (strelec). Trénerom víťazného kolektívu trnavských mládežníkov bol Milan Malatinský. Jeho zverenci získali primát v tomto turnaji ako prvý zahraničný klub.

■ **EXTRALIGOVÝ ŠAMPIONI** – Trnavčan Václav Stupka, 34-ročný útočník, prispel výrazným spôsobom k extraligovému prvenstvu hokejistov Zvolena v sezóne 2020/21. Bývalý žiak Športovej hokejovej triedy v trnavskej základnej škole na Spartakovskej sa v aprílovej a májovej sérii zápasov play-off proti bratislavskému Slovanu (semifinále) a Popradu (finále) posunul do prvého útoku zlatého kolektívu z mesta pod Pustým

hradom. Odchovanec trnavskej hokejovej liahne už pôsobil počas jednej sezóny aj v škótskom Glasgowe. Ako V. Stupka prezradil, veľmi rád by v budúcnosti pomohol trnavským gladiátorom k postupu do extraligy.

■ **SPOD VYSOKEJ SIETE** – Volejbalový klub Hit UCM Trnava si aktuálne pripomína dvadsaťte výročie svojho založenia. Po skončení náročnej covidovej tortúry 2020/21 v ženskej extralige (6. miesto) sa hneď začali klubové prípravy na postupný návrat volejbalovej mládeže do vonkajšieho prostredia v Centre plážových športov mestského telovýchovného areálu na Slávii. Cez túto jubilejnú sezónu sa chystajú šéfovia klubu vo veľkom investovať do uvedenej zóny. Tiež zaznamenaj-

me, že volejbal v rekreačnej podobe sa v trnavskom gymnáziu začal hrať presne pred sto rokmi.

■ **BEŽAL 105 MARATÓNOV** – Spomienka na Trnavčana Pavla Minicha je venovaná tomuto významnému trnavskému športovcovi pri príležitosti jeho nedožitých 90. narodenín (* 7. jún 1931). Pochádzal z Hornej Trnavky, dediny v okrese Žiar nad Hronom. Mal viaceré telovýchovné záľuby. V mladosti mu učarili Sokolovské a Dukelské preteky brannej zdatnosti. Maratónsky beh na 42 195 metrov absolvoval 105-krát. Bol dlhoročnou oporou šachového oddielu TJ Lokomotíva Trnava. Tiež obľuboval letný biatlon. Paľo Minich, nositeľ titulu majster športu, zomrel 27. 12. 2006 v Trnave vo veku 75 rokov.

■ **PRÍDE AJ PETER SAGAN?** – Cyklistické preteky Okolo Slovenska, jazdiace sa od roku 1954, ponúknu v polovici septembra 2021 viacdňové etapové bonbóniky po cestách z Košíc do Trnavy. Medzi prihlásenými družstvami na 65. ročník OS figuruje i Bora Hansgrohe. Podľa predbežných informácií by sa v drese tohto elitného tímu mohol predstaviť trojnásobný majster sveta Peter Sagan. Niet pochýb, že účasť hviezdneho Žilincana vie v takomto prípade priniesť do Trnavy a jej regiónu podobný ošiaľ, aký tu panoval predvlasti koncom júna počas 20. spoločných majstrovstiev SR a ČR. Blížiacemu sa medzinárodnému festivalu úzkych galusiek budeme venovať širšiu pozornosť v ďalších vydaniach NzR. ■

GK

Hrajte kráľovskú hru s Novinkami z radnice.....

Stredná hra v šachovej partii: I. Bohunický - R. Kozinka, SVK 4. liga 2019/2020, postavenie po ťahu 11. - Jc6

Slovenské šachové družstvá súťažia vo viacerých skupinách od extraligovej súťaže až po 5. ligu s rôznym počtom hráčov. V tejto rubrike sústredíme našu pozornosť na 4. ligu skupiny A22 v ročníku 2019/2020. Vybrali sme z nej dve partie dvoch trnavských šachistov Romana Kozinku (*1974) a Igora Šturdíka (*1959). Náhodou sa obe hrali v ten istý deň (23. februára 2020). V prvej medzi sebou súperili dva tímy: ŠK Dolná Krupá – ŠK Komplet Trnava – Modranka juniori (označenie juniori je však klamlivé, lebo hrajú tam aj dospelí muži) s výsledkom 2:3 na piatich šachovniciach. Necháme našim čitateľom na posúdenie úroveň hry v tejto súťaži, ktorej riaditeľom bol Jozef Vagovský z Trnavy, o čom nám môžu aj napísať.

Ivan Bohunický – Roman Kozinka

1.d4 g6 2.c4 Sg7 3.Jc3 [3.Jf3 d6 4.Jc3 Sg4 (4. - Jd7 5.e4 c5 6.d5 Jg6 7.Se2 0-0 8.0-0 Je8 9.Se3 a6 10.a4 Vb8 11.Dd2 b6 12.h3 Je5 13.Jh2 e6 14.f4 e:d5 15.e:d5 Jd7 Polák vs. Dobrotka, BK Prievidza 1996) 5.e3 Jc6 6.h3 S:f3 7.D:f3 e5 8.d5

Jce7 9.e4 f5 10.Sd3 Dd7 11.c5 d:c5 12.Sb5 c6 13.d:c6 b:c6 14.Sc4 f4 15.b3 Jc8 Ftáčnik vs. Petrán,

Tesco Open Prievidza 1997] 3. - d6 4.e4 (Averbachov systém) 4. - Jd7 (4. - Jc6 5.d5 Jd4 6.Se3 c5 7.Jge2

Db6 8.Ja4 Da5+ 9.Sd2 Da6 10.J:
d4 S:d4 11.Jc3 Db6?! 12.Jb5! Polu-
gajevskij vs. Lubojevič, Reykjavík
1987; 4. - Ja6 5.Jf3 c5 6.d5 h6 7.Sd3
Jf6 8.0-0 0-0 9.a3 e5 10.d:e6 S:
e6 11.Db3 Vb8 12.Sf4 Jc7 13.Dc2
Sg4 14.Se2 Je6 15.Se3 +/=) 5.Se3
(5.Sg5!? f6 6.Se3 e5 7.Jf3 Jh6 8.h3
0-0 9.Dd2 Jf7 10.g4 c5 11.d5 f5
12.g:f5 g:f5 13.e:f5 e4 14.J:e4 Jde5
15.J:e5 J:e5 16.Se2 S:f5 17.Jg5!
Rogers vs. Kosten, Londýn 1989;
5.Jf3 e5 6.Se2 Je7 7.0-0 0-0 8.Se3
h6 9.Dc2 f5 10.d:e5 d:e5 11.Vad1
f4 12.Sc5!? Cebalo vs. Minič, Ju-
hoslavia 1986) 5. - e5 (5. - c5 6.Jf3
Jg6 7.d5 Jg4 8.Sd2 0-0 9.Se2 Jge5
10.J:e5 J:e5 11.f4 Jd7 12.0-0 Sd4+
13.Kh1 Jf6 14.Sf3 e5 15.f5 a6 16.Sh6
+/=) 6.Dd2 e:d4 7.S:d4 Jg6 8.Se2
0-0 9.f3 Je5 10.g4!? (10.0-0-0 Se6
11.Jd5 c5 12.Sc3 Ve8 13.J:f6+ D:
f6 14.h4 De7 15.h5 Vad8 16.b3
f5 17.Jh3 f:e4 =) 10. - Se6 11.b3
Jc6 (Pozri diagram!) 12.S:f6? D:f6
13.Vc1 Dh4+ 14.Kd1 Sh6 15.f4 S:
g4 16.S:g4 D:g4+ 17.Jge2 Jb4?! (17.
- Vae8 18.Vg1 Df3 19.Vg3 Dh1+
20.Kc2 D:h2 21.Kb1 Sg7 22.De3
Dh5 23.Vg5 Dh6 24.Df3 S:c3 25.J:
c3 Jd4 -/+) 18.De3 (18.Vg1 Df3
19.Vg3 Dh1+ 20.De1 D:e1+ 21.K:
e1 Vae8 22.Kf2 f5 23.a3 Ja6 24.Vh3
Sg7 25.e:f5 V:f5 -/+) 18. - c6 (18.
- f5 19.a3 Jc6 20.Vg1 Dh5 21.e:f5
Vae8 22.Dd2 V:f5 -/+) 19.a3 Ja6
20.Kc2 Vfe8 21.h4 De6 22.h5 Sg7
23.h:g6 h:g6 24.Vce1 Jc5 25.Jg3
b5 26.f5 De5 27.f:g6 f:g6 28.Vh4
a5 29.Vg4 Ve6 (29. - De6 30.Dg5
b:c4 31.D:g6 c:b3+ 32.Kd2 D:g6
33.V:g6 Kh7 34.Vg4 Sh6+ 35.Kd1
Vg8 36.V:g8 V:g8 37.Jf5 Jd3 38.J:
h6 K:h6 39.Vh1+ Kg7 40.Ke2 Jc5
+) 30.Vg1? (30.c:c5 c:b5 31.Vg5
D:c3+ 32.D:c3 S:c3 33.K:c3 Vc8
34.Vd5 Vf6 35.Vf1 V:f1 36.Jf1 J:
e4+ -/+) b4! 31.Jf5 D:c3 (31. - D:
f5! 32.e:f5 V:e3 33.Ja4 J:b3 34.V:
g6 Jd4+ 35.Kd2 V:a3 36.V:g7+ Kh8
37.V7g3 Jf3+ 38.V:f3 V:f3 39.Vg6
Vd8 -+) 32.D:c3 S:c3 33.V:g6+ Kf7
(33. - V:g6 34.V:g6+ Kf8 35.J:d6
Vd8 36.a:b4 a:b4 37.e5 S:e5 38.Jf5
Sc3 39.Vg2 Va8 40.Je3 Va2+ -+)
34.J:d6+ Ke7 35.Jf5+ Kd7 36.V:e6 J:
e6 37.Vh1 Kc7 38.Vh7+ Kb6 39.Jd6
(39.Vh6 Ve8 40.d4 Jc5 41.Vh4 J:e4

-+) 39. - Kc5 40.Jb7+ Kd4 41.Ve7
Jc5 42.Jd6 Ke3 43.a4 Vh8 44.Jf5+
Kf4 45.Ve8 V:e8 46.Jd6 0:1
Duelanti medzi sebou rozohrali
tzv. nepravidelnú hru (A42), kto-
rá im dáva väčšiu možnosť na
improvizáciu, a tiež nie sú via-
zaní prísny poradím ťahov ako
v niektorých iných obranách. Hrajú
ju aj hráči na najvyššej svetovej
úrovni. Hra je príbuzná kráľovskej
indickej alebo staroindickej obra-
ne, kde však čierny po fianketovaní
svojho strelca odkladá ťah Jg8
- f6 na neskoršiu dobu (môže ho
aj vynechať), a nechá tak pôsobiť
strelca trochu dlhšie na uhloprieč-
ke a1 - h8. Volí vyčkávaciu taktiku,
aby nechal najskôr bieleho vyjadriť
sa, aký systém si vyberie. Naprí-
klad už v druhom ťahu mohol biely
hrať pešiakom 2.e4 miesto 2.c4.
R. Kozinka najskôr podporil jazd-
com postup svojho kráľovského
pešiaka, ktorým napadol pešiatkovy
stred súpera. Ak by bol ihneď hral
4. - e5, tak by biely mohol neskôr
útočiť po f-stĺpci: 5.Jf3 e:d4 6.J:
d4 Sd7 7.Se2 Jc6 8.Se3 Jf6 9.0-0 0-
0 10.Dd2 Ve8 11.f3 J:d4 12.S:d4 Jh5
13.S:g7 J:g7 14.Vad1 Sc6 15.Jd5
atď. Po neočakávanom výpade
10.g4 urobil I. Bohunický vážnu
chybu v 12. ťahu, stratil svoju
výhodu, a tak umožnil čiernemu
útočiť na odokrytého kráľa, ktoré-
mu chýbal pešiatkový kryt. Po ďal-
šej chybe v 30. ťahu už len urýchlil
svoju prehru. Ako mal správne hrať
biely v pozícii zobrazenej na dia-
grame, aby nestratil svoju výhodu?
Otázkou kladieme našim čitateľom
- riešiteľom. Odpoveď sa dozvedia
v ďalšom čísle NzR.

Pavol Malár – Igor Šturdík

1.e4 Jf6 2.d3 e5 (2. - c5 3.f4 Jc6
4.Jf3 g6 5.Se2 Sg7 6.Jbd2? (6.c4!)
d5 7.0-0 0-0 8.Kh1 b6 9.e:d5 D:
d5 10.De1 Sb7 11.Jc4 Jd4 12.Je3
Dc6 13.Sd1 Jd5! Thomas vs. Al-
jechin, Baden-Baden 1925) 3.Jf3
(3.f4 Jc6 4.Jf3 d5! 5.e:d5 J:d5 6.f:
e5 Sg4 7.Se2 S:f3 8.S:f3 Dh4+ 9.g3
Dd4 10.De2 0-0-0 11.c3 D:e5 12.0-
0 D:e2 13.S:e2 Se7 s prijateľnou
hrou pre čierneho.) 3. - Jc6 (4.Se2
d5 5.Jbd2 Se7 6.0-0 0-0 7.c3 a5!
Tomba vs. Orev, Budapešť 1969)

4.g3 (4.Jc3 Sb4 5.Sg5 0-0 6.Se2 h6
7.Sh4 d6 8.0-0 g5 9.Sg3 Se6 10.Ja4
Sa5 11.Jd2 b5 12.Jc3 a6 13.h4 g4
14.Jd5 J:d5 15.e:d5 S:d5 16.S:g4 f5
17.Sf3 S:f3 18.J:f3 Kg7 19.c3 Sb6
20.a4 b4 =) 4. - Sc5 (4. - d5 5.e:
d5 J:d5 6.Sg2 Sc5 7.0-0 0-0 8.c3
Sg4 9.h3 Sf5 10.Ve1 Dd6 11.a3
a6 12.d4 e:d4 13.J:d4 Sg6 14.Jb3
Vad8 15.J:c5 D:c5 16.Jd2 Jb6 =)
5.Sg2 0-0 6.0-0 d5 7.Jbd2 d:e4
8.d:e4 De7 9.c3 a5 10.Dc2 h6 (10.
- Vd8 11.Jc4 h6 12.Ve1 Jg4 13.Je3
a4 14.h3 J:e3 15.S:e3 Se6 16.Sf1
f6 17.Kg2 S:e3 18.V:e3 a3 19.b3
Vd6 20.Vd3 V:d3 21.D:d3 Dc5 =)
11.Jc4 Sg4 12.h3 S:f3 13.S:f3 Vad8
14.Kg2 Vd7 15.Je3 S:e3?! (15. - De6
16.Db3 D:b3 17.a:b3 b6 18.Jg4 J:
g4 19.S:g4 Vd6 20.Vd1 Vf8 21.V:
d6 V:d6 22.f4 Vd8 23.Se2 e:f4 24.g:
f4 g6 25.Kf3 Kg7 26.Se3 S:e3 27.K:
e3 Je7 =) 16.S:e3 Vf8 17.Se2 Jb8
18.a3 b6 19.b4 a:b4 20.c:b4 Vd6
21.Vfc1 Vc6 22.Sc4? (22.Da4! Vcd6
23.Vc4 Je8 24.Vac1 Jd7 25.V4c3
Jdf6 26.Dc2 Va8 27.Sb5 De6 28.a4
Vad8 29.Sc6 Dc8 30.De2 Ve6 31.a5
Db8 32.a6 Da7 33.Va3 Jd6 34.Dd3
Ve7 35.Vca1 Jd7 +/-) 22. - b5
23.Sc5 V:c5 24.b:c5 b:c4 25.D:c4
Vd4 26.Db5 Jbd7 27.c6 Jf8 28.a4 J:
e4 29.Va2 Jd6 30.Db1 De6 31.a5
Dd5+ 32.Kh2 Jb5? (32. - Je4!!
33.Vb2 Jg5 34.Da2 Jf3+ 35.Kh1
Vd1+ 36.V:d1 D:d1+ 37.Kg2 Je1+
38.Kg1 Jd3+ 39.Kh2 J:b2 40.D:
b2 Df1 41.h4 Je6 42.D:e5+ D:f2+
43.Kh3 g6 44.Dd5 Jd4 45.Dg2 Df5+
46.g4 D:a5 47.Dg3 Dd5 -+) 33.a6
Ja7 34.Vac2 Va4 35.Db7 Dd4 36.D:
c7 V:a6 37.Db7 V:c6 38.V:c6 D:f2+
39.Kh1 Df3+?! (39. - J:c6! 40.D:
c6 D:g3 41.Vc3 De1+ 42.Kh2 De2+
43.Kh1 Je6 44.Vg3 Df1+ 45.Kh2
Jg5 46.h4 Df2+ 47.Dg2 D:g2+ -+)
40.Kh2 remíza.

V druhú polovicu februára minulé-
ho roka súperili medzi sebou tímy
ŠK Hlohovec A – ŠK OÚ Špačince
4,5:0,5. Čierny sa bránil voči dvoj-
kroku bieleho kráľovského pešiaka
ťahom kráľovského jazdca, čo skú-
šali šachisti už v XIX. storočí, ale
preveril ho až A. Aljechin r. 1921
na turnaji v Zurichu a nakoniec
aj rozpracoval teoretické základy
tohto otvorenia, v ktorom čierny

provokuje bieleho k postupu jeho pešiakov a vzápätí ich napadne. V našom dueli biely nezvolil v otvorení principiálny postup 2.e5, ale hral 2.d3 (Podobná schéma aj s fianketovaním 4.g3 a 5.Sg2 sa môže vyskytnúť v hre štyroch jazdcov (C47): 1.e4 e5 2.Jf3 Jc6 3.Jc3 Jf6 4.g3 Sc5 5.Sg2 d6 6.0-0 0-0 7.d3 a6 8.Se3 h6 9.h3 S:e3 10.f:e3 d5 11.e:d5 j:d5 12.De1 Se6 13.Je4 De7 14.c4 Jdb4 15.Dc3 Vad8 Mohr sa. Anic, Montecatini Terme 1997), čím umožnil čiernemu výber z via-

cerých možností: 2. - e5, 2. - d5, 2. - c5. P. Malár mohol získať výhodu v 22. ťahu (22.Da4!) a čierny zase vypustil výhru z rúk v 32. ťahu (32. - Je4!) a ďalšej chyby sa dopustil aj v 39. ťahu (39. - J:c6!). Nakoniec sa nám zdá, že obaja duelanti boli spokojní s pozičnou remízou neustálym šachovaním.

Riešenie koncovky z partie

Sahidi vs. Brhel (BK Bojnice 2020): 54. - Jc7+! 55.K:f6 Jb5 (55. - Je8+ 56.Kg5 Jg7 57.Jf8 Ke3 58.Kf6 K:f4 59.K:g7 Kg4 60.Jg6

f4 61.Kf6 f3 62.Je5+ K:h4 63.J:f3+ Kg3 64.Jg5 h4 65.Je4+ Kf4 66.Jd2 h3 67.Jf1 Kf3 68.Ke5 Kg2 69.Kf4 K:f1 70.Kg3 =) 56.Kg5 (56.Je7 Jd4 57.Kg6 Je6 58.K:h5 J:f4+ 59.Kh6 Je2 60.J:f5 K:f5 61.h5 Jf4 =) 56. - Jd4 57.K:h5 Jf3 58.Kh6 J:h4 59.J:h4 K:f4 60.J:f5 =. Pravdepodobne šachová únava spôsobila, že si J. Brhel neuvedomil hrozbu spojenú s chytením jeho jazdca do pasce. Ak by bol hral podľa našej analýzy, tak by sa partia skončila remízou. ■

Západoslovenské múzeum

Múzejné nám. 3, tel. 033/5512913, 033/5512 911

e-mail: zsmuzeum@zupa-tt.sk

info: www.zsmuzeum.sk

OTVÁRACIE HODINY:

Ut - pia: 8.30 - 17.00

Víkend - 11.00 - 17.00

V pondelok zatvorené

EXPOZÍCIE .....

Príroda Malých Karpát, Sakrálné pamiatky, Ľudová hrnčína, Kampanologická expozícia, Oratórium, Štefan Cyril Parrák - Pocta kráľovi zberateľov, Osobnosti športu TTSK, Klarisky v Trnave, Krása zašlých čias, Archeologická expozícia, Ľudový textil trnavského regiónu

VÝSTAVY .....

■ KREHKÉ SVETY

Maľby na skle zo zbierok múzea od 24. júna 2021 do 31. januára 2022

■ TREŤOHORNÉ MORE

Geologická výstava do 30. 4. 2022

■ SVADOBNÉ ŠATY

Výstava svadobných šiat zo zbierky Jany Mládek Rajniakovej doplnená dobovými svadobnými fotografiami do 15. 11. 2021

■ DETSKÝ SVET

Výstava pre malých i veľkých do 31. 12. 2024

ZBIERKOVÝ PREDMET MESIACA

Z paleontologickej zbierky múzea

DOM HUDBY M. SCHNEIDERA TRNAVSKÉHO

Ul. M. Schneidera Trnavského 5, Trnava

LETNÁ SEZÓNA 1. 3. - 31. 10.

OTVÁRACIE HODINY:

UT - PIA: 8.30 - 12.30 na objednanie

13.00 - 14.30 - prítomný lektor

V pondelok zatvorené

Víkend: 11.00 - 17.00 pre vopred objednané skupiny nad 10 návštevníkov. Víkendovú návštevu prosíme ohlasovať v pondelok - štvrtok na tel. č. 033/ 5512 913

EXPOZÍCIE.....

ŽIVOT A DIELO MIKULÁŠA SCHNEIDERA TRNAVSKÉHO, DOBRO - DVORANA SLÁVY

MÚZEUM KNIŽNEJ KULTÚRY

Námestie sv. Mikuláša 10, tel. č. 033/5514421

LETNÁ SEZÓNA 1. 3. - 31. 10.

OTVÁRACIE HODINY:

UT - PIA: 8.30 - 12.30 - prítomný lektor

13.00 - 14.30 vstup na objednanie 033/5514421 alebo 033/ 5512 913

V pondelok zatvorené

Víkend: 11.00 - 17.00 pre vopred objednané skupiny nad 10 návštevníkov. Víkendovú návštevu prosíme ohlasovať v pondelok - štvrtok na tel. č. 033/ 5512 913

EXPOZÍCIE.....

WILLIAM SCHIFFER

život a dielo sochára a medailéra

■ S LÁSKOU ZA PRAVDU

Reinštalovaná expozícia Unikátny nábytkový súbor z pozostalosti Mons. ThDr. Pavla Jantauscha, prvého apoštolského administrátora Apoštolskej administratúry v Trnave

VÝSTAVY .....

SEDEMNÁSTE STOROČIE

SLOVOM A OBRAZOM

Historické tlače z fondov Západoslovenského múzea do 31. 3. 2023

SLOVÁCI, PÍŠTE PO SLOVENSKY!

do 31. 12. 2021

Galéria Jána Koniarka

■ FIGURATIVE IMPERATIVE

Výstava súčasnej európskej maľby zo zbierok Roberta Runtáka do 4. júla v Koppelovej vile

■ ŠTEFAN BELOHRADSKÝ

- SOCHÁR KONŠTRUKTÉR

Výstava diel sochára Štefana Belohradského

do 4. júla v Synagóge - Centre súčasného umenia

■ Monika Kubínska: ONE TABLE

Výstava diel výtvarníčky Moniky Kubínskej

do 4. júla v Synagóge - Centre súčasného umenia

■ Jana Farmanová:

POD MAMINOU SUKŇOU

Výstava diel výtvarníčky Jany Farmanovej

do 4. júla v Synagóge - Centre súčasného umenia

■ **Kvet Nguyen, Paula Malinowska;**
Paula Malinowska;
 Výstava prác fotografiiek Kvet Nguyen a Pauly Malinowskej do 4. júla v Koppelovej vile

Knižnica J. Fándlyho

■ **1. – 30. júna vo všetkých oddeleniach a pobočkách BEZPLATNÁ REGISTRÁCIA DO KNIŽNICE**

pre deti do 15 rokov a študentov do 25 rokov

■ **10. júna o 17.00 h v záhrade knižnice POÉZIA V ZÁHRADE**

Pokračovanie cyklu stretnutí fanúšikov poézie. Host: Juraj Žembera. Hudba a spev: Peter Bonzo Radványi. Moderátori: Pavol Tomašovič a Štefan Kuzma. Podujatie z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia.

■ **17. júna o 17.00 h v záhrade knižnice POÉZIA LETA**

Pokračovanie cyklu stretnutí fanúšikov poézie. Host: Olga Gluštková. Moderátori: Pavol Tomašovič a Štefan Kuzma. Podujatie z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia.

■ **23. júna o 17.00 h online na FB AKO ČITAŤ MÉDIÁ**

Internet je dobrý sluha, ale zlý pán. Host: Patrik Herman. Podujatie z verejných zdrojov podporil Fond na podporu umenia

■ **24. júna o 17.00 h v záhrade knižnice SPAUJÚCE ROKY KANCELÁRA METTERNICHA**

Prednáška českého dokumentaristu a novinára Stanislava Motla. V spolupráci s Českým spolkom v trnavskom regióne

■ **28. – 30. júna od 8.00 do 18.00 h v záhrade JÚNOVÁ BURZA KNÍH**

V spolupráci s Krajskou pobočkou Spolku slovenských knihovníkov a knižníc v Trnave

■ **29. júna premiéra na Youtube kanáli knižnice JURAJ FÁNDLY, OBYČAJNÝ FA-**

RÁR Z NAHÁČA
 Videoprezentácia k 210. výročiu úmrtia

PRE DETI.....

■ **1. – 20. júna KNIHY PLNÉ TAJOMSTIEV A ZÁHAD**

Do svojho rozprávkového kráľovstva vás pozývajú spisovatelia Gabriela Futová a Peter Karpinský. Užite si skvelé čítanie a súťaženie. Písomná súťaž pre deti. Súťažné otázky nájdete na www.kniznica-trnava.sk alebo priamo v oddelení pre deti a v pobočkách Prednádražie a Tulipán. Na výhercov čakajú skvelé ceny

■ **1. júna premiéra na Youtube kanáli knižnice PRÍĎ SI POŽIČAŤ**

Predstavujeme knižné novinky v oddelení pre deti

■ **17. júna premiéra na Youtube kanáli knižnice TVORIVÁ DIELŇA**

Ku Dňu otcov spolu vyrobíme darček, aby ste ním potešili otecka

■ **28. júna DENNÍK ODVÁŽNEHO BOJKA**
 Vyskúšajte si, ako dobre poznáte postavy a dej prvého dielu tejto knihy v našom zábavnom kvíz.

VÝSTAVY V KNIŽNICI.....

■ **1. – 30. júna - oddelenie odbornej literatúry**

EURÓPSKY ROK ŽELEZNÍC
 Výstava kníh venovaná Európskemu roku železníc zostavená z knižničného fondu oddelenia odbornej literatúry

■ **26. – 30. júna v oddelení beletrie MEDZINÁRODNÝ DEŇ OSN NA PODPORU OBETÍ TÝRANIA**

Výstava kníh zostavená z knižničného fondu oddelenia beletrie

■ **30. júna o 17.00 h v záhrade knižnice CESTOU NECESTOU NIELEN BRAZÍLIU**

Zaujímavé rozprávanie nielen o Brazílii a iných krajinách s cestovateľom a autorom cestopisov

Romanom Nemcom doplnené brazílskymi melódiami gitaristu Juraja Holodu. Moderuje Martin Jurčo

SLEDUJTE NÁS.....

<https://www.kniznicatrnava.sk/>
<https://www.facebook.com/kniznicatrnava/>
<https://www.youtube.com/kniznicatrnava>

Trnavská hudobná jar

53. ročník festivalu klasickej hudby

MESTO TRNAVA – ZAŽI V TRNAVE BACHOVA SPOLOČNOSŤ NA SLOVENSKU

■ **Nedeľa 30. mája o 19.00 h v Zrkadlovej sieni Divadla Jána Palárika PORTRÉTY ZAMILOVANEJ ŽENY**

Larissa Alice Wissel, soprán / D Gaia Federica Caporiccio, klavír / IT G. Puccini, V. Bellini, G. Donizetti, G. Gerschwin, R. Schumann, G. Bizet

■ **Nedeľa 6. júna o 20.00 h v Bazilike sv. Mikuláša ORGAN A FLAUTA V EURÓPSKEJ HUDBE 20. STOROČIA**
 Enea Luzzani, flauta / IT Tommaso Mazzeletti, organ / IT F. Morlacchi, M. E. Bossi, J. Langlais, D. Roth, M. C. Baker, H. A. Stamm
www.trnavskajar.com

Trnavské osvetové stredisko

■ **Do 25. júna v Dome hudby M. Sch. Trnavského ROZUZLENIE**

Výstava textilnej tvorby Aleny Čaklovičovej a Evy Jaurovej. Autorky tvoria rôznymi technikami – háčkovaním, pletením, frivolitkovaním a šitím diela úžitkového výtvarníctva: odevy, časti odevov, doplnky, náramky, náhrdelníky, ozdoby, dekorácie a pod.

■ **15. júna v Západoslovenskom múzeu HOLLÉHO PAMÄTNÍK**
 Regionálne kolo súťaže v umeleckom prednese IV. a V. kategórie

■ **18. júna o 17.00 h v Dome hudby M. Sch. Trnavského KAROL SAMUELČÍK – koncert**
Hudba romantizmu virtuózne interpretovaná na dobovom nástroji

■ **29. júna – 31. augusta v Dome hudby M. Sch. Trnavského Alojz Majerník a Rudolf Rypák: VÝBER Z TVORBY**
Výstava piešťanských výtvarníkov v rámci projektu KreaTiviTa 2021

■ **2. júna – 31. augusta v sídle Trnavského samosprávneho kraja Jaroslav Áč: VÝBER Z TVORBY**
Autorská výstava výtvarných diel v rámci projektu KreaTiviTa 2021

■ **26. – 27. júna v Amfiteátri Krakovany KRAKOVANY 2021**
54. krakovianske folklórne slávnosti – dvojdnový program folklórnych kolektívov so spravidelnými podujatiami

■ **jún 2021, Trnava CINEAMA 2021**
Regionálna súťaž a XXV. ročník krajskej súťaže filmovej tvorby – prezentácia amatérskych filmárov Trnavského kraja. Krajská súťaž je postupovou súťažou na celoslovenskú súťaž CINEAMA.

Sakrálné pamiatky

■ **BAZILIKA SV. MIKULÁŠA**
máj, jún, september, október:
pondelok – piatok: 10.00 – 12.30,
14.00 – 16.00
nedeľa: 14.00 – 17.00
sobota: Len pre klientov Trnava Tourism
júl, august:
pondelok – piatok: 10.00 – 12.30
14.00 – 17.00
nedeľa: 14.00 – 17.00
sobota: Len pre klientov Trnava Tourism

■ **KATEDRÁLA SV. JÁNA KRSTITEĽA**
máj – október:
pondelok – piatok: 10.00 – 12.30,
14.00 – 16.00
sobota: 11.00 – 16.00

Hudba na radnici

■ **19. a 20. júna na nádvorí radnice HUDBA NA RADNICI 2021**

■ 19. júna (sobota) o 19.00 h
E.H. Grieg: Z čias Holbergových – suita pre sláčikový orchester
M. Krajčí: Waltzissimo (PREMIÉRA – víťazná skladba skladateľskej súťaže ARCO 2021)
T. Albinoni: Adagio
A. Dinicu: Balcony nightingale
A. Dvořák: Rusalkina pieseň k mesačiku
G. Bizet: Carmen fantazia
Účinkujú:
Sólo: ROMAN PATKOLÓ (kontrabas)
TRNAVSKÝ KOMORNÝ ORCHESTER, umelecká vedúca Alžbeta Ševečková
Dirigent: ADAM SEDLICKÝ

■ 20. júna (nedeľa) o 19.00 h
S. Barber: Adagio pre sláčiky
W.A. Mozart: Koncert pre klavír a orchester A dur KV 488
P. Zagar: Michalova Madona
B. Britten: Simple Symphony
Účinkujú:
Sólo: MIKI SKUTA (klavír)
TRNAVSKÝ KOMORNÝ ORCHESTER, umelecká vedúca Alžbeta Ševečková
Dirigent: ŠTEFAN SEDLICKÝ

Radničné hry

Letný divadelný festival na nádvorí radnice

■ **27. júna o 20.00 h LORD NORTON A SLUHA JAMES (po dvadsiatich rokoch...)**
Réžia: Michal Vajdička
Účinkujú: Ľuboš Kostelný, Jozef Vajda
Vstupné: 12 eur

V čase uzávierky tohto vydania organizátori ešte pracovali na zostavení programu, aby si prišli na svoje dospelí aj deti. O definitívnom programe prinesieme in-

formácie na webstránke a facebookovej stránke mesta Trnava a na facebookovej stránke Zaži v Trnave.

Dni zdravia

■ **19. júna – 25. júna DNI ZDRAVIA**
Tradičný festival zdravého životného štýlu
19. júna na Nádvorí TRNAVSKÝ DEŇ DIZAJNU
23. a 24. júna v Regionálnom úrade verejného zdravotníctva
Tradičné vyšetrenia hladiny cukru, tuku a cholesterolu, odbery vzoriek vody a zeleniny
■ **24. júna od 14. do 17.00 h na Trojičnom námestí MESTO PRE VŠETKÝCH**
Prezentácia organizácií poskytujúcich sociálne služby osobám so zdravotným postihnutím či zameraných na zdravotnú tematiku, charitu...
Viac informácií na webstránke mesta Trnava a facebookovej stránke Zdravé mesto Trnava

Disk

■ **26. júna 2021 o 20.00 h v Divadelnom štúdiu DISK Blaho Uhlár a kolektív DISK STABILIZÁCIA**
Réžia: Blaho Uhlár
Hrajú: Jozef Belica, Daniel Duban, Zuzana Jankovská, Braňo Mosný, Veronika Ostatníková, Jano Rampák, Alžbeta Sersenová a Peter Tilajčík
Súbor DISK vo svojej jubilejnej šesťdesiatej sezóne vychádza zo svojho pevného činoherného zázemia a vo fragmentarizovanej kompozícii nám obnažuje banálne životné situácie, ale aj férické vidiny. Vnútroduhová agresivita je znovu impulzom ku krutej prezentácii vzťahov medzi ľuďmi, ale sme aj svedkami nežného porozumenia, hoci niekedy s tragickým obsahom
Projekt finančne podporili: Mesto Trnava, Nadácia Intenda a Trnavský samosprávny kraj
Vstupné 5 eur a 3 eurá
Predpredaj: Trnavské informačné centrum ■

TRNAVSKÁ 2021 HUDOBNÁ JAR

53. ročník
festivalu klasickej hudby

MESTO TRNAVA, BACHOVA SPOLOČNOSŤ NA SLOVENSKU

nedeľa
30. máj 2021
19:00

Zrkadlová sieň
Divadla Jána Palárika

vstup voľný

PORTRÉTY ZAMILOVANEJ ŽENY

Larissa Alice Wissel / soprán / D
Gaia Federica Caporiccio klavír / IT

G. Puccini, F. Schubert, V. Bellini, G. Donizetti,
G. Gerswin, R. Schumann, G. Bizet

nedeľa
6. jún 2021
20:00

Bazilika sv. Mikuláša

vstup voľný

ORGAN A FLAUTA V HUDBE EURÓPY 20. STOROČIA

Enea Luzzani / flauta / IT
Tommaso Mazzoletti / organ / IT

F. Morlacchi, M. E. Bossi, J. Langlais, D. Roth,
M. C. Baker, H. A. Stamm